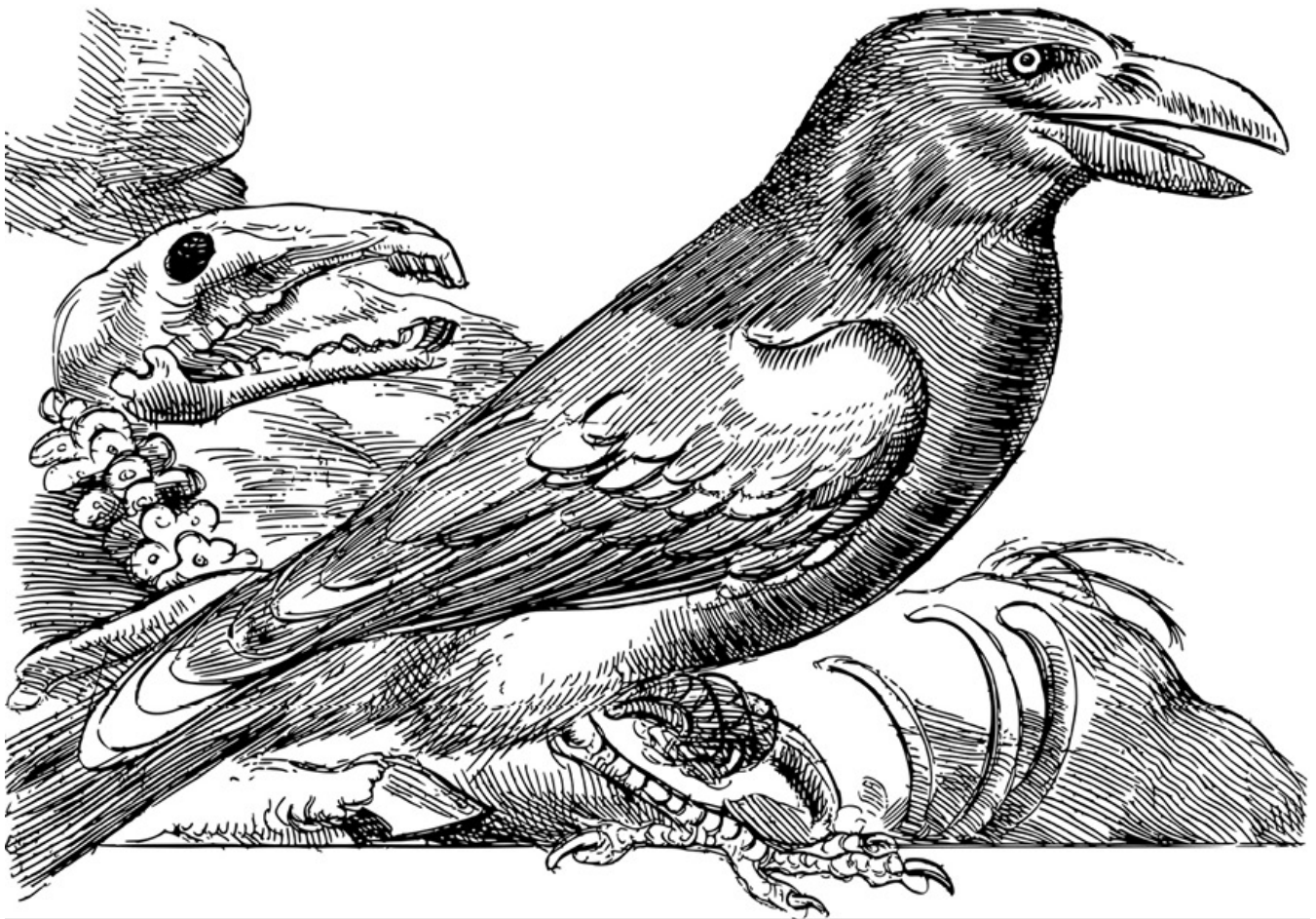

O zlých samotářích

Ivan Olbracht

Městská knihovna v Praze

e-kniha • Praha • 2023

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání
Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

O zlých samotářích

Ivan Olbracht

Znění tohoto textu vychází z díla [O zlých samotářích](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Svoboda v Praze v roce 1951. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

Text díla (Ivan Olbracht: O zlých samotářích), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 29. 9. 2023.

Autorovo slovo k vydání z roku 1939

Snad je přec jen třeba připomenouti novým čtenářům, že povídky knížky „O zlých samotářích“ byly psány před třiceti lety a že jsou to mé první literární práce. Pro toto vydání byly poněkud přepracovány. Stavba zůstala, také obsah byl upravován jen málo, ale změny jazykové jsou značné. Bylo to nezbytné už se zřetelem na spisovnou češtinu, která právě v této době prošla vývojem, jehož velikost může posouditi hlavně ten, komu jest jazyk nástrojem. A o této věci mi budiž dovoleno říci několik laických slov.

Navazuji na novinářský článek Jiřího Hallera o spisovatelích píšících dobrou češtinou, v němž se zjišťuje vyšší úroveň literární řeči vůbec a naznačuje se, že je to zásluhou autorů, kteří si uvědomují své povinnosti k jazykové kultuře a to, že jest čistý jazyk výrazem národního cítění a hrdosti. Jenže tato odpověď na otázku proč hlavní část pravdy neosvětluje. Tohohle všeho si byli dokonale vědomi i spisovatelé v dobách, kdy se psalo češtinou hodně špatnou, a hlavní příčinu lepšího literárního jazyka tedy třeba hledati někde jinde a mimo uvědomění a vůli spisovatelů. Není také nesnadno nalézti ji. Neboť nejde jen o vůli, nýbrž také o možnosti. A ty nám teprve dala soudobá věda o jazyce. Píšeme-li dnes jazykem dobrým, nebo řekněme lepším než kdysi, způsobila to na prvním místě ona.

Jak mohl český spisovatel (a právě spisovatel vědomý si své odpovědnosti) ještě před pětadvaceti lety psáti dobře, vězel-li až po krk ve filologických pověrách předminulé a minulé generace, viděl-li při každé větě, již chtěl zformovati svou myšlenku, výhruzně vztyčený prst filologův: „Nesmíš! Germanismus! Galicismus! Kazimluv! Pozor! Podezřelé! Vulgárnost! Nářečí!“, chápal-li se úzkostlivě každého nového Brusu, kdejakého zatuchlého, ale důrazně doporučovaného archaismu, nesmyslného jazykového vynálezu, toporné náhražky za obrat domněle nesprávný, musil-li se stále vyhýbat, obcházet, vymítat, a zbyl-li mu nakonec slovníček jistojistotně správných výrazů a rčení, který tak stačil na napsání dobré kvartánské „lícně“? S tímto doktorováním na živoucím, zdravém a krásném stvoření, jímž jest jazyk, jest bohudík skoncováno. A to je první velká zásluha, kterou má český jazykozpyt o naše písemnictví. A že jest naše řeč živá, zdravá, vždy nového vývoje schopná, to jsme snad vždy tušili, ale věděti nás to naučila také teprve nejnovější filologie. To jest její druhá velká zásluha. A pokouší se s větším zdarem než v minulosti určití zákony, jimiž se jazyk řídí a podle nichž se pohybuje jeho vývoj, a místo brusičské libovůle staví normy, sice také ne věčné, ale zavazující nás dotud, pokud je živoucí jazyk sám silou svého růstu neprotrhne. Teprve tehdy, když si český spisovatel uvědomil tyto skutečnosti, mohl nabrati do plic svěžího vzduchu

a ulehčeně třepnouti rukou, dosud svázanou tolikerymi houžvemi; ulehčeně sice, ale přec jen zlostně, že tak dlouho věřil bludům, nebo byl alespoň pokoušen, aby jim věřil. A mohl psáti lépe... Jen tak zní odpověď na otázku.

Česká věda o jazyce způsobila tento dobrý obrat. Její pilní, svědomití a vzdělaní pracovníci jej způsobili. A právě my čeští spisovatelé jsme jim povinni vděčnosti.

I. O.

Joska, Forko a Paulína

K řece, na kraj města si doprostřed zahrad se stoletými habry, jilmy a břízami zeširoka lehla velká trojkřídlá budova a nad její čelní bránou tkvěl ve zdivu knížecí znak, do pískovce tesaný a masivní: rozprostřený hermelínový plášť s třapci a s korunou nad ním. Ale pýcha stromoví, které tu blízkostí vody dorůstalo rozměrů opravdu vzácných, a sláva šlechtického erbu se s pravdou poněkud opožďovaly, neboť kníže pán se z vnucené hospodárnosti rozhodl pronajímati staré sídlo státu, který sem soustředil veškerou svou okresní c. k. moc. V klenutých chodbách šramotily teď kroky obeslaných stran a na dubových dveřích, zasazených do stěn nadmíru silných, visely černožluté tabulky kancelářských okresních, soudních a berních. Důstojnost zámecké kaple, kam skládali makulaturu, byla udržována pouze tím, že v ní veteráni uschovali spolkový prapor, v panských pokojích se usídlil pan hejtman s rodinou, do čeledníků se nastěhovali úřední sluhové, do sklepů skládali pivovarští led a ze zamřížovaných okének vězení, těch, kde kdysi sedávali selští paličáci, vyhlíželi v rovině zahradních záhonů už jen tuláci a drobní zloději.

Zámek připomínal slávu rodu svých vlastníků, která také rychleji chudla než stárla. Voda z děravých okapů namalovala na jeho zdi roztodivné šmouhy, omítka opadávala v celých plochách, hromosvody byly rezavé a nakřivo, břidlice rozbitá a jilmy, habry a břízy se draly kořeny do základů a naplňovaly budovu vlhkostí. Okresní hejtman nestačil podávat prosby, žádosti a stížnosti, soudcové a berní adjunkti, úřadující s plédy na nohou, se stávali ke stranám mrzutými a děti sluhů z přízemí měly po anglické nemoci křivé nohy.

Ale zámek, třeba zchátralý, zůstává přec jen zámkem. Jen když důstojnost zbývá. Pravda, už to není, co bývalo, svět se mění, páni se střídají, ale proti minulosti dávné a dávnější se přec jen nezměnilo tolik, aby zde jako vždy nestál s temenem pyšně vztyčeným nad koruny stromů jako věčné: „Nenávidíte si, ale bojte se, lidičky!“ Knížecí erb nad vraty a dvouhlaví orlové mezi okny se snášeli docela dobře.

Ale kníže pán, jsa nedávno donucen peněžními starostmi, prodal své panství městské obci. A tak se stalo, že se v majetek města dostal také zámek, že přešel z rukou knížecího rodu do vlastnictví kupců, řezníků a hostinských. Opravili střechu, vyměnili ztrouchnivělé okenní rámy, zřídili byt hejtmanův a úřadovny, nádherné břízy prodali kolářům na oje, kamenný erb vyňali ze zdiva a na jeho místo pověsili plechovou tabuli s městským znakem, rozmarně veselou to práci místního řemeslníka: rezavého jelínka u akvamarínového potůčku na louce

a s pěti opravdu zlatými hvězdami na blankytné obloze. A budovu nově natřeli; ohavně zelenou a masově červenou barvou. Zdi brčálově, římsy růžově.

Co nedokázaly věky, způsobila nová, nedůstojná vlastnice za několik neděl. Starý, odkopnutý panský služebník se zachvěl. On, který kdysi železně vládl těmto měšťákům, zavyl hanbou a křičel svými barvami do celého kraje, kvílel a zalykal se bolestí, hrůzou, hněvem a studem.

Kdysi na konci srpna, za neobyčejně parného dne, se několik minut po poledni otevřela malá dvířka vyříznutá do těžkých čelních vrat a v nich se objevil tulák: mladý hoch, asi dvacetiletý, hezký, s vyrážejícím chmýřím pod nosem a na tvářích a s kučeravými vlasy, jejichž čern přecházela v modře kovový lesk. Bosý, do hněda opálený, oblečený v oděv neurčité barvy, kde záplata kryla záplaty. Knoflíky nahrazoval motouz z cukrových homolí, zdrhující kabát na způsob maďarské čamary, a bylo těžko uhodnout, skrývá-li se pod kabátem ještě také košile. Jako by sem byl rovnou vyskočil ze zákoníku a z paragrafu „proti tulákům a lenochům“. Nemohlo být také pochybnosti o tom, že ho právě pustili z vězení.

Ale mládenec, stojící ve vratech, příslušel k zámku ještě jinak než jen arestem. Patřil k němu také právem jakéhosi vzdáleného nevlastního příbuzenství. Starý kníže totiž, otec nynějšího majorátního pána, přepínaje také sám před sebou ve věku už více než mužném mladickou bujarost, si odkudsi z Ruského Polska přivezl na jeden ze svých zámků mladou provazolezkyni, asi týden se s ní tam bavil, schoval si ji tu ještě na dobu honů, pak odjel do Vídně, potom do Egypta a dočista na ni zapomněl. Starý pán byl už takový. Provazolezkyně neuměla psát, knížete nikdy neviděla, zpět k cirku se jí nechtělo, a poněvadž to byl tvor neobyčejně tupý, stalo se, že ze své neurčité reprezentační funkce postupně a bez odporu klesala na pokojskou, pomahačku v kuchyni a chlévskou děvečku. Když asi za patnáct let navštívil kníže pán, tehdy již poněkud marastický, toto své panství a jakýmsi vnuknutím poznal v ženě kydající na dvoře mrvu svůj polský objev, velmi se divil: „Co? Ta holka je tu ještě?“ řekl nadlesnímu a pak v návalu dobročinnosti hodil hlavou směrem k hnoji: „Provdejte ji za někoho!“ A jako obyčejně se už o věc nestaral. Starý pán měl mravy knížat ještě opravdovských. Tak se stala provazolezkyně hajnou. Hajný byl povahou prudký a jistě také proto, že se nikdy nedočkal odměny za přejetí zapomenutých panských povinností, kárával četné chyby své ženy velmi důrazně, takže bylo s podivem, jak se z tohoto manželství mohl narodit syn. A tím právě byl v zámeckých vratech stojící Joska. Pak se přihodilo, že při jakési služební hádce natloukl hajný nadlesnímu, podvodnému dohazovači svého sňatku, pažbou hlavu a že za to přišel do Kartouz. Tehdy z hájovny vyhnaná provazolezkyně, nepokoušejíc se ani znova získat panskou milost, se vydala se svým potomkem na zádech žebrotou a jakost jejích

nápojů sestoupila od zámeckých dob až k nejlacinějším druhům anýzky a polačky. Našla konečně stálý útulek v městečku v prázdném chlévě, kam skládali hadry a harampádí. V poledne obcházívala s plecháčem domy, sbírala pozůstatky posledních večeří a obědů a odpoledne někde ležívala opilá. Že má syna, o tom ani nevěděla, a velmi se podívovala, když se někdy za mrazivých zimních jiter z kupy hadrů vedle ní vynořila rozcuchaná černá hlava, smějící se na ni liščíma očima a velkými ústy. Mladý otrhánek vystihl totiž velmi záhy, že jsou letní noclehy v pivovarském altánku a zimní v různých konírnách u hodných kočí příjemnější, protože to tam tolik nezapáchá starými hadry. A jak se vyprosí jídlo nebo vydělá krejcar, také věděl. Ostatní, co člověk potřebuje k životu, se naučil později. Mnoho toho už nebylo.

Teď stál ve dvířkách zámeckých vrat. Vdechování suchého vzduchu srpnového poledne působilo asi jeho plicím po dvacetidenním pobytu ve sklepě mnoho radosti, nabíraly alespoň plnými doušky, ale Joska o tom nic nevěděl, protože plíce jsou něco jiného a člověk také. Třel nohu o nohu a mhouřil oči před sluncem. Pak se rozloudal alejí, po několika krocích se zastavil a zevloval na zámek.

Jak nenáviděl tu budovu s křiklavými barvami! Snad proto, že mu představovala násilí zhola zbytečné, jemuž se neubráníš, nesmyslnou svévoli, která tě kdykoli a odkudkoli, když ti je na světě docela dobře, k sobě přitáhne jako vývěva, pro nic a za nic, nikomu k užitku, ba ani ne proto, aby tě mučila, jen abys tu několik dní dýchal plesnivý vzduch, došel několikrát žalářníkovi s konvemi pro vodu, dal si od něho vynadat, shýbneš-li se cestou pro nedopalek doutníku, a pak abys zas šel. Ale je také možné, že v něm teprve v druhém pokolení roztála podvědomá vzpomínka, která v tupé mysli jeho matky vězela jen jako kamínek a již se otec zbavil ranou pažby do fořtovy hlavy: vzpomínka na kousek stejně zbytečný, nesmyslný a hloupý, který jim třem sehrál jeden z takovýchto zámků. Zeleň těchto zdí a masová růžovost okenních říms v něm budily pocit úzkosti a dovedly mu náhle sevřít hrudník a učinit těžkým vydechnutí, i když byl daleko odtud, vysoko v horách nebo v kraji, a když se mu při chůzi mezi řadami třešní a jeřábů na silnici objevila v představě stavba zámku nebo ve snu jeho křiklavé složení barev.

Teď měřil zámek od jednoho konce k druhému; od zlatých hrotů hromosvodů až po podezdívku. Těkal očima po oknech, po zdech, po dvouhlavých orlech s vyplazenými jazyky a zdálo se mu, že snad byli vynalezeni jen pro tuto budovu, neboť nikde jinde by jejich hrotitá křídla, zobany a spáry nemohly být tím, čím byly zde.

Joska spočinul pohledem v otevřeném okně a jeho zrak se setkal s očima pana okresního hejtmana. Pan hejtman tam stál bez kabátu, po domácku, měl v ústech papirosku, hleděl do zahrady a patrně čekal, až ho zavolá paní k obědu. Joska

předpokládal, že se pan hejtman rozhořčeně odvrátí, a proto se honem podíval na opačnou stranu. Ale otec okresu mu nevěnoval ani té pozornosti. Obrátil malounko hlavu, vsál ještě jednou dým cigarety a elegantním pohybem ji odhodil dolů na záhon. Pak se volně otočil a zmizel v pokojích. Ohavník! V jedné rovině s půdou zahrady byla zamřížovaná okénka arestu a on mrštil nedopalkem proto tak daleko, aby ho nemohli vězníčkové dosáhnout. Joska to znal ze zkušenosti.

Také on se obrátil.

Prošel líným krokem stromořadím, to jest tím jeho zbytkem, který tu nechaly sekery nových vlastníků panství, a při ústí aleje do ulice usedl na lavičku, která zde stála pod starou lipou.

Také zde bylo příjemno. Slunce pálilo, lípa vrhala ostře ohraničený stín a sypala k tulákovým nohám zežloutlé květy. Seděl shrben na lavici, klobouk v týle, ruce zabořeny hluboko v kapsách, a skrčeným palcem bosé nohy kreslil do vyhřátého písku a vrstvy lipového okvětí osmičky. Ale jen se tak zdálo, že věnuje tomuto zaměstnání všechnu pozornost. Neboť Joska přemýšlel. Jeho mysl zaměstnával vážný problém, otázka jeho života, vždy stejně palčivá a nikdy nerozřešená. Co teď? To je věc, již nutno rozvážit. Ono: co teď? se ovšem netýkalo života, neboť přemýšlet o jeho cíli, na to byla nyní nejméně příhodná chvíle, netýkalo se ani zítřku, neboť starat se o zítřek, k tomu bude nejvhodnější doba právě až zítra; ale: kam teď? odtud, z této lavičky ve stínu lípy, kde se tak pěkně sedí, ale kde věčně zůstatí nelze, obzvláště když se i žaludek hlásí.

Úvahy trvaly dlouho a písek u jeho nohou byl rozbrázděn spleť čar a muřích noh. Ale rozhodl se přec. Z kapsy vytáhl dva dvacetihaléře, položil je na dlaň, obrátil a přešel nehtem po vroubkovaném okraji. Zkusil jejich pravost také mezi zuby, prohlédl si oba ještě jednou a zastrčil je. Pak narovnal palec u nohy, vyňal z kapes ruce, vztyčil trup, vše hezky pomalu a pořádně, klobouk postrčil do čela, několikrát zamžikal proti slunci a vstal.

Dal se šikmo přes ozářenou ulici. Zašel do řeznického krámu a koupil si jelito. Před prahem se do něho zakousl zdravým chrupem, trhal z něho velké kusy. Měl původně v úmyslu strávit oběd až pod lipou, ale když docházel k lavičce, právě se špejle okusoval poslední zbytky kůže, a tak se před samým cílem obrátil a dal se napříč ke kořalně.

Výčep lihovin, kam vešel, vybělený a klenutý, odporoval vlastně všem představám o kořalnách, neboť majitel, obávaje se ne neprávem blízkosti úřadů, zde netrpěl ani hosty příliš opilé, ani hlučné. Ted' zde seděl jen jeden. Měl černý, prošedivělý plnovous, chytrácký výraz, těkavé šedé oči a byl ještě roztrhanější než Joska. Říkali mu Forko Firky. Proč, nikdo nevěděl, ale nikdo také, mimo soudy ovšem, neznal jeho pravé jméno. Oba se mlčky pozdravili pohledem.

Joska přistoupil k okénku vříznutému do laťkové přepážky, za níž byla trafika a prodej ve velkém. Tam dnes seděla majitelova dcera, sedmnáctiletá blondýnka, a vyšívala barevným hedvábím růži s jakýmsi příliš strakatým motýlem.

„Čtvrťák bílý mně daj!“ řekl Joska.

„Už tě pustili?“ zeptal se Forko Firky.

„Tot'. Věčně tam nebudu.“

„Kolik toho měl?“

„Ale dvacet.“

„To nic! Jen do pracouny aby tě, hochu, nedali! Tam je, pánečku, zle.“

Slečna postavila na okénko plecháček a jednou rukou jej držíc, natáhla druhou pro peníze. „To jste byl zavřen?“ otázala se, a aby neprozradila svůj zájem, řekla to hodně zvysoka.

„Byl,“ odpověděl neochotně, přikládaje nádobku k ústům.

Forko se zdvihl z lavice: „Dej mi zaudat!“

„Na!“

Starý vyňal z úst krátkou dýmku a rázem plecháček vyprázdnil. Postavil nádobku na místo, olízl si rty a knír, pak je ještě jednou otřel rukávem, a vsunuv znova dýmku do úst, šel si sednout.

„A proč jste byl zavřen?“ vyslychala slečinka.

„A, ani nevím,“ odpovídal mrzutě Joska.

„Byl jste zavřen a nevíte proč?“ řekla přísně.

Prodavačky měly sice zakázáno mluvit s hosty z druhé strany, ale byla-li zde domácí dcera, činila tak k obohacení životních zkušeností ráda.

„No nevím,“ odpověděl volně. „Bylo to leccos. To voni to tam čloujeko přechtou, ale sprostěj čloujek tomu tak nerozumí.“

„Že se nestydíte!“ dala výraz mravnímu rozhořčení. „Tak mladý a silný. To jistě kradete!“

Zde se vmísil do rozhovoru Forko Firky.

„Ale bóže, slečinko, na vojně a v kriminále se čloujek všhecko naučí,“ podotkl nevinným hlasem.

Jeho řeč byla podivná. Zpíval více, než mluvil, sladce a líbezně, nehýbaje jediným svalem v obličejí. Bylo to ponížené a drzé zároveň a nebylo nikdy možno poznat, míní-li to vážně, či dělá-li si blázny.

„No, vy jste taky hezký pták, Forko!“ řekla slečna.

„To sem, poňženě prosím.“

„Pročpak něco neděláte, co?“

„A leccos dělám, jemnostslečinko.“

„To vím, ale nic dobrého. Proč nepracujete?“ ukončila nezodpověditelnou otázkou a důkazem, že je Forko Firky přec jen pleva a nic. Uložila peníze do

pokladny a sedla si zas k vyšívání.

Mladý se zatím uvelebil na lavici a byl rád, že se zábava přesunula na druhá. Dal ruce do kapes a díval se skleněnými dveřmi na zaprášenou ulici oblitou prudkým jasmem. Joska soustředil pozornost na pestrého kohouta, který se procházel uprostřed bachratých slepic. Také dva rezaví pejsci se tu sešli a očuchávali se. Tady v kořalně bylo příjemno a chládek.

„No, pročpak nepracujete?“ opakovala slečna méně stroze a tónem konverzačním, nehodlajíc se vzdávati zábavy slibně započaté.

„Ale bóže,“ zazpíval nevinně Forko Firky. „Pročpak nepracujete...?! Tady si hezky seděj za pultem, prodávaj kořalku a cikára, berou peníze, štrikujou si pěkně,... pak přídou ňácej páni, pošpásujou si s nima, pantatínek všeccko zaplatí... a pak prej pročpak, Forko Firky, neděláte...!?“

„Že se nestydíte?!“

„A zač bych se měl stydět? Myslej, že bych neďál? Jen to zkusej a daj mi ňáskou práci! Copak můžu? To sem ňákej čas v místě, dělám, žívím se panský, na knížku si kapitály ukládám, jako na starý kolena, víme, a tu hned přídě četník... Prej... Forko Firky... támle tudle se ztratily Pauloj Housovu ňáký kachny na Jizeře...! A juž to maj! To hned čloujeka vemou k vejslechu, zkoumaj, vykládaj, všeccko prohlížej, až si něco vymyslej... ,Tadydle máte ňákej chloupek na kalhotech...!‘ Nó, jo, jo... chloupek... A hned to daj pod skla, peněz to stojí, nikdo neví kolik... a tu to vyšpekulírujou: ‚Zrouna prej takovýdle chlupy měly ty Housovic kačky...‘ Slečinko předrahá, to jim je jako v blázinci, věřej mně...! Prej: ‚Forko Firky, neděláš, tak di do basy...!‘ Je v tom rozum, řeknou mně?! Jakpak mám dělat, dyž sem porád zauřenej? No, viděj, to ty pány vod soudu nenapadne... A to mně věřej, to není žádná spráunost na světě, a dyž si to tak čloujek jaksepatří převáží, nejradš by se voběsil...“

„Jemine!“ vykřikla slečinka. „Jen tohle nám, Forko, nedělejte!“

„Však ne, slečinko – však ne! Pořád se říká: kštát, kštát...! Kštát prej všeccko, jak se sluší, zařídí... Jó... Bude někdo poudat! Takle k pánům, to von je uznalej, ale k chudýmu čloujekoj...? Copak někdo ví, co já sem všeccko přestál...? To, páne, v Bosně...! Kule nám lítaly vokolo hlavy, jako dyž práší... a utíkali sme, jako dyby nám zadky podpálil, a kuličky hezky: fuít, fuít...! Ó, páne, to sme byli dobrý...! A to bylo: děti a děti a práfe kindr a samý děti a jenerálové nám samou láskou div z huby nežrali a před každou patálijej hezky čtvrták rumu, abysme jako dostali kuráž, muzikama nám dávali vyhrávat... a to prej kštát a líbe fátrdlant... To sme byli pašáci a fajne kédl a hezky si nás mladili... a tejdě...? Dyž to těm pánům vod soudu poudám, tak mně hrozej, že mně daj temnou...“

Forko Firky se odmlčel. Byl právě zaměstnán dýmku, která mu vyhasla.

„A jak to bylo s tou ženou?“ vyzvídala slečna od ruční práce.

„S jakou ženou?“

„Nu, koupil jste přec ženu!?“

„To koupil, prosím. Pod Boskovem, vod Francka Nesvarbova.“

Slečna se nad růží s pestrým motýlem chichtala. Chtěla se právě zeptat na bližší podrobnosti, ale do trafiky vešel pan magistr. Usmál se a ona se rozesmála. Trochu z rozpaků, trochu z koketnosti.

Pan magistr poprosil o dvě viržina.

„Bavíte se s panem Forko Firky?“ zažertoval.

Starý tulák se přišoural k pažení a přitiskl nos na zelenou mříži.

„Á... poňženě rukulíbám, jemnostpane,“ pozdravil velmi důvěrně.

„Má úcta, pane Forko!“

Ale slečna se rozhněvala.

„Neobtěžujte!“ řekla přísně.

„Ó, jémine!“ zazpíval syčák. „Slečinko, jemnostpán manistr, to je tuze hodnej pán, toho si vážím. Vondyno mi dal v líkárně čistě zadarmo mast nauši...“

A poněvadž se návštěvník z této strany dal do hlasitého smíchu, neodolala, aby se ho udiveně nezeptala:

„Na uši?“

„Ale kdepak na uši, slečinko?!“ odpověděl Forko místo něho. „Na-uši!“

A názorně se podrbal ve vlasech. „To vědí, čloujek ledacos ve světě zblízne.“

Magistr se chechtal příliš upřímně a slečna se rozzlobila doopravdy:

„Již jsem řekla: Jděte si! Vypil jste, tak na co čekáte? Ten druhý také může jít!“

„Ale, slečinko?!“ zamžoural na ni syčák.

„Nic, nic, nic! Jděte, jděte, jděte! Nebo na vás zavolám Antona.“

„Bože, alespoň, jemnostslečinko, dovolej, ať dá pan manistr boží almužničku chudému čloujekoj,“ škemral, „já jim pak, až vodejde, budu zas ještě něco vypravovat z vojanskýho života.“

Tohle bylo příliš. Zrudla v tváři a běžela ke dveřím, aby zavolala domovníka. Ale pan magistr zatarasil vlastním tělem chlácholivě východ.

„Ale, slečno... snad by vám syčák nestál za to...?!“

„Ne, ne, ne!“ křičela. „Pustte, pane magistře!“

A Forko Firky stál na druhé straně, nos přimáčkнутý na zelených laťkách, a nehnul v obličeji svalem. Jen očička mu blikala.

„Viděj, jemnostpane!“ přisvědčil dobrácky a pak přešel hlasem do mol:

„Jemnostpanéé... sou vod tej lásky...“

Pan magistr, vykupuje situaci, rychle sáhl do kapsy a podal tulákovi skrze mříži dva dvouhaléře. Forko Firky měl již v ústech první slabiku od pánaboha, ale dobrodinec máchl nevrle rukou.

„Jděte, jděte již! Neobtěžujte!“

„... bū zaplat' na tisíckrát, jemnostpane, a rač jim dát' zdraví, štěstí a boží požehnání,“ doříkal jako navzdory, neboť svých povinností nezanedbával Forko Firky nikdy, ať to bylo komu vhod nebo ne.

Pak se obrátil a usedl na lavici, vážný a klidný jako vždy.

Slečna byla velmi vzrušena, ale host ji konečně utěšil chválou růže a motýla a za chvíli byli již v nejušměvavější zábavě; pan magistr s viržinem v ústech půl opřen o stůl, půl na něm sedě a plavovlasá prodavačka skloněná nad rámem s vyšíváním.

Forko se tiše naklonil k druhovi.

„Koukals, jak vyzvídala? A tejdě se tu rozcapuje. To mně ujeř, dyby byl nepřišel ten z líkárny, tak sem jí ještě musel vykládat, jak sem s bábou líhal, ó, má drahá, takovejch holek sme juž prohlídli!“ a mrkal opovrřlivě po párku naproti. Když mluvil Forko se sobě rovnými, ani nezpíval, ani nemluvil sladce a líbezně.

„Ale je, jaksepatří!“ podotkl mladý.

„No je!“ Ale vtom si vzpomněl na něco jiného. „Ty, Josko!“ řekl šeptem.

„Co?“

„Něco bych ti řek, Josko!“

„Tak řekni!“

„A nekřič! Povím ti to ráno. Přid' k mostu!“

„A dej pokoj!“

„No, uhlídáš, jen přid'!“

Odpoledne se Joska potloukal mezi doléním náměstím u řeky a hořením, které se kostrbatilo na stráni. Křivými ulicemi, kde se neumrlá posud sláva starého knížete pána štířila s měšťanskou poklidností tržního střediska a obě se už zase strkaly s rámusivým životem továrního okolí, který se sem ramenatě dral se všech stran. Celek se tak trochu podobal balíku karet, do kterého jsi zamíchal tři různé hry: špády, taroky a karty mariášové. Joska se toulal tím prapodivným městečkem s pivovarem (donedávna knížecím, ale ted' už také s plechovou tabulkou s jelínkem) a jeho spilkami na hlavní třídě, se starými hospodami na každých padesáti krocích, se zeleným nevkusem secesních věžiček na nových stavbách a nad jejich vchody s nahými ňadry štukových panen, s výkladními skříněmi, kde obchodníci s galanterií a levné kloboučnice líčily na sobotní mzdy tkalčinek a přadleček, s dvouposchoďovou bankou, továrními komíny, pozlacenou svatou Annou nad kašnou a s dřevěnými měšťanskými domy, pod jejichž sloupkovými podloubičky opletenými psím vínem sedali podvečer se založenýma rukama řezníci a kouřili z dlouhých dýmek.

Ne, Joska neměl rád toto město, na kterém kromě jeho stromoví a starých lip u kostela už nic hezkého nebylo a kam ho několikrát do roka přiváděl osud nebo

četník. Teď si zde chtěl jen něco přivydělat. Ale u Staré pošty potkal bývalého občasného spolužáka a ten mu daroval dva desetníky, bez říkání, z kamarádství a vzpomínaje patrně, jak mu jednou Joska obvazoval patu, když si ji v jalové struze rozřízl o střep hrnce. To ovšem učinilo shon po práci zbytečným a Joska obešel jen několik hostinců, kde někdy čistíval pивní trubky, a tam mu dovolili sebrat si ze sirníků nedopalky. Počká si až na vlak ve čtvrt na sedm, nahodí-li se nějakému cestujícímu odnést kufřík.

K šesté hodině se rozloudal směrem k nádraží.

Ale bylo ještě dosti času a tak, když přišel na most přes Jizeru, přehnul se přes železné zábradlí, podepřel se o ně lokty a zadíval se dolů.

Řeka je zde široká a rozděluje se na dvě ramena, která obtékají nevelký ostrov. V zrcadle hladiny se obrazil neklidný obraz mostu a kamenných pilířů a Joskův obličej zvlněný tokem. Řeka měla barvu zakalené ocele, tekla vážně, sunula se mezi mohutnými pilíři, houpala se a kolébala, narážejíc do kamení a otírajíc se o břehy ostrova. Ztrácela se v dálce, zbarvena do růžova a ukončena továrním splavem. Po jejích vlnách poskakovalo sta barev, černě větvi stromů a žlutě vrbových listů, břehy a šťavnatá zeleň trávy, plulo po ní sta stříbrných skvrn naházených sem sluncem a hlava tulákova, doširoka se rozestupující a znova smršťující, a jeho šiřatý klobouk.

Vytahoval z kapes drobtý a házel je do vody. Nakupilo se tu hejno drobných rybek, celý tmavý chomáč, střevlata a bělice s úzkými černými hřbety, z tůně se časem vynořili kleně nebo karas, míhali se u hladiny, chápali se kruhovitými hubami kořisti a zase zmizeli. Vyházeli všechny zbytky a obrátil naruby kapsy. Pak dolů plival a bavil se, sleduje, jak rychle padá bílá slina od úst. Pod ním, v tmavém zrcadle hloubky, stál o zábradlí mostu opřen týž tulák jako on a ten plival nahoru a jeho slina letěla stejně rychle odzdola, na hladině se obě setkaly, plesklo to, sběhly se rybky a utvořily se kruhy, větší a větší a největší, které se rozbíjely o trávníky břehů.

Lidé, vracející se z továren, do něho na úzkém chodníku vráželi, ale ledva si toho povšiml.

Něco jiného ho vyrušilo. Táhlé zahvzdnutí.

Na stráni za loukou vyjížděl ze stanice vlak a vyhazoval chomáče kouře. Připomněl si, že měl v úmyslu jít za výdělkem, a na okamžik mu přejel po čele stínek. Opřel se zády o zábradlí mostu a hleděl za vlakem. Čekal, půjdou-li z nádraží lidé.

Za chvíli sem došli. Nebylo jich mnoho. Několik lidí z města, dvě babky s modrými uzly na zádech a vesnický člověk s malou holkou v červených šatech a slaměném klobouku. Také jeden cestující s kabelkou, ale jen malou, kterou by si byl stejně nedal odnést. Hleděl za nimi, jak za mostem zacházejí mezi domy,

a pocítil uspokojení, že se oněch šest nebo sedm set kroků zbytečně netrmácel. Most zase zpustl.

Ještě chvíli postál nad vodou.

„Co teď?“

Co nevidět tu bude večer a třeba pomýšlet na nocleh. Zpět do města? Ne! Nevrátí se. Je tam ošklivo. Lidé sou tam pánovití a zlí. Stojí tam zámek s křiklavými barvami a v něm sedí utrhační páni. Soudce se drbe malíkem v uchu, říká: „Jste obžalován...“, prohlíží si nehet a pod stolem jej otírá o talár. Co jim dělá? Toulá se. Co je komu do toho? Žebrá. Jen když mu je zle; a copak někoho nutí, aby mu dal? Krade! Nekrade. Leda něco k snědku. A kdyby! Jemu také nikdo nic dobrého neudělá.

Dívá se na vodu, jak plyne. A zdá se mu, že se most pohybuje. Dozadu, jak voda proudí, Joska pluje. Ale ne na mostě, nýbrž na velké lodi. Jede do Ameriky. Tady nebude a už se sem nikdy nevrátí. Dá se k indiánům. Bude s nimi bojovat a stane se jejich náčelníkem.

„Á, Joska! Pustili tě z kriminálu, kluku, vid’?“

Zarazil se a probral.

Byl to Petr Vodsedálků. Chodili spolu do školy. Teď se učil řezníkem, měl běločerveně pruhovanou kazajku, seděl na prázdném vozíku taženém psem, pobádal ho údery opratí, smál se na Josku, pes běžel a kolečka divoce hrčela po šterku. Přeletěli most bleskem. Tak rychle, že Joska nemohl ani odpovědět.

No tak...! Petr Vodsedálků! Sedávali v jedné lavici, pod splavem chytali kleňata a v pivovarské zahradě česali hrušky. Jednou je tam honil pan starý. Vida ho! Nadává. Nemráte!

Joska se odhodlal jít.

Za mostem stojí tři přízemní domky, snad pionýři budoucího předměstí příštího průmyslového centra, a do toho z nich, kde je hokynářství, vpadl Joska. Rozrazil skleněné dveře, až se splasil zvonek na pružném peru, a zostra houkl:

„Maj chleba?“

Je totiž třeba důrazně a co nejrychleji uvědomit domácí, že ten, kdo vchází, nejde žebrotou, nýbrž přináší výdělek.

Ale v krámku s rozvěšenými košťaty po stěnách, s hrnci sádla a povidel na stole, se špinavou podlahou a vůní po kyselém zelí byli asi na podobné zákaznický zvyklí.

„Tot' se ví, že máme,“ řekl neoholený človíček v záplatované jégrovce.

„A začpak?“

„Za tři.“

Hokynář krájel chleba a Joska se rozhlížel po zboží. Jeho pohled se zastavil na sudě s troškou plesnivého láku, na němž plovla rozměklá okurka a pak ještě něco, co asi bývalo kartáčkem na boty. Joskovi se v ústech sběhly sliny.

„Vokurku si taky koupím,“ řekl a sliny jenjen vyhrknout koutky.

„Myslím, že už nejsou.“

„A sou tam.“

„Tak si je vyberte všechny!“

Joska opravdu tři vylovil. Položil je na dlaň.

„Tři,“ hlásil.

„Dejte za ně krejcar!“

Zaplatil, okurky a chleba vstrčil do kapsy a zamyslíl se.

„Láku by mi nedali?“

Hokynář mrkl na plesnivou tekutinu.

„Proč ne...? Pro mne?!“

Shýbl se pod prodejní stůl a půjčil odtud Joskovi oprýskaný pekáč. Ten v sudě odstrčil domnělý kartáček, nabral, a přidržuje nádobu oběma rukama u úst, pil dlouhými doušky a s přivřenýma očima.

Až se zadýchal. Otíral si rukávem ústa.

„Tak jim pěkně děkuju... Spánembohem, maj se tu dobře.“

„Bud'te zdrav, příteli!“ řekl mužík v jégrovce a zasmál se.

Joska se dal cestou ke dvoru.

Slunce se naklánělo k večeru a vzduch se ochlazoval. Silnice ke skupině dělnických domků se tu táhne mezi bramborovým polem a bahnitou loukou, na níž se po horkém dni ukládala vrstva podýmí. Olše na ní se v korunách spojovaly a z polí a dvorků se sletovali do aleje mladých stromků u cesty vrabci. Joska se pokoušel zvířiti prsty bosých nohou silniční prach, ale nešlo to dobře, byl podvečerem už navlhlý, obláčky byly jen malé a neodtrhovaly se od země.

Ale jak se loudal, ulamuje v kapse kusy chleba a kousaje do okurky, pohlédl na brambořiště. V brázdě se tam krčila žlutá kočka a pozorovala ho široce rozevřenýma očima. Tvářil se, jako by mu po ní nic nebylo, ale když mysli, že už ho zvíře nevidí, zastavil se a pomalu se shýbl k hromadě šterku. Šel zpět, hleděl na opačnou stranu, ale pojednou se zastavil, rozmáchl se a hodil. Kočka teprve teď vycítila úklad. Chtěla vyskočit, ale kámen ji srazil zpět. Divoce vymňoukla, vyvrstila se, dopadla v polokruhu k zemi a divoce pelášila přes pole k nejbližším stavením. Dvěma skoky se vyšvihla na plot a zmizela za ohradou.

„E, ty kočko rezatá!“ řekl si spokojeně. „Já ti dám: na ptáky!“ A polohlasitě se rozesmál.

Docházel k dělnickým domkům a k hospodě U Koníčka. Dělníci, kteří si právě z rukou smyli zápachy tiskařských barev a z vlasů vyčesali vlákna bavlny, vynesli přede dveře stavení židle a odpočívajíce, nabírali do plic letního vzduchu. Na prahu usedl mladý přadlák, a připomínaje si patrně, že za šest neděl musí na vojnu, hrál na tahací harmoniku smutnou: „Když jsem já byl malý chlapec...“ Před

hospodou U Koníčka stál těžký plachtový vůz s nákladem piva, koně žrali z pytle na oji, jak pohazovali hlavami, chrastily řetězy a v rozházeném seně u jejich nohou pobíhal bílý psík, který se na Josku velice rozčilil.

Tulák vešel do zšeřelé zájezdní hospody.

„Za šest bílý!“ poručil si.

Hostinský natáhl mlčky pravici a on mu na ni vysázel dvanáct haléřů.

„Ale jděte si to vypít do síně!“

Nebyl uražen, že ho nepokládají za hodna této špinavé krčmy. Vyšel, sedl si na prázdný pivní sud, vytáhl z kapes zásoby a dojídal večeři.

V chodbě dlážděné čedičovými deskami stálo několik beden po lahvích a vedle Josky jarmárka s dvěma dírkovanými plechovými puklicemi. Ta na chvíli upoutala jeho pozornost. Byly v ní patrně schovány pokrmy; možná, že i kus salámu. Zkoumal situaci: vzadu z chodby vedla nízká vrátka na prázdný dvorek, vyhlídku na ulici zamezoval pivovarský potah a nebezpečí mohlo tedy přijít jen z výčepu. Nespouštíje očí z jeho leskle ohmatané železné kliky, natáhl opatrně ruku a zkoumal, je-li jarmárka otevřena. Nebyla a nepovolila, ani když vzal oběma dlaněmi za laťku dvířek. Zkoušel to také dřívkem, ale zámek byl dobrý. Nechal zbytečné námahy a věnoval se jídlu. Na policičce stál hnědý hliněný hrníček a také ten za jídla vzal a prohlédl. Byl však prázdný a postavil jej zas na místo.

Dojedl, dopil, a přesvědčiv se ještě jednou, tentokrát již beze vší naděje, o pevnosti jarmárky, donesl sklenici do místnosti. Zde se doutníky nekouřily, popel z dýmek se vysypával na podlahu, a Joskův letmý pohled na sirník byl zbytečný.

Když vycházel, padl jeho pohled znova na hnědý hrníček.

„No... i her nec... kdo ví, k čemu se nebude hodit,“ prolétlo mu hlavou.

Rozhlédl se, přitočil se k jarmárce a strčil hrníček pod kabát.

Pak vyšel na ulici. Mladý přadlák ještě stále hrál a teď k melodii připojil i slova: „... na vojnu jste si mě vzali, aby vám hrom zapálil vaše svědomí, hurá, psi zatracení!“ Hrníček dělal Joskovi pod paží na kabátě bouli.

Za dvorem se cesta volně táhne do kopce na dlouhý, široký hřbet pokrytý nedávno pokosenými poli, jetelišti a řepkovými lány a stává se stále méně sjízdnou. Červená, kostrbatá polní dráha s vyježděnými kolejiemi, vlhká a měkká, brzy mizí v hlubokém úvoze a znova se objevuje mezi strništaty a křovím mezí; na obzoru vlévá svou červeň v čern starého lesa.

Na počátku svahu stojí polozbořená pazderna. Joska v ní hodlal strávit noc, ale když sem došel, byl nemile překvapen. Pazderna nebyla prázdná, složili tam obilí, a stlačené hromady stébel se v chomáčích draly děrami rozbitých tabulek. Kolem

baráku obcházel strýc v placaté čepici a ve vysokých botách, líně a důkladně, jak již bývá krok polních hlídačů. Pokuřoval z dřevěnky.

Joska se vyplil zlostně skrze zuby.

Co teď? Do města se nevrátí a ve vsi zůstat není možno. Ted' nezbývá leč do lesa Slapu a vyspat se na jehličí.

Zlostně si hlídače změřil. Ten měl ruce v kapsách a klidně si prohlížel tuláka.

„Co čumíš, dědku hloupej?“

Ale strýc byl příliš moudrý, aby mu stál syčák za odpověď. Obrátil se k němu bokem, dvakrát zatahal z dřevěnky a dal se v pochod kolem pazderny.

Joska se dal vozovou cestou vzhůru strání, na hřbet a vozovou cestou po něm.

Na obzoru stál Slap. Nad lesem zapadal sluneční kotouč, a jak se okrajem dotýkal stromových vrcholků, barvil jejich třepení do měděna. Napravo leží údolí Jizery. Řeka teče pod svahem, není ji vidět, jen na jejím břehu velkou továrnu s mnoha okny, v nichž se odrážely poslední paprsky dneška. Hlavní budovu obklopují pedantské krychle závodních domků, bílých a s červenými cihlovými římsami, a břidlice jejich střech v zapadajícím slunci také svítila.

Chtěl-li dojít ještě za šera, byl svrchovaný čas, a Joska rázoval k Slapu kroky mnohem méně loudavými, než jak chodíval ve dne. Jako by blízkostí večera a lesa ožíval.

Vtom proti němu z úvozu vystoupila ta holka.

Viděl ji už chvíli, již od lesa, jak mizela v hloubi vyjeté cesty a znova se objevovala, ale nezajímala ho. Ted' byl překvapen. Byla asi osmnáctiletá, možná že mladší. Bosa, rozcuchaná a na krku měla žlutý šátek. V ruce nesla modrý uzlík zrobený z kapesníku.

Kdo je to? Neznal ji. Celé vzezření ukazovalo tulačku, ale byla málo rozedraná. Mohla to být také děvečka z vesnice.

Zastavil se.

„Kam deš, má milá?“

Děvče si ho změřilo od hlavy k patám. Ne opovržlivě, ale jako by ho chtěla kupovat.

„Co je vám do toho?“ odsekla.

Postavil se jí do cesty, široce rozkročil nohy, ruce vstrčil do kapes a dal se do smíchu.

„Copak to neseš v uzlíku? Dej taky!“

„A co mně tykáte?“ řekla.

„Nono...! Hele, princeznu!“

„A co tu budu s váma stát!“ řekla najednou. „Pust'te mě!“ Chtěla ho obejít, ale rozpřáhl ruce, a jak se snažila proklouznout, objal ji.

„Pust'te!“ křikla.

Držel pevně.

„I cákra!“ rozesmál se, mačkaje ji pod paží. „Jak vono by se to chtělo taky prát! Takový hezký d'ůče! Tak co? Kam deš?!“

„Starejte se vo svý!“ řekla zlostně a vytrhla se mu. „Pust'te!“ Chtěl ji znova chytit, ale udeřila ho do prsou.

Dívala se zpod svraštělého obočí jako zelenooká kočka, která bude škrábat, a jistě ne tak, jako by chtěla z boje utíkat.

Joska ustoupil. Také jemu po ráně zablýskaly zornice, ale nejasné vědomí, že by rvačka mohla končit jen rozchodem, bylo mocnější než hněv.

V takových chvílích přicházívaly rozhodné nápady rázem.

„Počkej!“ řekl. „Něco ti dám.“

Sáhl do kapsy a vyňal odtud hrníček.

„Koukej...! Co?“

„To je toho! Hernýček,“ ušklíbla se.

„Chceš?“

„Co s herncem?“

„Nechceš?“ ptal se trochu uraženě.

„Ne!“

„Vopraudu?“

„No ne. Co s ním?“ Dala se do smíchu. Neboť také ona byla ochotna smířit se.

„No dyž nechceš... já se s ním taky tahat' nebudu... Koukej, co s ním udělám!“

Vzal hrníček za ucho, roztočil jej a mrštil jím nad hlavu. Hrníček letěl jako hnědá kulička vzhůru a otáčel a blýskal se v zapadajícím slunci. Dívali se za ním. Zdálo se, jako by se na okamžik ve výši zastavil, a vtom se již řítit dolů. Dopadl na cestu. Třeslo to tupým zvukem a hliněný kafáček se roztrástil na sta malých střípků, které se rozskočily po cestě.

„Máte to sílu!“ řekla.

„Vid'...!? Dyšs nechtěla... A kam to deš?“

„No... do města.“

„Do města? A co tam?“

„Mám tam tetu.“

„Tetu?“

„Jú.“

„A kerá je to?“

„A vy ji stejně neznáte.“

„Dyt' sem vodtamtád'!“

„A stejně neznáte,“ stála na svém.

„Tak kerou...? Aha, vidíš?! Nemáš žádnou, to bys řekla.“

„Bodejt'!“

„Nemáš.“

„Mám. A dybych neměla, co je komu po tom?“

„Tak co lžeš? A do města taky nejdeš.“

„Tak kam du?“

„Pojď se mnou!“ řekl.

„A kam?“

„Do lesa.“

„Co v lese?“

„Vyspat se.“

„M toť! V roští se popíchat!“ řekla zvysoka. „To dybych chtěla... támhle je stoh.“

„Stoh?“

„No, a jakej pěknej. Jenže tam přecházel hajnej. Ale už tam asi nebude.“

Řekla to obvyklým hlasem, ale zaznělo to přec jen svůdnicky. A jako výzvu to také náhle pocítil celý Joska. Až se mu nahrnula krev do hlavy.

„Tak pojd'!“ řekl zostra.

„A kam?“ dráždila ho.

„No, do stohu!“

A už byl na cestě, vyskočiv z úvozu na mez, do pokoseného pole, a děvče ho beze slova následovalo. Opravdu! Několik set kroků před nimi byl stoh slámy.

Sunula nohy obratně po strništi, bosými prsty před sebou pokládajíc ostré zbytky stébel, uměla to od sedláka. Ale Joska to nedovedl a strniště ho bodalo do nezvyklých chodidel. Píchá-li to hodnou chvíli a na každém kroku, prudký zájem o dívku usíná. Joska zůstával trochu pozadu. Pak se dostali na jeteliště a mohl se zas věnovat nové kamarádce. Co to má v tom uzlíku? myslil si, ale hned byla jeho pozornost obrácena jinam. Na prstě se jí cosi zatřpytilo. Skutečně...! Prsten...! Blýskavý mosazný kroužek s kamenem ze skla.

„Ty seš ňáká...!“ řekl. „Persten!“

Neodpověděla.

„A kerá ty seš?“

„Já su z hor.“

Zrychlil krok, octl se jí po boku a vzal ji okolo pasu. Nic proti tomu nenamítala.

„Taková mladá a hezká. To chodíš prosit?“

„Ne.“

„A co seš teda?“

„Byla sem na statku.“

„Ve žních! To máš peníze, že?“

„Nemám.“

„Ne? Tos utratila!“

„Ani sem neměla.“

„A jak to? A u sedlákas byla?“

„No. Voni mě maj už vod maličkosti, já su sirotek, dávaj mně peníze na ouřad, na knížku.“

Takhle mluvit ještě neslyšel. Tak se podivil, že pomalu pouštěl její pás.

„Na knížku?“ slabikoval.

„Jú.“

„Hm, to ti pomůže! Knížka!“

„Pomůže.“

„A jak, dyš nemáš?“

„Budu mít, až se budu vdávat.“

„A budeš se?“

„Tot'. Mám tam už moc desítek. Eště rád někdo přijde. Ze statku hoch. Budu selka,“ řekla pyšně.

„A proč chodíš světem? Vyhnali tě?“

„Nevyhnali. Utekla sem.“

„Práli tě... že?“

„O ne, hospodáři sou hodní.“

„A pročs utekla?“

„A tak. Chtělo se mně. Už dvakrát sem jim utekla. Po žních. To není tak moc v hospodářství co dělat a dobytek to už někdo vobstará. Popervy sem byla pryč jen asi tři neděle, ale vloni sem se vrátila až k samejm Vánocům.“

„A co říkali?“

„To víš, bili mě.“

„Bili?“

„No, a jak! Hospodář mně až ucho naterh... no, koukej...! A hospodyně taky tloukla, až sem z toho tři dny proležala.“

„To sou neřádi!“ politoval ji.

„Nejsou.“

„A co děláš, dyž seš pryč?“ ptal se za chvíli.

„Vemu sebou šaty a vobuj a to prodám... a pak sobě vyprosím.“

„A máš nějaký peníze?“

„A poudám ti, že nemám,“ odpověděla již nevrle.

„A to tě budou zase prát, až se vrátíš?“

„Atsi perou. Zase jim uteču.“

Došli ke stohu. Slunce již zapadlo za vrcholky Slapu a soumrak rozmazával tvary i barvy. V továrně dole u Jizery rozsvítily a desítky oken zazářily do šera. Joska si prohlížel stoh, pěkný, čerstvý, se slámou neulehlou, vonící ještě sluncem a žněmi, a v očekávání společného noclehu ho pojala něha.

„Jak ti říkaj?“ zeptal se.

„Paulína. A jak tobě?“

„Jozeu.“

Vzal děvče kolem pasu, zadíval se k údolí a ke kopcům za ním s obrysy ještě viditelnými a jeho hlas zazněl ku podivu měkce:

„Je to tady hezký, vid', Paulíno...! Koukej, támle jak přádelna svítí... jako vočička.“

Vzal ji do náručí a přitiskl k sobě. Nebránila se, dívala se mu klidně do očí, ale najednou se jí rozhořely zornice, přimkla se k němu a spíše ho do krku kousla, než políbila.

A objetí na strništi pod první hvězdou jí zřejmě působilo stejně radosti jako jemu.

Pak seděli opřeni o slámu. Paulína hleděla tupě do prázdna.

„Tak co? Pudem spát?“ zeptal se za chvíli.

„Pudem,“ odpověděla bezbarvě. „Beztoho je mně už vospalo.“

„Tak pojd'!“ řekl a vstal.

Shýbl se, půl metru od země vytrhl ze stohu několik trsů, do otvoru vsunul chodidla a vzpaženýma rukama se nahoře chytil stébel.

„Zaderž mě!“

Opřela se mu oběma rukama o kříž a on, stoje v této vratké pozici, rval, až kam dosáhl, hrsti a shazoval je na zem, na Paulínu a jí do vlasů, již plných osin a drti.

„Můžeš pustit!“ křikl, chopil se otvoru a vyhoupl se do slaměného výklenku.

Klekl si tam, pak si sedl do dřepu, potom se položil na břich, zarýval se hloub a hlouběji jako sysel do strniště, bylo vidět už jen šlapadla, ale stoh chrlil stále nové chomáče, které se dole kupily ve velkou, rozcuchanou hromadu. Sledovala jeho dobrou a hbitou práci s odborným zalíbením.

„To bude světnice! Jako pro knížete pána,“ volal z jeskyňky, a poněvadž sláma jeho hlas polykala, zněl tlumeně. „Dertek to tam připlácej, Paulíno, ať nikdo nic nepozná!“

Když za chvíli pohlédla nahoru, smála se na ni z černého otvoru Joskova hlava. V té chvíli se její lhostejná tvář také rozšířila úsměvem. Zřejmě jí už ospalo nebylo a její zelené kočičí oči znova zasvítily.

„Tak polez!“ Ležel na břiše a natahoval k ní ruce. Dosáhla jich, Joska táhl a ona se o stoh opírala chodidly, šplhající s tělem přiklopeným do pravého úhlu. Uchopil ji kolem pasu, vtáhl dovnitř, a poněvadž se zas jednoho druhému zachtělo, sevřeli se do náruče.

Byl to pokoj opravdu jako pro knížete pána.

Když vedle sebe leželi, on na znaku s rukama rozpjatýma a ona s hlavou stulenou na jeho ramenním důlku, a když se vymlčeli, řekla:

„Tady je tma! Vidíš mě?“ Byla první, kdo promluvila, a její hlas mu byl milý.

„Ne. Venku je už taky tma.“

Oči ponenáhlu zvykaly večeru a rozeznávaly již obrysy natažených těl a stěn z pocuchaných stébel. Čerstvě vymlácená sláma nasládle vydechovala, tma voněla ještě jejich milováním a obě ty vůně se složily v jedinou: medu, ale v plástvích, vlažného posud včelím hemžením, a jak jej právě hospodář vyňal z úlu.

„Bylas už někdy zauřená?“ zeptal se.

„Ne. Tys byl?“

„Byl.“

„Mám tebe stejně ráda,“ řekla za chvíli. „Je tam voškливо, vid’?“

„Není. Jen dlouhá chvíle je.“

Jejich hlasy byly jaksi jiné než obyčejně, tišší a tlumenější; zněly měkce a něžně skoro.

„A pročs byl zauřenej?“

„Že se toulám.“

Dala ruce pod hlavu a zadívala se na světlý otvor doupěte.

„Toulám se taky ráda... Svět je tak pěkněj! Poležíš sobě v lese na jehličkách, díváš se na ptáky, zvířata kolem tebe přeběhnou, vidíš nový vesnice, města, setkáš se s lidma. A doma není nic. Je tam smutno... Je to tak krásný všecko...“

Říkala to pomalu, jako by si každým z těch obrazů ujasňovala radost z přítomnosti, z téhle teplé jeskyňky, vypůjčené jen a na dluh, který teprve bude musit zaplatit, a zasněženou horskou ves a tesknotu zšeřené selské světnice a chléva s táhlým bučením dobytka a ostrými nárazy dojeného mléka o dno plechovce.

„Je to tak hezký na světě!“ řekla zasněně.

„Až se udáš, nebudeš moct chodit.“

„Zas puđu.“

„Muž ti nabije.“

„Ať nabije!“

Měl to děvče rád. V této chvíli pro její hezký hlas.

„Mám tu buchtu, chtěl bys?“ řekla Pavlína.

„Dej!“

Vyhrabala z kouta zamáčkнутý do slámy uzlík a dala mu tvarohovou buchtu. Zakousl se do ní.

„Je ti vospalo?“ pravil za chvíli.

„Ne. Poudej něco!“

„Nevím nic. Leží se ti dobře? Dal bych ti kabát pod hlavu.“

„Nechci. Poudej něco! Je tu tak teplo a tma.“

Přitulila se k němu a on jí hladil prsa.

„Poudej! Kde bejváš?“

„Leckde bejvám.“

„Kdes byl naposledy?“

„V cirkuse sem byl. Ale tomu bude už rok.“

„Co je to?“

„Cirkus? Jé, ty nevíš?“

„Ne.“

„Takový divadlo je to. Maj tam koně a všelijaký jiný věci a nakonec hrajou němohru.“

„Tys taky hrál?“

„Ale kde, to nemůž každej, jen vycvičenej, já tam byl jen tak, čistil sem lampy a řemeny a někdy sem hrál na flajšinet, taky u koňů sem bejval.“

„Je to tam hezký?“

„O jé, holečku! Kdo to neviděl, ani myslit' si nemůž. Samý zlato a herbáví, krásný dámy... To bych ti moh poudat' vo jedny takový...“

„Ta hrála?“

„Hrála.“

„Tak poudej! Měls ji rád, že?“

„Měl.“

„No tak...?!“ prosila.

„A věř, ani se nechce. Je to moc dlouhý a smutný je to.“

Přimáčkla se na něho celou plochou těla a objala ho kolem krku.

„Tak ti to povím... Byla tam jedna taková, Fíny jí říkali, ale dyž jezdila, měla jiný meno, dlouhý: Arabela belrós dela Sevilla. U cirkusu si musí každej přejinačit' meno; mně tam říkali Férenc... Byla krásná, jako už nikdo na světě. Na koni jezdila v růžovejch punčochách a krátký kalhotky měla, takový, co na tělo hezky přisednou, z herbáví, s perličkama a drahým kamením. Nahoře samý šupiny, jako ryby, ale ze zlata a ze stříbra, a na hlavě krásnou korunu s diamantama... Jezdila ti, nohy zdvíhala, ruce rozpřahovala, ukláněla se a posílala hubičky. Všichni ji měli rádi, a jak se vobjevila, hned jí plácali; a tomu se říká potlesk... Tu sem si tak silně zamíloval. Ani ti nemůž vypovědít' jak silně. Porád sem si na ni myslel, v noci se mně vo ní zdávalo a spát sem nemoh. Ale věděl sem, že to není možny... A to sem to jednou v noci už nemoh vydržet. Taková ouzkost a žal mě jaly... Spal sem v mašteli u koňů a vona ve voze s vostatníma. Šel sem tam. Voteuřel sem zticha dveře a du po špičkách k její posteli. Vzal sem ji za ruku. Probudila se, voteuřela voči a trochu se zdvihla. Zmáčkla mně ruku... ‚Tiše!‘ poudá mi ještě pošetmu... ale vtom ti na mě padlo světlo vod měsíce nebo co, nebo se něčeho musila polekat – sterčí do mě, až sem kobert, vyskočí a začne ječet: Férenc! Férenc...! To ti bylo! Vyskákalo to všecko z postelí, delechtor, delechtorka, cirkusáci a za mnou na ulici. Jenom tak, jak byli, delechtorka čistě v košili. A tu mě jeden, co chodil po provaze, chyt... Hrozně mě zřídili, ale utek sem přece...“

Pavčina se rozchechtala.

Zarazilo ho to. Neočekával to.

Pozdvihl hlavu a podíval se udiveně v místa, kde věděl, že leží.

„Co se směješ?“ ptal se uraženě.

„Hihhi...! Hahahaha...! Kdopak... by... se nesmál?“

Podráždilo ho to. Stalo se něco. Její výskot odtud vypudil teplo, tmou a vůni, které zde přebývaly, odvál je otvorem do noci a knížecí ložnice na sebe vzala rázem jinou tvářnost... Proč se chechtá...? Čemu se vyšklebuje...? Nejkrásnějšímu snu jeho života?

„Hloupá...! Čemu se směješ...?“

Ne, neřehtejte se! Takovej pytlík! Hahaha hehehehe hihí! Takový trdlo! Slyšel to jakživ svět?

„Ty ti dali, hahahahehí,“ jíkala.

Zalomcovala jím zlost.

„Však tobě taky dají, počkej, až se vrátíš. Sedlák. Pak se taky budeš moct' hyzlit!“ Jeho hlas zazněl hrubě.

„Ty ti dali... hihhi... Arabelu dela Sejra.“

To bylo příliš...! Arabela...? Oči mu zablýskly. Vztyčil se.

„Troubo hloupá!“ rozkřikl se. „To bys eště troubila na Arabelu... a takle bys hubu voteuřela...“

„Arabela dela Sejra... Stará bela dela Sejra... Ah... Aaa... de-la Sej... Hahahi... á haha.“

„Hergot!“ rozhulákal se, chvěje se vztekem. „Přestaň se šklíbit'... nebo...“

Ale nedbala. Rozpřáhl se a jeho ruka dopadla vší silou na její tělo. Svinula se jen do klubka, do kouta, a nemohouc se již smáti, vyrážela podivné zvuky, á á jajajájá, spíše bolestné než veselé.

„Stará bela dala sejra,“ volala sténajíc, „zlatý kalhoty... nosila... a košilatá na ulici za ním... vyběhla.“

„Vona ne,“ zařval a vyskočil. Ale narazil hlavou o strop. „Vona ne... Hergot...! Vona ne.“

„Že ne...? Dyt's poudal.“

„Vona ne! Ježíš Marja! Delehtorka... delehtorka sem poudal.“

„A co je to?“

„Hele, ani neví, co je delehtor u cirgusu.“

„A co je to?“

„Ten, co poroučí.“

„A jak... se... vona menovala?“ říkala a hryzla se do rtů. „Stará bela dala sejra...?“ a znova ji přemohl chechtot.

„Přestaň už... jářku!“

„Tak jak se menovala?“

„Arabela belrós dela Sevilla se menovala,“ rozkřikl se, „abys to věděla. To značí, jako nejkrásnější růže z celý Francije.“

„Copak byla z Francije?“

„Nebyla! Ale to se tak musí u cirgusu! Jako já sem Jozeu a žádněj Férenc... tak vidíš, jak seš hloupá.“

„Tak aspoň nenadávej porád!“

Opustil výbojnou pozici, převalil se do slámy na bok a vyplil se skrze zuby.

Také Pavlína se přesunula na staré místo, a ačkoliv jí návaly smíchu ještě stále lomcovaly, chránila se dát to najevo. Ale po chvíli mlčení příliš dlouhého poznala, že se hněvá doopravdy.

„Tak se už nezlob,“ řekla, „a poudej něco!“

„Nic už, když seš taková!“ zahučel.

„No, poudej! Třá ještě vo cirguse!“ a pod kůží se chichtala a hryzla se do rtů. Ale neodpověděl.

„Byla hezká Arabela?“ lákala ho.

„To víš, že hezčí než ty.“

Nebyla s ním řeč. Tak si dala ruce pod hlavu, natáhla nohy a čekala, až si to rozmyslí. Ale Joska vzdoroval a nerozmyslil si to.

„Jozeu!“ Zatáhla ho za rukáv.

„Dej pokoj!“ řekl nevrle a couvl. „Chci spát.“

„Tak se už nezlob, Josko!“

Neuznal ji za hodnu odpovědi. Jen se ještě více odšinul a odvrátil se bokem.

„To už chceš vopravdu spát?“ Přilezla k němu, přitiskla se mu prsy na bok a otírala se o něho.

Hrubě ji odstrčil. „Chci,“ řekl, „dej pokoj!“

„Tak spi!“ odsekla uraženě a položila se do druhého kouta, nejdál od něho, co místo stačilo.

Rameno si podložila pod hlavu a nohy skrčila pod sukně... Ať!

Kolik mohlo být hodin...? Půlnoc? Ne, tolik ještě ne, ale mnoho do ní asi už nechybělo.

Joska nespal. Mračil se a hleděl do tmy. První hněv ho již přešel, ale byl odhodlán neprozradit se ani pohybem, dokud hluboké oddechování Pavlíny ještě nezpevní, aby mohl odejít bez nebezpečí, že ho bude zdržovat. Ale dívku nic podobného nenapadlo. Nevěděla již dávno o světě.

Na rukou se pozvedl a vztyčil trup. Nahmatal opatrně strop a tiše jako noční zvíře, kuna nebo lasice, se sesunul ven.

Svezl se k patě stohu.

Byla hvězdná noc. Joska se posadil, opřel se hlavou o slámu a zadíval se na oblohu. Hleděl na ni dlouho a jeho oči zajíněné tmou doupěte se rozšiřovaly a jeho plíce posud plné Pavlínina tepla do sebe nabíraly chladné čistoty, která padala shůry.

Může být ještě něco tak krásného jako nebe plné hvězd?

Ale za chvíli, jak na ně Joska upírá oči, hvězdy se rozplývají, nebeská klenba se vzdaluje, měsíc odchází a zůstává jen jejich záření, jejich modrost a vše na sebe bere tvary tak známé a sladké.

Ano, může být ještě něco tak krásného jako hvězdná obloha! Neboť před Joskou se rozvíjí nádherný obraz.

Je slavnostní představení. Do stříbrna vyleštěné reflektory lamp vrhají oslnivý jas na piliny manéže. Cirkus je plný lidí od přízemí až nahoru, na poslední prkna druhé galerie, tam, kde s hlavami až u stanového plátka koncertují hudebníci. Hrají krásný valčík, ten, který má tak rád, kolébavý a unylý, jako když se na rybníce houpá lodička. Koně s dlouhými ohony a s červenými, vlajícími chocholy na hlavách cválají podle taktu orchestru. Zamoučení šaškové s pitvornými tvářemi a pavími pery na nosech a žokejové v barevných čapkách, žongléři v růžových trikách, kteří na svalech roztácejí koule, lesknoucí se nebem a hvězdami. A ona se usmívá. Stojí na hřbetu koně, oblita tisíci jiskrami, rozpíná náručí, uklání se a posílá polibky. Všichni křičí, jásají a sta dlaní v nadšení naráží o sebe. Stojí a uklání se. „Arabela...! Arabela...! Arabela belrós dela Sevilla...!“ Nejkrásnější růže z celé Francie...! A usmívá se.

A vše se zas ponenáhlu rozplývá a mizí. Jen maličko hudby zůstalo, kolébavý valčík, jakoby hraný v převelké dálce, a v nozdrách trochu vůně koní, pilin a lamp, nejkrásnější, jakou zná svět.

Jak krásná noc! Na obloze tisíce hvězd jako lesklé šupiny jejího kostýmu a nad tmavým Slapem měsíc jako koruna nad jejími černými vlasy.

Před ním leží noční krajina:

Pláň pokoseného pole, mísící světlou žlut s modrými barvami noci. A temný pás jetele přes celou šíři hřbetu, ztrácející se v nedohlednu tmy tam kdesi dole u řeky, kde uprostřed svého světelného okrsku stojí továrna a okny přádelny rozhazuje po dělnických domcích a po jejich břidlicových střeších oranžový jas žárovek. Pak už jen kopce, vysoké, s černými skvrnami lesů a luk, s domky a světlými pěšinami až nahoru k čisté obloze, na níž se kmitají miliony hvězd... Arabela belrós dela Sevilla... Už nikdo na světě nemá tak krásné jméno!

A za ním je stoh.

Spí tam ta holka. Která doma dojí krávy a kydá hnůj a které sedlák natrhne ucho. Která nic neviděla a nic neví; ani co je cirkus a delektor.

Joska se znechucen zdvíhá ze země. Chce se dát na pochod. Klepá se do kapes, přesvědčuje se, má-li tam svou krátkou dýmku a nedopalky...

Ech, eh...! Zapomněl si ve stohu klobouk...!

Mrzutě se obrací... Dívá se na černý vchod do doupěte... Co teď...? Jít tam spát...? Ale uvnitř je Pavlína... Spí skrčena v koutě, je zabořena do slámy jako pes, s hlavou až u kolen. A dýchá.

Pojímá ho odpor k vesnické holce, k selské děvce, která každého podzimu utíká z domu a na zimu se vrací do teplého hnízda, bojíc se mrazu, a dává se bít sedlákem. Tulačce, která ani není tulačkou, nosí prsteny a čisté sukně, která nemá ani krejcaru a žebrá, ale má na úřadě jakési desítky na knížce, k níž nesmí, a bude si brát hocha ze statku, který ji bude také prát... Pavlína! Rozcuchaná, zbabělá, hloupá...! Otrásá se, pomyslí-li, že by se měl vedle ní položit, dýchat vzduch, který ona vydechuje, a dotknout se jejího těla.

Ne. Nevrátí se. Uteče jí. Vyleze si jen pro klobouk.

Jde po špičkách k stohu. Zabořuje nohu do slámy a šplhá se vzhůru. Dosahuje otvoru a sune hlavu dovnitř. Zaráží ho teplý zápach těla. Odvrací se. Nejde ani do doupěte, jen zvenčí tápe po ulehle slámě a hledá klobouk. Nalézá jej zmačkaný v koutě u jejích nohou.

Chvíli se drží slámy a stojí tu jako datel na stromě. Rozmýšlí se. Měl by ji vlastně zkopat! Ale nechce, aby se hýbala, bojí se, že by ji viděl a že by zase musil slyšet její hlas. Jedno si však přece neodpírá. Dříve než seskakuje dolů, nabírá do úst slin, nejvíce co může, a plivá tam, kde tuší, že leží její rozcuchaná hlava.

Vedle cesty, dříve než se přijde k vlastnímu Slapu, roste starší mlází. Tam usedl na mez u cesty. Vytáhl z kapsy zásoby doutníkových zbytků, nasbíraných odpoledne v městských hospodách, nasypal je do klobouku a drobil na lístky. Na Arabelu, Pavlínu a ostatní již nemyslí; zapomněl na ně. Nacpal si, zapálil a díval se na ohníček, jak stravuje tabák, jak se rudě dme a klesá. Spát se mu nechtělo, vyspal se dosti v arestě. Až dokouří, najde si v trávě mezi smrčky příhodné místo; je teplo, pršet nebude a bude mu tam dobře. Co si člověk může přát více?

Hledí do polí.

Pojednou se mu zdá, že se v úvozu ode dvora míhá černý stín. Pavlína! projelo mu hlavou, ale hned se rozpomněl, že stoh leží mnohem blíže. Stín je ještě daleko, jen neurčitá tmavá skvrna uprostřed měsíčního jasu. Není možno ani vyzorovat, je-li to muž či žena, jeden nebo více lidí. Dává ruce k očím, přimhuřuje víčka a dívá se upřeně. Výhled má dobrý a sám je skryt stínem mlází. Dýmku zastrčil do jehličí, aby ho neprozradila.

Stín se blíží. Rozeznává nohy, jak se sunou vpřed a zanechávají mezi sebou světlý prostor. Tedy muž! A sám...! Kdo je to? Zná ho...? Blíží se; rychle; dlouhým, klátivým krokem. Joska se skrývá do houští a nad mez vystrkuje jen hlavu.

Chodcův krok se mu zdá povědomý, ta dlouhá houpavá chůze s rukama poroztaženými a s hlavou skloněnou k levé straně... Co...?! Mýlí se?! Nebo je to opravdu tak...? A... a... a... For...? Ano, ano... Forko Firky. Co tu hledá? Kam jde? Do stohu? Zasmál se myšlence, že tam leží Pavlína, a představuje si, jak se Forko podiví, až ji tam nahmatá... Ale stoh leží nalevo, byl by se již dávno dal z cesty přes strniště... A on jde stále blíže. Tulák schovává do roští už i hlavu a něco ho napadá, čemu se usmívá. Nahmatává dýmku a zasouvá ji do kapsy.

Ráz, ráz, ráz! V noci je slyšet kroky daleko.

Když oba dělí už jen několik metrů, Joska slabounce zasténá.

„Uááh!“ zaznělo úpěnlivě do ticha.

Forko se zastavil. Ohlédl se, jako by si nebyl jist, slyšel-li dobře, či je-li to jen mámení. Ale hned se dal v další chůzi.

Ale zaúpění se ozvalo po druhé. Silnější a dvakrát za sebou.

Forkem trhlo. Rozhlížel se polo bázlivě, polo nechápavě, díval se okolo sebe a za sebe a utkvěl pohledem v nejčernějším místě mlází, právě na opačné straně, než ležel Joska. Ale nic se nehnulo. Chvilí sečkal a učinil krok, velmi opatrný, aby jej mohl ještě včas odvolat. Znova poslouchal, zkusil další dva, ještě se ohlédl, ale protože bylo úplné ticho, dal se klidně vpřed.

Joska ho nechal přejít. Otřásal jím tichý smích a nutkal ho propuknout nahlas. Když starý tulák asi pět kroků zašel, vysunul Joska z roští hlavu.

„Fóórkó!“ zakňoural. Ale neřekl Forko!, nýbrž hóólkó, nebo kórkó a jméno mohl slyšet jen ten, komu tak přezdívali.

Forko se lekl více, než kdyby se mu bylo před očima zjevilo strašidlo.

„Kdo je to tu?“ zařval.

„Fíírkíí,“ zaskuhral ještě jednou Joska, ale déle to již nevydržel. „Forko Firky!“ vykřikl jasně a propukl v hlučný, řehtavý smích.

„Kdo je to tady?“

Joska vylezl z houštiny. Držel se za boky.

Starý ho poznal. A zachvátil ho vztek.

„Mordije!“ zahulákal a skočil po Joskovi. Ale ten byl mrštnější, uhnul se, jal se pelášit z lesíka. Forko za ním. Zanechal však brzy marného namáhání.

Joska doběhl na pole a vida, že je v bezpečí, sedl si do dřepu, a pohupuje se v kyčlích, starému se vyškleboval.

Ale ten nerozuměl žertům.

„Josko! Prach sajraj! Já tě dostanu. Však já tě dostanu!“

„... óórkóó... íírkíí!“

„Josko! Nevinčuj si mě... Krucifix...! Já se s tebou tady honit' nebudu, ale my se ještě někde uhlídáme, a pak řetězama dybys k nebi byl přivázaněj, jako žábu tě, kluku, rozterhnu... Živej nevodležeš, Josko!“ řekl ještě. Pak si odplivl a šel.

Joska vstal. Chvilí se rozmýšlel; že Forko nehrozí žertem, věděl. Dal se přece za ním. Ale zpovzdálí, aby měl včas potřeby útěku těch několik kroků náskok, a nepouštíje ho z očí, aby se snad Forko neschoval v hájku u cesty a pak na něho nevyskočil.

„Ty... Forko!“ volal na něho chlácholivě.

Ten neodpověděl.

Zas kousek šli.

„Forko?!“

Forko se zlostně obrátil a napřáhl pěst. „Vodlez!“ zasyčel.

„Tak kuš, Forko, dyť já jen z legrace... Kam deš?“

Dostal nezdvořilou odpověď.

Bylo to již blízko starého lesa. Tam se cesta ztrácela v čiré tmě mezi kmeny stromů, kamením a podrostem, a zde starého bez nebezpečí následovati nemohl.

Učinil tedy poslední pokus smíru.

„Ty, Forko, tak počkej!“

„Tak pod!“ a zastavil se.

„Jo, a ty mně namlátíš... Něco bych ti řek, Forko, dybys mi nic neudál.“

„Co?“

„Řekni, že mně nic neuděláš!“

„No ne.“

„Já vím... řekni: Ať mě hrom zabije.“

„Tak ať mě na místě hrom zabije!“

Joska přistoupil blíže. Ale dva kroky do zásoby si přec jen ponechal.

„Tak jistě?“ ptal se nedůvěřivě.

„No, neboj se!“

Joska učinil ještě krok, ale vtom na něho Forko, který zřejmě z hromu strach neměl, skočil, chytil ho za límec, a aby učinil spravedlnosti zadost, vlepil mu pohlavek, až se Joskovi v očích zajiskřilo.

„Já ti dám, kluku, vystupovat v noci na lidi!“

Když se Joska vzpamatoval, jal ho nad tou věrolomností prudký hněv a chtěl se na zákeřníka vrhnout. Ale včas si to rozmyslil, Forko měl nůž, on nikoli, a pak ani s nožem nebylo radno pouštět se do starého medvěda. Forko se chraplavě chechtal a Joska uznal, že bude nejlepší, když se dá také do smíchu.

„Ty potvoro!“ ulehčil si jen, drbaje si hlavu.

„A to buď rád, žes nedostal víc. Fuj, psotník jsem z tebe, kluku, moh dostat... A ted' pojd'!“

Dali se na cestu. Josku brněla hlava, ale bylo třeba zapomenout.

„Kam?“ zeptal se.

„Neptej se a pojd'.“

Přešli mlázím do starého lesa a zavřela se nad nimi tma. V nejbližší blízkosti bylo vidět jen několik pňů a na lesní cestu a na borůvčí hodil měsíc větvemi několik stříbrných skvrn, které však spíše mátly, než pomáhaly.

„Vo holubech vím,“ řekl Forko.

„Vo holubech?“ opakoval udiveně Joska.

„Vím. Ale mluv tiše!“

„A co s nima?“ šeptal mladý.

„A krásný, poudám, staváci. Hostinskej Janoušek ze Lhoty říkal, abych mu nějaký zavopatřil.“

„A co ti dá?“

„Něco dá, to víš. Kořalky dát musí a pak se už něco našikuje.“

„A to mám jako jít s tebou?“ řekl Joska.

„Tot!“

„A co ty mně dáš?“

„Leda ještě jeden záhlavec, esi chceš... Mám tu tři krejcary.“

„Dej!“

Joska natáhl ruku a Forko mu je ve tmě vysázel.

„Ale teď buď zticha,“ řekl. „Po cestě nepudem. Moh by nás tam někdo potkat, třá hajnej... Esi není v hospodě, tak to von stejně chrápe, ale čert nikdá nespí, to víš, a pak si nadejdem.“

A Forko zavedl druhá z cesty na pěšinu: mezi stromy a do temnoty ještě hustší.

„Vyznáš se tu?“ ptal se Joska, suna nesměle vpřed nohy.

„Tot se zná! Jen abys nekobert, je tu kořání. Derž se mě!“

„Počkej! Kde je to?“

„Pod hájem; k Borovičkám.“

Slap je rozsáhlý a oba kamarádi, starý napřed a mladý přidrží se zezadu jeho kabátu, klopýtajíce a chvílemi scházejíce z pěšiny mezi kapradí a ostružiní, šli dlouho. Konečně počali rozeznávat okrajové kmeny stromů a za chvíli stanuli na rozhraní lesa a polí.

Rozbřeskovalo se již letní jitro a na tmavě šedivé obloze se seskupovaly špinavé šmouhy. Cíl jejich pouti ležel před nimi: krátký svah obdélníkového tvaru, vklíněný do černého lesa. Několik pokosených polí, úzký lán brambořiště, záhon s dozrávajícími makovicemi, pět křivých ovocných stromů a čtvereček zahrádky se zborceným plotem. Uprostřed mýtiny stála chalupa a chlívek, který bylo nutno z boku podepřít koly. Vše bylo obestřeno řídkým podýmím a trhající se temnotou.

„Je už den,“ prohodil mrzutě Joska a zachvátil ho neklid.

Skutečně. V téže chvíli se v chalupě rozkokrhal kohout a z dálky z vesnice sem dolehl tlumený hlas, který mu odpovídal. Nad lesem se vzneslo hejno vran, a když

ucítily ranní chodce, zahnuly nalevo a divoce se rozkrákaly. Joska se díval, jak letí: několik zmítajících sebou skvrn na šeré obloze. Vzpomněl si na zlá znamení.

„Hele! Vrány!“ řekl.

Ale Forka vrány nezajímaly.

„A dej pozor, abys je nezamáčk, Josko! Pytel mám pod vestou. A teď pojd'! Všecko ještě spí. Neboj se nic!“

V Joskovi se při těch slovech trochu zatetelilo srdce.

„Psa nemaj?“

„Ne. Vonehdá jim ho hajnej v lese zastřelil.“

Forko se dal přes pokosené políčko a přič brambořištěm. Joska za ním.

Došli k stavení půl roubenému, s trámy a mechováním přerušovanými malými okénky, půl kamennému, kde byly chlévy, jejichž výpary prosakovaly na omítce velkými rezavými skvrnami. U této strany se tuláci zastavili.

Forko pozdvihl oči k lomenici, kde z polozetlelého dříví zely otvory s bidélky, a Joska ten pohled pochopil.

„Ale jak k nim?“ zašeptal.

Forko neodpověděl. Odplížil se někam za chalupu a za chvíli se vrátil s krátkým štěpařským žebříkem. Byl zde asi dobře obeznámen.

Přistavil jej k lomenici.

„Tak lez!“ řekl, vytahuje zpod vesty pytel po uhlí. „Esi ti budou díry malý, můžeš kus vylomit; dříví je shnilý.“

Mladý se vyšplhal nahoru, Forko s rozevřeným pytlem o několik žebřin níže. Joska se ještě jednou ohlédl, a vida druha klidného a připraveného, vykasal rukáv a sáhl do otvoru. Holubi spustili pekelný hluk, vyskakovali, tloukli sebou, bili do stěn, jako by to ani holubi nebyli; ale nemohl je nikdo slyšet, jen dole pod nimi kráva táhle zabučela, a té se nebylo co bát. Joska vytahoval z úzkého otvoru holuba po holubu, krásné ptáky, máchající prudce křídly, podával je Forkovi a ten je nemilosrdně strkal do pytle.

„Dost! Čkej!“ řekl Forko. „Zadusili by se nám.“

Sestoupil, zavázal měch motouzem a položil jej do trávy. Pytel sebou ještě chvíli házel, pak se uklidnil.

„Tak... a teď pomalu...! Je jich tam ještě moc?“

„Ne; jen pár.“

„Tak podávej!“

A znovu putovali ptáci do Forkových rukou. Zmáčkl každého pod křídly a zakousl se mu předními zuby do temene hlavy. Křuplo to trochu a holub zběsile zatřepetal křídly.

„Poslední,“ oznamoval Joska hrdě.

Forko nastrkal zabité ptáky za košili. Pytel podal mladému.

„V lese na mě počkej!“ řekl, rozvazuje provázek, který mu konal službu řemene nebo šlí.

„Věříš tomu?“ zeptal se Joska.

Forko něco zabručel. Neznamenal to ani ano, ani ne, ale cosi tak, že taková věc nikdy nemůže škodit. No to už je taková pověra.

Joska se dal s pytlem přes pole do lesa.

Rozednilo se. Tma se rozplynula a mlhy stoupaly. Odněkud se tu objevili vrabci ještě trochu nedospalí a na hnojiště vyvedl svou družinu kohout a spustil namáhavé intrády. Brambořištěm se z nočního lupu plížila do stavení černá kočka. Bylo šero a sychravo.

Forko dohonil Josku ještě před hájem.

„No tak vidíš!“ řekl spokojeně.

Zašli do hloubky lesa ještě nerozedněného a vyhledali si mezi kmeny místo obrostlé dokola divokým podrostem. Forko vytáhl z kapes kousky motouzů a útržky hadříků, pořádně si je srovnal na kolenou, pak rozvázal pytel, vyjímal odtud holuby celé ušpiněné uhelným prachem a svazoval jim spárky. Ani se příliš nebránili, jen srdce jim prudce bila. Pak rozložil na zem ty zabitě a přehlížel výtěžek lovu.

„Chceš jednoho?“

Joska se na ně podíval, viděl najednou, jak jsou hezouncí, šedaví a modří, s malinkými hlavičkami, s chocholkami a umrle sklopenými krčky, a bylo mu jich líto.

„M ne,“ řekl. „Ty ho spíš vodbudeš, máš známý. A upravit' je není kde... Rač krejcary dybys měl.“

„Nemám, ale až přijdeš do města, dám ti.“

Les se rychle rozsvěcoval.

„Pojd'!“ řekl Forko.

Vstali.

„Dám se támle přes kopec na Lhotu. Donesu Janouškoj holuby. Po cestě by mě moh někdo potkat... Ale kousek s tebou ještě pudu.“

Ale vtom se stalo něco neočekávaného.

Forko se pojednou prudce obrátil.

Povyskočil, odhodil pytel a dal se v divoký běh.

„Halt! Halt! Háált!“ zahřmělo do ticha, a les, tak náhle ze spánku vyburcovaný, opakoval... ať... ať... ááá...

Také Joska se obrátil. V zlomku vteřiny se mu v zornicích kmitly čísi oči a rezavý knír a přílba a světlý bajonet s blýskavým hrotem; a kousek dále sem ještě kdosi spěchal. Ale to bylo jen na okamžik a jako v snách. Ucítil prudký, tupý náraz do týla, který mu srazil lebku zpět.

„Bestie!“ zařvalo mu něco do ucha, až se mu hlava zatočila, a ostré prsty se mu zaryly do krku. Les se znova rozhučel. Joska zachroptěl. Před očima mu vystoupila mlha a nohy pod ním poklesly. Zdálo se mu, že slyší dupot kroků a že někdo říká nějaká slova, ale to vše bylo jako ve mdlobách a cítil jen prsty, svírající mu krk a bránící mu vydechnout.

Ale to trvalo jen okamžik. Násilně zamžikal očima, aby pochopil, co se děje. Vše bylo jasné; také hlava. Nebylo kdy, bylo třeba jednati velmi rychle. Jal se povolovati kolena a hroutit tělo, jako kdyby klesal. Cizí prsty a tlak trochu povolily. Vtom se vytrhl, prudce se obrátil a vzduchem se mihla jeho pěst. Zase spatřil vous a oči a bajonet a ucítil okamžitý bolestný úder v kloubech, jak dopadly na tvrdou kost nosu. A běžel. Letěl, skákaje přes balvany a pařezy stromů dlouhými skoky, s hlavou v ramenou a takřka se nedotýkaje země. Cosi divoce zařvalo. A hned následoval jiný zvuk, krátký a úsečný jako zaprásknutí bičem, pak jako úder paličky do bubnu, ale hned se bubínek rozvířil divoce a za ním celý orchestr, kotle, fagot, basbombardon a uprostřed kapely píšťalka, trhající nervy. A týž zvuk, krátký a praskavý, který se znova vedral do neutuchajícího hukotu lesa; ale tenkrát zaslechl ještě jiný, daleko jasnější, jako kdyby rozdrážděná vosa přeletěla kolem ucha.

Joska utíkal.

Zastavil se až na protější straně lesa, blíže stohu, o něco výše, než odkud před několika hodinami strašil Forka. Zdálo se mu, že zde již nemusí běžet, zde že je meta, jíž chtěl dosíci. Bylo mu špatně. Cítil slabost a tlak v prsou, spánky mu bušily a pálily ho nohy. Stíral si rukávem z čela pot a rozevřenými ústy lapal vzduch.

Byl již den. Nad městečkem stálo slunce obestřené dosud mlhou a břidlicové střechy s kostelní věží svítily zakaleným leskem olova. Lidé již vycházeli do polí a po cestě ode dvora jel prázdný selský vozík, tažený strakatou kravkou.

Díval se na dobytče, jak pomalu sune nohy, a na sedláka ve vysokých botách a s bičem.

Joskovi se ponenáhlu vracel dech a tlukot v hlavě ustával. Usedl do borůvčí. Země ochlazovala a hluboko sehnuté větve smrků nad ním byly plny syté vlhkosti letního jitra. Mezi chvojí se usadil střízlík, poskakoval, vrtěl hlavičkou a na vrcholu mezi jehličím přeletovaly pěnkavy. Kam až dosáhl rukou, sbíral borůvky a rozbolavěnými chodidly stíral z trsů rosu.

A jak se Joska dívá na ptáky, únava mizí a přepadá ho jiná, příjemná, pocit sladké únavy, opírá hlavu o rozpraskanou kůru stromu a oči se mu zavírají.

Vlastně ne: není to příjemné a sladké. Zdá se mu, že na něco zapomněl, na něco velmi důležitého. Neví, co to je, ale visí to všude kolem něho, lehá mu to těžce na

hrud' a usedá na palce u nohou, které vyrostly do obludných rozměrů; snad jsou to nějaké ohavné barvy zelené a růžové, které svírají srdce a nedovolují zhluboka vydechnout. A přicházejí lidé, z velké dálky sice, ale stále se blíží, jdou proti němu a házejí rukama a vedou strakatou krávu a ta zase hází nohama. Joska chce utéci, ale klopýtá a padá. Chce se zvednout, nemůže.

Trhl sebou a vyskočil.

„Co je to?“

Nic není... je sám...

Ale náhle padá jeho zrak na kraj městečka. Joska vstává ze země.

Ano! Zámek! Velká trojkřídlá budova s lesknoucí se střechou a s mnoha hromosvody. Stojí u Jizery, obklopen košatými stromy, a křičí do kraje. Jeho ošklivé barvy, zelená a masově růžová, tak pronikavě křičí, že je člověku až úzko. A z barev vyskakuje pan hejtman s cigaretou v ústech a pan soudce utíká a pan dozorce s knírem a nechávají tam bílé papíry a listiny a kalamáře a černé knihy a žluté lavice.

Jímá ho ošklivý pocit. Co zde vlastně chce? Neměl v úmyslu vracet se do města.

Utkívá zrakem na ozářených střechách domů. Vidí pyšné tváře měšťáků, jak se utrhují, vyčítají práci a sílu, Markusův krám, pana starostu se zlatými brejlemi, Petra Vodsedálkova s psovským vozíkem, městského policajta, domy s otlučenými rohy a špinavé dvorky, kam skládají smetí, staré bedny a sudy po petroleji. Jímá ho odpor proti všem těm lidem, z nichž si každý myslí, že je tím nejlepším na světě, kteří chodí pěkně oblečeni a nosí i v létě boty, prodávají v krámech, obědvají, večerí, v deset hodin lezou do postelí a to vše dělají, aniž vědí proč a jen tak ze zvyku. A zámek! Ohavný, se zelenou a masově růžovou barvou!

Co zde chce? Kam jde? Až teď se rozpomněl, že po něm stříleli, že ho honili a že byl v nebezpečí života. Jistě! Musí utéci, pronásledují ho četníci!

Obrátil se do lesa. Týmž směrem, kudy šli v noci s Forkem a odkud před chvílí přiběhl. A teprve když urazil kus cesty, si vzpomněl, jak nemoudře si počíná a že jde vlastně do rukou četníkům.

Uhnul z cesty napravo, směrem k údolí, kde teče řeka. Sejde dolů, najde brod mezi třetím a čtvrtým tunelem a dá se přes kopec k horám. Šel rychle.

Netrvalo dlouho a dospěl konce starého lesa a stanul před srázem, v jehož hloubce proudila Jizera. Vysoké smrky zde ustoupily chorobným břízkám, které se jen stěží zachycovaly mezi skalisky, pokřiveným jívám, ořeší a spleti šípků a ostružiní, která pokrývala štěrka a balvany. Asi v třetině svahu pod ním blýskal ozářenými kolejnicemi krátký výsek železniční trati, ztrácející se v černém otvoru tunelu. Po skalách se táhly telegrafní tyče a na stráž byl přilepen bílý strážní domek s malou zahrádkou a s červenobílým signálem. Před domkem stál hlídač

v modrých kalhotách, bez kabátu a štípál pařezy; jeho ruce s blýskavou sekerkou se zvedaly nad hlavu a bylo dříve vidět, jak sekerka dopadla, a teprve za chvíli slyšet tupý úder o dřevo, jež opakoval les. Dole v divoké strži pod železničním náspem, jsou z obou stran sevřena horami, hučela řeka, prodírala se útesy, skákala přes balvany, křičela, šuměla a házela bílé pěny. A do strže bilo plné slunce. Slézal svah. Zadržoval se břízek, rozdíral si ruce a nohy o skály a pod jeho chodidly se řítily kamení. Sesunul se na trať a dostal se také přes železniční násep, vklíní prsty do mezer mezi stavebními kvádry. Stanul u Jizery.

Ze břehu vylétla s krákotem vrána, zamávala křídly a snesla se na balvan uprostřed řeky; klátila černým tělem a pozorovala zpovzdálí vetřelce.

Posadil se na kámen a záda opřel o začernalou skálu. Vybujovalo na ní několik trsů kapradí, po stěně stékala v tenkých křivkách voda a kapala na omšelý štěr. K jeho nohám naplavila řeka písek se slídovými zrny, v němž se povalovaly zčernalé úlomky větví a sluncem i vodou ohlodaná šiška.

Objal rukama kolena a zadíval se do proudu.

Konečně! Ano, zde je meta jeho putování, jen sem směřoval a nikam jinam dojít nechtěl! Tak krásně sám! Nikde človíčka a jen vrána se na kameni kývá. Nabral plnými plicemi vzduchu postříknutého Jizerou a spokojeně vydechl.

Co se stalo včera?

Vybrali s Forkem holubník, udeřil pěstí četníka, stříleli po něm a předtím měl milostné dobrodružství.

Ach! To bylo již včera. Co na tom záleží?

Pod ním plynula řeka. Výskala mezi skalními srázy, házela vstříc slunci pěny, jásala a zpívala, přeskakovala v rozpustilém výbuchu balvany a tesy, tančila pod nimi ve veselých vírech, smála se a rozmarně se otírala o břehy. Nikoli, to nebyla voda, již možno nabrat do nádob a do konví, umýt se jí a napojit koně; ne voda, nýbrž řeka, živoucí tvor s živým tělem, řeka Jizera s živoucí duší. Zpívala písničku. Podivnou, barbarskou, tuláckou písničku s podivným rytmem a divokým spádem, s nemožnými verši a nemožnějšími rýmy, nad níž by se rozhořčili básníci:

*Zelené jsou břehy a černé jsou lesy,
nebe jest modré a tvrdé jsou tesy;
nebude zítra, není již včera,
Jizera, Jizera.*

*Vpravo hora, vlevo hora,
dole stín a slunce shora.
Letím, letím, vír se vzteká,
řeka, řeka.*

*Bratře slunce, sestro vlnu,
sestro vlnu, sestro rybko,
sestro vráno, bratře strome,
bratře písku, bratře lístku,
zpívám vám písničku.*

*Opilá, opilá jaseň a životem,
pěnami stříkám. Nač moje síla?
Balvany z cesty! Balvany z cesty!*

*Zelené jsou břehy a města jsou bílá;
nebude zítra, není již včera,
Jizera, Jizera.*

*Pestré barvy, zlaté slunce,
bratře břehu, matko země,
líbejte mě, líbejte mě!
Líbej, slunce, líbej, lístku,
líbej břehu, bratře břehu!*

*Sestro skálo, sestro pěno,
bratře mraku, bratře ptáku,
sestro sosno, bratře Josko,
jak je sladko žít!*

Joska poslouchal. Rozuměl té divoké písničce, a třeba neznal slov, zpíval ji spolu. Díval se na barvy a na stříbrné paprsky poskakující po vlnách a hlava mu klesala ke kolenům.

Hlava klesala a Joska usnul ukolébán Jizerou.

Rasík a pes

Osamělé zvíře se stalo zlým; také člověk. A ti dva se po prvé setkali za říjnového dne.

Člověk je rasík a putuje se ženou světem. Mají ruční vozík, kdysi zeleně natřený, ale teď ošlehaný dešti a odbarvený sluncem, a nad ním je na dřevěných obručích rozpjata hnědě a šedě pruhovaná plachta. To je jejich dům. Chvílemi jej táhne on, chvílemi ona, jak se plouží v letních vedrech po zaprášených silnicích a polními cestami s vyjetými kolejami, kolem bahnitých krajských rybníků a rákosin, po smutných suchopárech, kde mezi roztroušenými balvany spásají bílá stáda hus trávu tak suchou a šedou jako trus, který zde zůstávají, po okrajích podzimních strání a lesů, jež jsou jen zdánlivě klidné a trpné, ale v nitru svých barev a šelestivých zvuků skrývají náhlá nebezpečí a úklady. Živí se velmi podivně. Ale což to není jedno jak, nejde-li o nic jiného než právě jen o výživu? Zajde vepř, jalovice, rozřežou při telení v matce plod a zakopou v zemi. „Je to jedno, zabil-li Pán Bůh nebo člověk,“ říkají a pojídají maso zdechlého dobytka. V krajských vesnicích řádí dobytčí nákazy, bývají také kontumace, a sedláci se rádi zbavují psů, kteří jim působí jen mrzutosti a pokuty; psí maso je dobré, kůže užitečná a sádlo se dobře zpeněží, neboť hojí prsní nemoci. Tak putují vesnicemi a po dvorcích, kde Bůh nadělil mor, červenku nebo páni od úřadu kontumaci psů. Našli si také zaměstnání, které je chrání před četníky a obecními starosty: prodávají řemeny, biče, řemínky k cepům a úřady jim na to daly listiny, jimiž se kdykoli mohou vykázat četníkovi, ale k jinému to dobré není, neboť vyživit se obchodem by bylo těžko.

Lidé jimi opovrhují. Proč, těžko říci. Vedou jiný život. Snad lehčí, snad méně lehký než ostatní, ale jiný a těm ostatním nesrozumitelný. A to k opovržení stačí. Přistihnou-li je sedláci, že vyhrabávají v noci nebo za poledního vedra, kdy dělníci odešli k obědu, v polích zakopanou zvěř, honí je biči, házejí po nich kamením a vyhrožují jim zmrzačením. A přec: k čemu je sedlákům dobré zdechlé dobytče, nepožívají-li ho a ponechávají je hnilobě a červům? Sedláci jsou ukrutní. Zašlápnou vše, nač vkročí svýma těžkýma nohama v okovaných botách, a pod bílými rukávy jejich košil jsou skryty železné paže, jejichž jediné sevření stačí rozdrtit drobné rasíkovo tělo; jejich čela jsou bílá a obličej s šíjemi osmahlé do hliněna, mají býčí hlasy a oči zlých ptáků.

Přicházejí-li rasíci do vsi, psi je již z daleka hlásí, větríce jejich zápach. Pes v nejbližším stavení se rozštěká a zmítá vztekle boudou. Odpoví mu druhý až odkudsi z opačného konce dědiny a odjinud třetí, a než se naděješ, rozštěká se

celá ves a všichni psi, kteří nejsou uvázáni, se sběhnou, štěkají, vyjí a cení zuby, bílí, černí i strakatí vořeši, křivonozí míšenci s fořtovými jezevčíky a uslintaný řeznický hafan, který se postavil opodál a štěká hlubokým hlasem. Je nepříjemný ten zuřivý psí průvod všude, kam se hnou, ale uvykli mu již, jako zvykli všemu. Jen dávno zasuté vědomí, že jsou nenáviděni, a dávno otupělý strach se jim vryly do postav a tváří, usadily se v těkavých očích, řeči, chůzi a ve všech pohybech těla. Plíží se za humny vesnic, vždy potměšilí, bázliví a zavilí.

Jemu je padesát let, jí snad o něco méně. On je nevelký, s řídkým, ošklivě šedivým plnovousem, ona kostnatá, vysoká, s rameny jako mužský; oba jsou špinavě mastní a ostatním lidem zapáchají.

Bylo to tedy za říjnového dne...

Toho jitra ještě spali.

Odpůldne předtím zatáhli vozík do lesního dolíku mezi pně smrků, jejichž kůra jim připomínala na rožni do červena vypečenou kůži selete. Tam mezi stromy a na podkladě jehličí se ztrácel odřeny vozík s šeděhnědou plachtou jako můra mniška na pni, larva, zakuklená v trouchni vykotlaného pařezu, nebo nosál v chrastí, stejné mimikry s nimi. Několik kroků odtud vedla lesem nahrubo prokleštěná dráha, označená do naha odřeny kořeny smrků, kudy minulé zimy smýkali plhem klády. Tou cestou se dostali hluboko do lesa.

Ranní slunce stálo vysoko na obloze, ozářilo jejich úkryt, a oni spali. Měli ošklivou noc. Vyčenichali kořist a večer, když vyšel měsíc, se vydali s rýčem a dlouhými noži do polí. Ale když se dobytčete dokopali, viděli, že bylo rozsekáno na kusy, obsypáno vápnem a polito petrolejem; správce dvora, který ukryl zdechlé zvíře před zvěrolékařem, zabezpečil se i před rasíky. Zасыпали zas jámu a vrátili se unaveni a mrzuti. Ted' leželi v hadrech vozíku a netušili nebezpečí.

Rasík byl náhle vyburcován ze sna.

Kdosi se venku strašně rozkřičel, zmítal vozíkem, kopal do kol a do dvířek. Také psi se rozštěkali, až se to rozléhalo lesem.

Rozespalý vyskočil ven.

Vrhl se na něho pes. Před ním stál fořt.

„Darebáci!“

Rasík dostal políček, až zavrával.

„Darebáci ničemní!“

Přitiskl se ke stěně vozíku, jako do sklopce vehnané zvíře, stáhl hlavu mezi ramena a prosil vytřeštěným zrakem ne o milost, jen o brzké vynesení rozsudku.

Fořt mu šermoval pěstmi před obličejem, řval mu do očí a jeho prošedivělý plnovous byl hrozný a oči se koulely. Jezevčík cenil zuby. V pozadí mezi smrky stál hajný s puškou v ruce a hleděl sem studenýma očima, jsa přichystán postoupit kdykoli vpřed ze zálohy jako kat, čekající jen na soudcovský výrok.

„Darebáci, darebáci, darebáci!“ Padalo to jako řítící se skalní drť a bilo do hlavy. Ulekaná žena vylezla také z vozíku.

Pes nechal rasíka a začal ženě rvát sukně. Potýkala se s ním, ale v nerovném, již předem prohraném zápase, protože viděla, že se ho nesmí nešetrně dotknout.

„Marš mi z háje! A honem!“

Celý les křičel s fořtem a štěkal se psy.

Fořt odepjal od lovecké brašny karabáč a švihl jím rasíka přes lýtko.

Rasík ani nezaúpěl. Jen zamrkal očima, zkroutil ústa a stál schlípený v sebe a přilnutý k vozíku, očekávaje další rány, které čím dříve dopadnou, tím dříve budou odbyty.

„A vy, hajný, miřte! Miřte zrovna na hlavu! Jak napočítám dvacet a nejsou z lesa, střelte! Laufsrit! Pozor! Jeden – dva...“

Rasík skočil k oji, rasice chytila vozík vzadu a vlekli jej, co jim síly stačily, do vrchu, pospíchajíce dostat se z dolíku na lesní dráhu.

„... šest... sedm...“

Jezevčík na ně zezadu dorážel.

Vyšplhali se na cestu a běželi. On táhl vozík, žena utíkala vedle. Kola vyskakovala na kořenech stromů.

Prchali, sotva dechu popadajíce, ještě potom, když se pes dávno vrátil a křik lesního k nim už nedoléhal. Zastavili se teprve za krajem lesa na hranicích selských polí.

Byli uříceni a těžce oddechovali. Rasík se tupě díval do prázdna a mrkal očima. Rasice se několikrát zlostně ohlédla po vnitru lesa. „Och, och, och...“ řekla vztekle.

Pak se usadili na mez. Rasice zvedla podolek sukně, prohlížela, kde je psem potrhána, mračila se a mektala rtem.

Před nimi ležel svah zoraného pole, snižující se volně k silnici, která přepásávala ve dví plochu černých hruh. Slunce stálo nad lesem, ozařovalo silnici, roztřpytilo na měkkotách vlákna babích lét a zrcadlilo se v hladkých plochách hrud, tam, kde se pluh zaryl do země, rozřízl ji a odhodil stranou. Osiky na kraji háje pouštěly k zemi první listy. „Půjdeme!“ řekla.

„Přes pole?“

Vjeli na orbu. Táhla za oji a on zvedal přes hroudy zadní kola.

Byli v polovině cesty k silnici, asi tři sta kroků od háje. Za jejich zády zahřměla střelná rána.

„Jej!“ A rasík se chytil za stehna.

Rasice odskočila.

„Co ti udělali?“ vykřikla.

Pohleděla k lesu. Na jeho kraji stála lovecká družina a jeden z myslivců držel v ruce pušku, z níž se ještě kouřilo. Podívala se na muže, pochopila, že rána z té

vzdálenosti nemůže být zlá, a věděla také, co se asi stalo.

„Sval se!“

Jen se na ni nechápavě díval.

„Sval se, hlupáku!“

Poslechl, třebaže nerozuměl, a upadl mezi černé hroudy. Ona se jala spínat ruce.

„Ježíši, Ježíši, je mrtev, milostpánové moji drazí, zastřelili jste mi muže, jej, jej, ouvej...!“

Lovci šli orbou k rasíkům a smáli se. Napřed pospíchal fořt, týž, který je prve vyhnal z háje.

„Co je to tu?“ křičel již z daleka... „A ty vstávej!“

„Milostpane!“ rozječela se rasice, tentokráte doopravdy.

Rasík se vymrštil vzhůru.

Společnost se hlučně rozesmála. „Lass ihn, lass ihn!“ volal mladý pán, který družinu vedl, a smál se zvonivým, vysokým smíchem.

Rozveselení lovci obstoupili vozík.

„Na, ty, he! Kam čelil, he?“ řekl mladý pán.

Rasík tu stál v kolenech pokleslý, rukama si držel hýždě a jeho oči se dívaly tak vyjeveně, že ten obraz nemohl nevzbudit nový výbuch smíchu. Rasice se chystala také v situaci změněné zahájit svou zisťnou hru, ale fořtův pohled a jeho ruka posouvaná ke karabáči ji ani nenechaly pořádně nabrat k pláči.

„Lass, lass!“ ukonejšil ho mladý pán a znova se obrátil k rasíkům. „Na, bolí...? A ty mlč, baba!“

„Prachtvolles Gewehr!“ řekl někdo.

„Das glaube ich, und der Schuss?! Dreihundert Schritte, meine Herren... A ty nebreč, koukej!“

Vytáhl z náprsní kapsy krásnou tobolku a vyňal z ní tři papírové dvacetikoruny.

„Tu máš, pan cikán, a na ten prdel si dej večer studený Umschlag.“

Dobrý vtip budí ohlas a vtipy velkých pánů jsou vždy dobré.

Rasice sáhla chtivě po penězích.

„Ruku líbáme, milostpane. Pán Bůh jim to rač zaplatit a matička boží!“ A to již nebyla hra.

Ale úžas štěstí jí svítil v očích jen vteřinu. Sevřela peníze, vsunula je rychle do kapsy a ruku nechala na nich. Neboť páni by mohli žertovat i tak, že dají, a hned zas vezmou.

Ale nic podobného se nedálo.

„Tohle by se mělo přihodit každý týden, co?!“ řekl jeden z lovců.

„Na, už nebolí?“ usmíval se blahosklonně dárce.

„Nastotísíkrát děkujeme, překrásný milostpane!“

„Pšid, dám ty pes,“ řekl mladý pán, zřejmě, aby dovršil jejich směšné štěstí a svou velkomyslnost, a obrátil se k střelci s prošedivělými licousy: „Weisst, die bissige Dogge... Víš, k vozejk, ale pozor, on je zlý, on kousá!“

„A kam si to máme pro něho přijít?“ ptala se rasice.

„Na Holešov!“ řekl mrzutě pán s licousy.

„Also genug des Spasses! Vorwärts, Kinder!“

Myslívci se dali na zpáteční pochod k lesu, kde na ně čekal shluk honců.

Když stál navečer vozík na kraji březového hájku a rasice vydloubávala na břiše ležícímu rasíkovi nožem broky ze stehen, pravila s výrazem uznalého obdivu:

„To byl jistě nějaký hrabě.“

Druhého dne si šli do holešovského dvora pro slíbeného psa.

Byla to velká, tygrovitě žíhaná doga, tříleté zvíře s krásnou dravčí hlavou a zlýma očima, postrach vsi. Ve dne ležela před boudou u kravína, klidná, jakoby unavená, a měřila s líným opovržením v přimhouřených očích ty, kdož šli kolem. Ani dvorští lidé se k ní nepřibližovali více, než jak znali, že sahá délka jejího řetězu, a cizí, když spatřili její náhle rozhořené oči, obcházel ji v uctivém oblouku. Dotknout se jí směl jen jediný ze všech lidí, správčova mladá služka. Krmila ji, uvazovala a odpoutávala, ale také její pohyby sledovala doga studenýma očima, ne zlýma, ale také ne dobrýma, jako by jen velkomyslně trpěla tyto služby, ale nepřijímala za ně žádné povinnosti. Noc patřila psu. Když zavřeli východy dvora a děvče odepjalo od spony řetězu dogin obojek, zvíře se narovnal, rozšířilo oči, a pyšně zvednuvši žíhanou hlavu, sálo vítr. Pak se dalo klidným chodem na obhlídku dvora. Běda každému, kdo by tu chtěl rušit jeho osamělé panství! Utrhl se jednou od řetězu býček, vyrazil dveře chlěva, vyběhl a doga mu prokousla hrdlo. Dvorští se v noci neodvažovali ven, také správce chodíval z hostince zadem a bušival na zahradní branku, mělt' v ošklivé paměti dva zelené ohně, které se mu jednou ve tmě postavily do cesty, když otevřel dvorská vrata, a nechtěl je potkat po druhé a po druhé se zachraňovat rychlým uskočením za hranice doginy samovlády. Chtěl dát psa pryč, ale byl panský a ředitel mu to odepřel. Až včera tedy v náhlém hnutí velkomyslnosti mladý pán.

Teď vyvlekli tři čeledínové zvíře s hlavou pytlem ovázanou na silnici, kde čekali rasíci. Správčova služka stála ve vratech dvora a hleděla zamračeně za nimi.

„Drž vozík!“ řekla rasice muži a pomáhala mužským připoutat zmítající se zvíře do postroje.

Čeledínové se na chvíli postavili opodál, aby se dívali, co se bude dít, a kolem rtů jim hrál úsměv trochu zlomyslný. Copak tihle dva peroutkové zможou dogu?

„Drž pevně!“ křikla rasice, pustila psův obojek a strhla mu z hlavy pytel.

Zvíře se zběsile vymrštilo a smýklo vozíkem. Ale řemení je strhlo zpět. Rasík držel vzadu skutečně pevně. Pes zařval. Opakoval svůj pokus. Marně. A ještě jednou. Divoce se rozštěkal. Oči mu zeleně hořely a tesáky byly vyceněny.

A vtom se z vozíku ozval jiný psí štěkot, ale tenounký a vysoký – malého psíka, kterého tam měli rasíci svázaného a připraveného na porážku. Doga se zarazila. Ustala v štěkotu. Rozšířila nozdry a nabírala rozčilenými vdechy vůni tohoto malého zvířete. A větrila z vozíku vůni psích koží a zápach krve mnohých psů, jež zaschla na hadrech uvnitř, na plachtě a na šatech těch cizích lidí. Stála s pruhem zježené srsti na hřbetě a se svaly napjatými. Její tlama byla zavřena, ale zuby se široce cenily až po růžové dásně a ze zeleně hořících očí sršela šílená vzteklost. Čekala; na něco. Číhala; na něco. Snad se jí přece podaří zarýt do toho tesáky, jen co se to přiblíží na dosah. Drobné chvění probíhalo ocelovými pruty jejího svalstva.

Rasice poodešla k zadku vozíku, posunula jej poněkud zpět a vrazila jím psovi do noh. Po druhé. A ještě jednou.

„Hyje!“

Dravec zařval. Zavyl. Nadešel nejstrašnější okamžik života, kdy si člověk i zvíře uvědomují, že: teď, nebo už nikdy potom. Doga pochopila, kdo jsou tito dva lidé a kdo je psík, štěkající za jejími zády. Sápala se ve rdousícím ji řemení zuřivými skoky, napravo, nalevo, cvakajíc vyceněnými tesáky do prázdna, a běsnila všemi zásobami sil a hlasu, měla pěnu u tlamy, v očích vzteklou odhodlanost, a byla znova srážena řemeny a znova jimi do přetržení zmítala. Oj a přední kola létala na strany a celý vozík byl smýkán prachem silnice. A vzadu u vozíku stáli dva lidé se zuby také vyceněnými a očima rozhořenými, zatínající prsty do dřeva. Vesnice se rozléhala doginým řevem.

„Drž!“ zasyčela náhle rasice, hmátla dovnitř vozíku pro tlustý provaz, skokem se octla u psa, napřáhla a uhodila po tlamě.

Rána přerazila zaštěknutí ve dví. Napřáhla a udeřila: do hlavy; po hřbetě; po nohou. Řev se změnil ve vysoké vytí. Rasice bila. Ruka se zdvihala, dopadala a každý úder usekl staré zavytí a vyrazil náběh k novému. Rasice, zčervenala v tváři, s rozdivočeným obličejem, udýchaná, mrskala přes žíhanou hlavu, krk, hřbet, boky, nohy, rána na ránu, a po každé kratičké zavytí, vysoké a ostré, jež se pojily v jediný řetěz. Konečně pes padl. Oháňku schlípl, přední nohy natáhl a ubitou hlavu položil mrtvě přes ně. Zasvištěla poslední rána. Ale ta dopadla už jen na nehybnou hmotu.

Rasice ustala, také jí bylo třeba odpočinout si. Když lapla první vzdechy, sklonila se k psí hlavě, zamávala provazem a oči jí ještě jednou vzplanuly:

„Koukej!“

Přišel sem také rasík; díval se na psa a tvářil se vážně, jako po dokonání důležité práce.

Zklamaní čeledínové již odešli a od dvorských vrat také rozzlobená služka. Jen několik dětí se tu namanulo, chlapců a děvčátek, a ty se skryly do silničního příkopu a dívaly se odtud celé vyjevené a poděšené.

Zpocená doga ležela na boku v prachu silnice. Tělem jí lomcovalo prudké chvění, hrudník se těžce dmul a zadní nohy byly zmítány křečovitými záchvěvy, až vířily a brázdily prach. U skleslé hlavy byla kaluž slin.

Rasice přistoupila ke psu.

„A ted' jed'!“

Chytila psa za obojek a prudkým trhnutím ho vyzvedla ze země. Nechňapl jí po ruce, nezavyl, jen sotva znatelně vyškvikl a s hlavou mezi nohy sklopenou se dal vléci touto strašnou ženou, neznámo kam, jedno kam. Vedle ní kráčel vážně rasík, svíraje v ruce provaz, jehož nebude již nikdy potřebí. A uvnitř vozíku ležel mezi kožemi pobitých bratří malý psík, již také ztichlý, nedovolavší se v poslední naději posledním zavytím posledního svého zachránce, který ho nyní sám vezl na porážku.

Odřený vozík s šedohnědou plachtou jel silnicí, mizel v dálce a přede dvorem stál houfek chlapců a děvčátek a díval se za ním. Nikdo z nich ještě nepromluvil. Stalo se zde tedy přec jen něco velkého.

Večer toho dne tábořili v pasece uprostřed starých lesů, na ohromném vřesovišti.

Zešeřilo se, okraje hvozdů kolem se srazily v neprostupný pás, vřes splynul v temně fialové jezero a nad tichostí všeho ležel kotouč sivého nebe. Paseka voněla studenými vůněmi lesa a večera. Svět byl daleko odtud.

Vytrhali z písčité půdy v kruhu vřesoviště, nanosili z lesa náručí chrastí a rozdělali oheň. Planul nízko u země, úmyslně dušen trsy a hlínou na jejich kořenech uvízlou, neboť i lesy jsou zrádné, přepadávají náhle, jejich ticho se rozkřičí útokem, dříve než se naděješ, a třeba být opatrný.

Opodál ohniště stál v šeru do vřesu zabořený vozík a vedle něho s hlavou na předních tlapách zamračeně ležela ke kolu přivázaná doga.

Tam poodešel rasík. Sáhl do vozíku a vyňal odtud spoutaného psíka, bílého vesnického voříška. Donesl ho k ohni, položil na znak, klekl si k němu a vrazil mu do hrdla dlouhý nůž. Krev vystříkla a zbarvila bílé hrdlo zvířete. Doga se vpovzdálí napjala a rozšířila nozdry.

Rasík s rasicí s vykasanými rukávy a nožem v zubech stahovali z teplého zvířete kůži, vyvrhovali kouřící se vnitřnosti a odhazovali je do vřesoviště, kde rozplizlé zůstávaly na korunách sazenic. Chladem večera vanul vlažný zápach a nesl se plnými proudy do doginých nozder. Zalezla pod vozík, co nejdále mohla

od těch dvou strašných lidí a co jí dovoloval provaz, ohon stáhla křečovitě mezi nohy a chvěla se na celém těle. Pak se dala do vytí. Vyla v kvílivých, táhlých výškách, s hlavou zdviženou k obloze, a večer s lesem její hrůzu opakovaly.

Rasík přinesl od bahnitého pramene z kraje lesa kouli bláta. Tehdy hodili na plameny suchého klestí a ty vyrazily vzhůru. A příkládali na ně nové kupy a vrhli jim všechnu zásobu roští, a oheň, suchý a bez kouře, šlehal a praštěl, zbarvil vřesové jezero oranžovou záplavou a před jeho jasem obloha zčernala. Čekali, až se nají a sytý se jim položí k nohám, a když tu zbyla jen hromada bíle řeřavého popela, uřízli nahému psíkovi kýty, zabalili každou do bláta a vhodili do žáru.

Rasík se rýpal očouděným prutem v oharcích a shrabával je v místa, kde vyčnívaly tvrdnoucí blátové koule, které přikrýval a obracel. Zatím se nad pasekou snesla noc a na kotouč oblohy první bledé hvězdy. Popel pozbýval bílé žhavosti, rudl, jeho červeň temněla a na kraji oharky již černaly, pukajíce s kovovým zvukem. Tehdy rasík vykopl z ohniště obě blátové koule, ztvrdlé v cihly, a rozbil je podpatkem boty. Vypadlo z nich do růžova vypečené, kouřící se maso a jeho přisládlá vůně zavoněla chladem večera.

V temnu pod koly vozíku ležela doga a třásla se. To nebyla již samovládná paní nočního dvorce, nýbrž někdo jiný, kdo přežil sám sebe a měl již právo chvět se hrůzou a vědomím bezmoci.

Člověk zvyká; také zvíře zvyká. Člověk nezapomíná; ani zvíře nezapomíná. Táhne vůz. Ke dvěma opovrhovaným přibyl třetí.

Vyhýbajíce se silnicím a lidem, putují k záhumním vesnic, kde nadělil Bůh červenku, dobytčí mor nebo páni kontumaci, muž a žena a pes. Vozík se kolébá měkkými polními cestami, drkotá úvozy s kolejnicemi vymletými v břidle, podél křovin, které nedávají stínu, a uprostřed obilních lánů, které jim nejsou k užitku. Na obzorech mezi stromovím stojí sražené vesnice jako nepřátelské tvrze.

„Hyje!“

Rasík pozdvihl pěst, jako by chtěl udeřit, a pes s vyplazeným jazykem jde honem rychleji.

Protivné je to zvíře. Zlé a zvilé. Nenávidí je. Když táhne, slabiny zapadlé a vyhublý hrudník opřený do řemenu, není to možno pozorovat, tehdy vypadá jako kterýkoliv jiný pes, ale lehne-li si – a lehá vždy, kdykoli se zastavují – natáhne-li přední nohy a žíhanou hlavu složí na ně, dívá se a dívá, a v těch žlutých, potměšilých očích je vidět celou jeho nenávist a zbabělou zášť.

„Ty mrcho!“

Rasík se velmi rád k odpočívajícímu psu přiblíží a kopne ho. Pravda, je to zbytečné, ale je příjemné slyšet dogino vyškviknutí a vidět, jak před ním polekaně vyskakuje. Jako on před hajnými a četníky, a uctivě čeká na jeho rány, neboť také

on smí někoho bít, i on dovede někoho poděsit, a to je milé vědomí. Ale proč se stále dívá? Věčně je na číhané, jediné hnutí mu neujde, a když se rasík jen pohne, zvíře se vymrštuje a snaží se uhodnout již z pohledu, cože na něm chtějí, aby mohlo zabrat do postroje nebo uhnout z cesty. Ani jméno mu nedali. Není třeba, nikdy s ním nemluví a poslouchá na každou nadávku.

„Jdi víc!“

Rasík kopl dogu do boku. Ta se neohlédla, ani mnoho nezaškvěčela. Jde víc.

„Co ho kopeš, vždyť jde...? Tenkrát přede dvorem ses ho bál, že?“

Večer zastavují na okrajích panských lesů, vždy blíže selských polí, aby bylo možno utéci sem i tam, rozdělávají nasmělé ohně a požívají jídlo, jímž ostatní lidé opovrhují.

Jistě: jsou si dokonale vědomi nebezpečí, která se tají za šelesty hájů, za plačkami dvorků s psími boudami, i oněch, která, ještě neviditelná, na ně číhají za vlnami půdy nebo za ostrými zákruty úvozů. Ale nikdy nemyslí na ta, která přicházejí odjinud, neznámo odkud, ale z dálek mnohem větších, a před jejichž ranami není možno skrčit hlavu mezi ramena nebo skočit ke psovi k oji a vzadu se opřít o vozík, a zatím co prší nadávky a kamení, utíkat, co síly stačí.

A přece přišlo.

Copak je to věc možná? Když jemu bude asi hodně přes padesát, jí nemůže být o mnoho méně, a když té nejmladší, té, která někde chodí s brusiči, jistě už dochází třináctý? Po prvé to postřehl na samotě u chalupy, kam žena vešla a marně se pokoušela prodat řemínky a psí sádlo proti souchotinám, nebo alespoň vyměnit je za chléb. Čekal na ni. A tehdy, jak vycházela z temné síňky na zápraží, padlo ostré světlo na její velký, kulatý život a on na něm utkvěl udivenýma očima. Šla blíže po dlaždicích náspi, kostnatá, zamračená, s tím vyklenutým břichem pod modrou sukní... byla to skutečně ona...

„Copak?“ koktal udiveně. „Snad ne...?“ Neboť se mu dosud, a bylo to jistě již mnoho měsíců, nezmínila ani slovem.

„Hlupák, teprve teď to vidíš!“

„Co??“

„No, co?? Nic, co?! Že umřu, to je to co!“ odsekla zlostně.

„A jak to...“

Nenávistně se na něho podívala a odvrátila se.

Od těch dob zas minul měsíc a o události nepromluvili již slova, ona ze vzdoru svému osudu, on, poněvadž se bál jejího zlého pohledu a okřiknutí. Bylo plné jaro a octli se v tu dobu v čisteckém kraji. Ve všesulovském dvoře řádil vepřový mor. Nájemce nákazu tajil, aby hejtmanství nerozkázalo pobít dobytek a přestavět chlévy, a čeled' v noci zašlé kusy zakopávala. Okresní zvěrolékař neměl o nemoci opravdu potuchy, ale vyčenichali ji rasíci.

Ženu s vozíkem nechal v křovinaté strži a sám, vyhýbaje se stavením, si šel odpoledne prohlédnout dvůr.

Přecházel tu, tváře se co nejneviněji jako člověk, který hledá práci nebo na někoho čeká, a byl by na vzdálenost oklamal každého – kromě psů ovšem. Hle, tam přes pole u chalupy, kam vane vítr, už jeden štěká! Rasík hledal. Slídlil po příkopech, u planých stromů, na neobdělaných místech a oči v nehybném obličejí mu hrály. Našel. Na zadní stranu kravína se připínal sad, obehnaný kamennou zídou. A dívá se přes ni, postřehl rasík v trávě mezi pni čerstvě zpřeházenou hlínu. Náhle mu zablyštěly oči: zde to je! Odskočil, aby se přesvědčil, nejde-li nikdo. A pak snoval plán. Sad leží v ústraní, vedou sem jen okénka chléva. Zed' se přelege snadno, půda je zkyprělá. A psi? Lidský zápach neproniká kravínem až do dvora a vítr vane z opačné strany. Bude si třeba zapamatovat jen místa s přeházenou hlínou: zde od rohu... dva, čtyři, šest kmenů, pak napravo dva, tři, čtyři...

Vrátil se do strže k ženě. Sečkali ještě několik hodin, až se setmí docela, a pak se vydali s vozíkem na cestu do noci tak překrásně černé, že ani dogu u oje nebylo vidět.

Opatrnost byla dnes zbytečná a vozík nechali na cestě pod kamennou zdí sadu. Dnes vedl sluch a oni byli ve výhodě; musili slyšet již z daleka, kdyby někdo přicházel. Žena čekala u psa; muž překročil zídou.

Tápaje po pních, našel místa s přeházenou prstí a dal se do práce. S chvatem našlapával na rýč a vyhazoval hroudy namoklé země. Pak se zabořila ocel do něčeho pružného. Skočil do jámy a pracoval rýčem i rukama. Dohrabal se. Byla to ohromná prasnice. Vzal na pomoc nůž a sekerku a zvíře vyvrhoval a čtvrtil. Když se mu podařilo oddělit kýtu, vylezl z jámy, vzal na rameno maso a hledal cestu k zídce.

„Ty!“ šeptal.

Na druhé straně se něco pohnulo.

„Vylez nahoru, podám ti to!“

Slyšel, jak šplhá nahoru. Položil maso na zed', nahmatl ve tmě ženiny nohy a pak ještě cítil, jak se neobratně shýbá. Ale když se obrátil zpět do sadu a tápal po stromech, zdálo se mu, že něco těžkého buchlo o zem.

„Upadla,“ myslil si a šel k jámě.

Pracuje-li člověk v díře a nevidí-li si ani na prsty, neřku-li na nůž, trvá dlouho, než si může přes rameno přehodit pruh tuku z břicha, protože, kdyby chtěl zpracovat ohromné zvíře pořádně, jak začal, nebyl by hotov do rána.

„Ty, hej!“ šeptal zas u zdi.

Čekal.

Nic se nehnulo.

„Ty... povídám...!“

Jen neproniknutelná tma byla.

A tehdy mu ono neznámé stisklo hrdlo a rozedmulo se v hrudníku, až jej vyplnilo celý. Odhodil maso a přeskočil zeď.

Nahmatal na zemi ženu. Vedle ní ležela vepřová kýta.

„Anežko... Anežko!“

Nehýbala se. Klekl si k ní a třásl jí.

„Ježíš, Maria, Anežko!“

Maličko sebou pohnula.

„No, no, copak?“

Vzal ji do náručí a donesl k vozíku. Uložil ji a přikryl.

Co je to? Co se to stalo?

Stál ve tmě a utíral si rukávem čelo. Co teď? Jet, nebo se vrátit pro maso, alespoň pro pruh boku ještě? Taková příležitost, jaká tu již dlouho nebyla! A tak krásné zvíře! Měl by také zasypat jámu, možná, že by je dvorští zítra honili! Ale neklid v něm byl příliš velký. Pro kus, který odhodil za zídkou, se přece jen vrátil a tu kýtu také sebral. Jaká škoda!

„Eh, eh, eh... takovou věc,“ myslil si, když je ukládal.

Naklonil se do vozíku, hledal rukama obrysy ženina těla a poslouchal, zda dýchá. Dýchala, ale slabě.

„No, nic, nic,“ říkal, „uvařím ti v háji polévku.“

Pak zatlačil vzadu vozík.

Pes vyskočil, postraňky se napjaly, ve vozíku luplo.

Zemřela.

Leží ve vozíku skrytém v březovém houští: bílá, natažená smrtí, s vráskami vyrovnanými. Divné! Jak se to stalo vlastně? A proč?

Pod vozem je pes a dívá se. Také tak cize.

Co třeba dělat, umře-li člověku žena? Že nemůže zůstat v březovém houští, je jisté. Snad vypravit pohřeb s křížkem a bílým knězem! Divné, divné! Nutno dojít k panu faráři?

Rasík jde do nejbližšího městečka.

Stojí ve farní kanceláři.

„Umřela mi žena, jemnostpane.“

„Tak. Pán Bůh vás potěš! Chcete pohřeb?“

„Křesťanský pohřeb, jemnostpane.“

Pan farář se na něho dívá. Lokty má opřeny o bílý ubrus stolu. V pokoji jsou knihy, na psacím stole papíry. Po stěnách visí svaté obrazy. Pohovka je potažena

háčkovanou pokrývkou, a ta je také bílá, a nad ní stojí ve skleněném poklopu, který svítí, Panenka Maria s růžencem.

Rasík panu faráři odpovídá.

Je to tak nezvyklé všechno, ten bílý pokoj, ty předměty zde, i vzduch tak čistý a průhledný a mírný tok knězovy řeči. Ale snad to tak již všechno musí být, umřeli člověku žena.

„Jste chudý?“

„Chudý.“

„Nu, dáte mi tři zlaté. Z křesťanské lásky.“

Rasík se dívá po stěnách a po obrazech.

„Jakpak se jmenovala vaše manželka?“

Pochopil, že jde o nebožku.

„Anežka... Byla hodná.“

„Myslím za svobodna.“

„Mlčí.“

„Nu...? Budete přece vědět, jak se jmenovala vaše manželka za svobodna...? Kdepak jste byli oddáváni?“

Dívá se po podlaze a je mu mezi čtyřmi bílými stěnami úzko.

„Nikde... My jen tak...“

„To je mi pěkná věc!“ Pan farář se dívá přísně. „Pořádný život jste to vedli... Čím vlastně jste?“

„Prodáváme řemínky, jemnostpane.“

„Ře-mín-ky... A tak... To jste vy, co jedí mrchy!? A křesťanský pohřeb chcete?“

„Křesťanský pohřeb, jemnostpane.“

„Hm. A myslíte, že jste si ho zasloužili?“

„Zaplatím tři zlaté, jemnostpane.“

„Tak, tak! Kde máte nebožku? Kdepak zemřela, co?“

„V Růžku.“

„V Růžku?...? A copak chcete ode mne, člověče? Růžek přec nepatří k mé farnosti!“

Rasík je zmaten. Neví, má-li zůstat a ještě něco vyslechnout, či má-li odejít a jak a kudy to má učinit. Bojácně se rozhlíží.

„Nu, spánembohem, spánembohem, člověče...! Jděte si k panu starostovi! Ostatně vám to musí udělat zdarma... Jděte spánembohem!“

Rasík jde. Zpět k Růžku.

Ptá se po rychtáři a lidé mu ukazují jeho statek.

Sune se nesměle do vrat. Pes ho větří, štěká a sápe provazem u boudy. Rychtář stojí už na zápraží, aby se podíval, kdo to jde. Je bez kabátu a jeho košile je také tak nepřátelsky bílá a stejně stěny jeho statku.

„Co chceš, smrade?“

Rasík smeká poníženě klobouk.

„Pane starosto...“

„Ale už ať mi jsi ze dvora! Než pustím psy!“

„Umřela mi žena.“

„A co mi je po tom? Mám pro ni plakat? A to zrovna v Růžku musí umřít, čarodějnice?! Biči vás, holoto, z obce vypráskáme... A už ať mi jedeš!“

Rasík jde.

Spěchá do březového houští. Tam na něho čeká pes a mrtvá. Nestalo se zatím něco? Nevypátral je tam někdo? Rasík běží.

* * *

Pátého dne po jejím úmrtí ji pochoval ve velké pasece mezi lesy. Položil ji uprostřed starých buků, které zde osaměle stály. Vyryl hrob a tam ji pohřbil. Byl slunný jarní den a kůra stromů se leskla stříbrem.

Poklekl u hrobu a sepjal ruce.

Zdálo se mu, že by se měl pomodlit „Zdrávas, Maria“, ale když přešel první slova, viděl, že neumí. „Zdrávas, Maria, zdrávas, Maria,“ opakoval a pak se rozpomněl ještě na slova „a požehnaný syn tvůj Ježíš“ a mnohokrát se přitom křížoval.

Zpovzdálí pes pozoroval jeho divné počínání žlutýma očima.

Rasík sedí na mezi nad polní cestou.

Je jarní poledne a z modrého nebe bije slunce do kvetoucího obilí a do široké krajiny. Rasík je zabořen ve vysoké trávě, hledí do prázdna a u jeho bosých nohou rostou kopretiny a zvonky, smolničky, pryskyřníky a rožce, barva na barvě.

Jak se to stalo vlastně...? Žila, jezdila s ním světem, mluvila, pracovala... a... a najednou z toho ze všeho nic není; docela nic. Spadla jednou v noci ze zídky – je tomu teprve několik dní, nebo je to už hrozně dávno?

Pod ním na cestě stojí vozík a u oje leží pes. Oči má přimhouřeny proti slunci a tlamu otevřenou. Z růžového jazyka mu stéká do ztvrdlé hlíny voda.

Vše je tiché polednem a nikde živé duše.

Jak je to smutné a divné...! Kdo mu to vysvětlí...? Pochoval ji na pasece a pod buky se stříbrnou kůrou. Leží tam v hrubém písku promíšeném oblázky... Ale možná, že se mu také to jen zdá a že nebyla žádná noc, kdy nebylo vidět ruku před očima, a nebyla žádná ohromná prasnice s prsními bradavkami jak palce a nebyla žádná vykotlaná zídka, nebo že tohle všechno jsou jen vedlejší věci a že to bylo dočista jinak. Ale jak, toho se nedomyslíš.

Hle, tamhle jdou dva lidé! Objevují se na záhybu cesty a kráčejí proti němu, selský hoch a děvče, rozprávějí spolu a opravdu: smějí se.

Rasík na ně hledí a ještě se za nimi dívá, jak zacházejí.

„Inu, smějí se, smějí,“ myslí si a kývá drobně hlavou.

Ví vůbec někdo, že Anežka umřela? Ano, dva lidé, pan farář v bílém pokoji a starosta s bílými rukávy, ale ti to vědí nějak jinak než on, jen tak povšechně, snad na to už zapomněli a nebudou plakat pro čarodějnici, která si nezasloužila křesťanský pohřeb. A rasík nemá komu říci své: Ach, ach!

Jeho zrak se šine malátným obloukem po krajině a sváží se dolů na cestu u jeho nohou, na vozík a na psa. Hledí na vyplazený jazyk dogin a jak po něm stékají kapky.

Zdalipak alespoň to zvíře ví, že umřela...? Leží tu s hlavou na předních tlapách a myslí bůhví nač. Nic neví. Mrcha...! Ale je hubený, žebra mu vylézají jako obruče, boky se zahrotily, jeho hlava svraštěla a jaksi celá zestárla. Ošklivý je. Nu, také nemá lehký život! A možná, že ví, že zemřela.

„Nu, což...? Víš...?“

Pes, uslyšev hlas, sebou trhl, jako by chtěl vstát, ale vida, že se rasík nehýbá, položil zas hlavu na tlapy.

„Eh, lež si, mrcho líná!“

Dívá se zlostně na dogu. A pak si ji už jenom prohlíží. A konečně ani nerozeznává její tvary, jen jakousi bíle rezavou skvrnu vidí.

Ach, ach...!

Krajina se vlní obilím a svítí.

Půjdeme...? Nu, což... půjdeme...! Je to jedno...

Rasík se zdvihá z trávy a kvítí a klátí se k vozíku.

Pes schovává jazyk za bílé tesáky, a když se rasík blíží, prudce vyskakuje a chystá se zabrat do řemení.

„Nu, vstávej, vstávej... jsi také chudák!“

Pes vrhá po rasíkovi nedůvěřivý pohled. Jaký nový úklad znamená tento přízvuk v hlase? A vůbec ten hlas?

„Nu, jdi, jdi!“

Objeli velkým kruhem jakousi vesnici a pak ještě dvě jiné. Nezastavovali, báli se lidí více než kdy jindy, ale mimo vsi bylo bezpečno, neboť v této roční době nikdo do polí nevychází. Jen kotouč slunce stál nad obilními lány, nad sítí polních cest, nad kapličkami a litinovými kříži na rozcestích, nad obzory s pahorky, hájky a skupinami ovocného stromoví, v jejichž úkrytu číhali vesnice a lidé. A středem zeleně a jasu se kymácel nečistý vozík s šedě a hnědě pruhovanou plachtou, člověk a pes.

Toho dne ani pořádně nejedli. Jen v jakémsi hlubokém úvoze zastavili, rasík sedl do teple vonící mateřídoušky, vytáhl z kapsy chléb a vyházel jej celý po

kusech psovi, který byl přec také chudák. Doga se napřímila, odhodlána hájit tu dobrotu proti každému, hltala nekousajíc a žluté oči jí podivně zdivočely.

A zas jeli. Ploužili se. Dnes řídilo rychlost a směr jízdy zvíře. Rasík šel tupě vedle vozíku a jen na křižovatkách, kde se pes zastavoval a utkvíval na něm bázlivě tázavýma očima, říkal bezmyšlenkovitě „hy“, a doga šla zase, kudy chtěla. A psi pohledy se stávaly ponenáhlu více udivenými než bázlivými. Něco nového se dalo.

Pak navečer zastavila doga na vrcholku lesnatého pahorku uprostřed cesty.

Stojí. Také rasík stojí. Pes se dívá tázavě na pána, ale pán neodpovídá. Co je? Je přec již večer a třeba někde odpočinout! Zvíře chvíli čeká, ptá se, nikdo mu neporoučí; tehdy zabírá do řemení a uhání do polí, jetelem k háji, se skrčenou hlavou, kterou chrání před ranami, které za chvíli dopadnou. Ale nepřicházejí, ani ho nikdo nehoní, zmírňuje běh, jde klidně... a hle, pán ho dochází a jde vedle něho, tak jako by to bylo v pořádku.

A pak jde vše jak obvykle: zastavují na kraji lesa, rasík sejímá řemení z tahouna a přivazuje ho za provaz ke kolu, pak opodál usedá.

Smráká se.

Rasík sedí pod starým smrkem, kolena v dlaních, a dívá se před sebe.

Pod ním smutná rovina, daleká, bez konce, a uprostřed vesnice, černá a sražená, nad níž vystupují tvrdé obrysy panského dvora. Od východu se plíží temno a chlad. Lstivě se zmocňují oblohy, ztemňují její šed', zaskakují jako smečka psů proužek světla na západě, vrhají se na něj, zakusují se do něho a ponenáhlu jej požírají. A nasyceny se pokládají celou tíhou na krajinu. Temno, chladno a smutno.

Pod vozem leží pes.

Leží natažen jako ke skoku, hlavu na předních tlapách.

„Nero!“ Rasíkův hlas zní měkce.

Doga se nehýbá; jen ještě pevněji upřela na pána oči.

A rasík o ní přemýšlí. Hle, i zvířeti je smutno! Je samo a nikoho nemá. I psovi se chce, aby ho časem někdo polaskal, po žíhané hlavě pohladil, řekl mu dobré slovo...

„Nejmenuješ se Nero...? Tygr snad...? No pojd' sem, starý, no, Tygr!“

Je ticho. Rasíkův hlas do něho zazněl.

Zvíře leží pod vozem, nepohnuté, ale bdí, je mu to vidět na očích a napětí svalstva.

„Ani Tygr ne...? A jak se jmenuješ, příteli?“

Rasík vstává. Blíží se ke zvířeti. Také rasíkovi se chce mít někoho, cítit pod rukou teplo živého tvora, přisednout k někomu a poslouchat jeho dech a žilobití.

Také pes vstává. Volně, ale připraven a v napjatém očekávání.

„No, no!“

Pes couvá. Krok, dva, tři křečovitě kroky pod vůz, až se mu provaz zadrhuje do krku a on dále nemůže. Stojí, čeká a oči mu hoří.

Rasík se skrčuje k zemi; k němu.

„Neboj se, neboj... mám tě rád.“

Lehá na zem a natahuje ruku pod vozík, aby pohlazením dosáhl psa.

„No, no!“

Ale v temnu se náhle zableskují bílé tesáky. Ze psího hrdla se dere vzteklé vrčení. Ještě vteřinu a ze zelených očí vyšlehnou plameny a zuby se zaryjí do masa.

„Vrčet budeš...? Vrčet?“ šeptá polekaný rasík, stahuje opatrně ruku a plíží se po břiše zpět. Ale když se mu zdá, že ho již zvíře nedosáhne, odskakuje náhle celým tělem, leží na zemi a rozeřvává se.

„Vrčet budeš? Na pána? Dáble, mrcho, dáble! Vrčet? Kůži z tebe zítra sedru, dáble, dáble!“

Také pes vztekle vyráží. Provaz, zadrhnuvší chřtán, přerývá první vyštěknutí a mění je v chrčivý vzkřek. Ale teď již jeho štěkot burácí v křik rasíkův. Leží proti sobě, jejich hlavy dělí jen píd', chrlí na sebe horko svých úst a řvou si do tváří svou zuřivost. Rasík je zsinálý, pěnu má u úst, a řve do ochraptění své vzteklé „há, há, cháá, cháá, cháá“ běsnícímu psu do rozevřené tlamy. Dvě dravých chrupů se proti sobě cení, ze dvou párů zeleně hořících očí proti sobě soptí dva pominutí dravci, řvou, řvou, zvířecí bolestí a hrůzou, řvou a les a krajina a temnota a černá vesnice, jako nepřátelská tvrz sražená, jejich hrůzu a bolest opakují.

Bratr Žak

Měl teď mnoho kdy vzpomínat a nebylo mu nepříjemno, že mu k tomu poskytli času. Mohl nerušeně znova procítovat rozkoš a drobné záchvěvy vzrušení, které ještě teď zachvacovaly srdce, rozpomínat se na řadu jednotlivostí zdánlivě nepatrných, a přec tak důležitých v celém řetězu, který ho obtočil, spoutal a jež přetál tak náhle.

Asi takto se to stalo – ano zcela jistě tak, neboť není v řadě článku, který by se mu byl nevtiskl do paměti.

Hráli tenkrát na Zbiroze. Starosta, ke kterému hned po příjezdu zašli, jim k tomu dal povolení; byli to komedianti slušní a papíry měli v pořádku.

Bylo to jako vždy, když přijeli na novou štaci. Postavili se s vozem do kouta náměstí, koníka ponyho a Sardanapala, velkého, vykleštěného kozla, zavedli do stáje zájezdní hospody, vynesli bednu, plachtu, bubny a flašinet a srovnali to u vozu, aby ráno, až se dají do práce, našli všechno na místě. Pak připravovali večeri, sedíce venku na stupních a na stoličkách kolem hrnce a u koše bramborů, které společně oškrabávali: otec, matka, velký bratr Žak a on, kluk Fricek. Desetiletá Olga, tvor nedružný, si vyhlédla nejvyšší schůdek, a upírajíc vodově modré oči před sebe, přemýšlela na jméno holčičky, s níž se seznámila za těch několik dní, co chodila do zdejší školy, když tu byli před třemi lety naposled, a která ji jednou vzala s sebou na kávu a buchty. Olízla si při té vzpomínce rty.

Po večeri uvázali k brzdě bílého pudla Romula a obě děti si vynesly do hadrů pod vůz peřinu. Toto společné noclehování a hlídání rodinného majetku mělo své výhody pro obě strany, za chladných jiter pro Romula, který už nebyl mlád, byl dopola ostříhán a miloval lidské teplo postele, za horkých nocí pro bezpečnost dětské kůže, protože všelijací ochmelkové, když chodí za svítání z hospod a vidí zpod strakaté peřiny vylézat dvě nahé zadničky, na každé straně jednu, jsou ponoukáni ztropit s nimi nějakou bolestnou neplechu.

Ráno se dali do práce. Na úrok volných rodinných vstupenek si vypůjčili prkna a pivní soudky, zřídili z nich v podkově sedadla, vysmýčili místo, vyhrabali otvory pro hrazdu, umístili kolovrátek, z plachet zřídili u vozu šatnu. Nikdo při tom neporoučel a své názory si sdělovali očima.

Navečer šli městečkem parádou. Již v artistických úborech, jen na nohou s civilními perky u gum poněkud již rozšlapanými, oba bratři v trikách růžových, Olga v bleděmodrém se zlatými třásněmi kolem hubených kyčlí, Žak napřed, víře do pochodu bubínek a furiantsky vyhazuje paličky do vzduchu, pak v šaškovském

kostýmu a ve vysoké čepici tatínek, jehož náramné rány do bubnu s červenými a modrými trojúhelníky působily v oknech přízemních domků drncivé chvění. A na komedianty se navěšoval stále větší včelí hrozen dětí, vzrušených tajemstvím příštího dobrodružství a krejcarem, rozčileně svíraným v kapsách kabátků a modrotiskových zástěrek, a sbíhali se sem skotáci učňové, na spáncích a kolem nosů ještě s mazy svých dílen, zdivočelí vzduchem letního večera a v hrudnicích se spoustou chechtotu po jedenáct pracovních hodin potlačovaného, kteří nevěděli, co se svými patnácti lety.

Pak v šeru obešel průvod ještě jednou kolem dokola náměstí, u vozu přejal Fricek velký buben, maminka s mokrým šátkem na čele spustila na flašinet a tatínek, vyplivnuv velkým obloukem zbytek бага, si šel pro křídlovku. Ach, jistě, byla to strašlivá hudba, tato árie z Marty s flašinetovou melodií při pomalém, trhavém točení ztremolovanou, s tóny trumpety přeskakujícími, nečistými, zadržávajícími, s vířením Žakova bubínku a boucháním bubnu Frickova, ale přec jen slavná píseň k chvále vlahého letního večera, plného sladkosti lipového medu a vůně stolistek. A úpěnlivé andante, ve výškách zvolňované a zcela podobné psímu vytí, jež se připomínalo také tatínkovou hlavou zvrácenou k večerní obloze, sahalo v okruhu půl kilometru na srdce všech a mladí lidé oblékali kabáty, doufajíce, že se na náměstí budou moci k někomu přitlačit alespoň maličko. Během árie se setmělo. Ve dvou rozích jeviště rozsvítila maminka čmoudivé petrolejové pochodně. Kanuly z nich velké planoucí krůpěje, které dohořívaly až na zemi.

Pak se hrávalo: otec, Žak a on, Fricek. Také Olga vypomáhala, věru, naučila se už hodně, a jednou z ní bude dobrá hadí žena. Matka se představení nezúčastnila, od jara vystupovala jen v pantomimě: churavěla, nosila stále mokrý obvazek kolem čela, hrála jen na flašinet, ale také přitom musila sedět.

Frickovi bylo tenkrát dvanáct let, ale dovedl na svůj věk mnoho. Žak pracoval na hrazdě a na provaze, cvičil s koněm Sašou, Sardanapalem i Romulem a vyplňoval všechna vážná čísla programu. Tatínek nerad co dělával, snad ani nikdy nic neuměl: hloupého augusta, nějaký ten přemet, polykal oblázky, strkal si meč a dráty do krku, pil hořící petrolej, na obruči roztáčel sklenici vody, hrál hlupáka hosta v němohře a podobné staré kousky. Tatínek byl vůbec páté kolo u vozu. Duší divadla byl Žak.

Žak byl divný hoch. Když mu bylo sedmnáct let, hráli ve voze s otcem v karty, tatínek šidil a s chechtotem obíral syna o poslední haléře, pak se dostali do hádky, otec udeřil Žaka lahví a ten ho bodl do obličeje nožem. Má podnes od nosu ke rtu jizvu, která mu přetíná ve dvě kníry. Žak utekl a čtyři roky o něm nebylo vidu ani slechu. Vystupoval v různých cirkusech, byl akrobatem, krasojedcem, žonglérem, cvičitelem zvířat a poznával svět. Po čtyřech letech otevřel jednoho jarního dne

dveře, nepozdravil, šel si do jarmárky ukrojit krajíček chleba a od těch dob zas všechno bylo jako prve. Neboť Žak byl pyšný. Tak, že se zdálo, že nemá ani nikoho rád. Snad ani sebe ne, na své tělo byl alespoň jako kat. Měl rád jen své řemeslo. Ale to velice.

Není tomu dávno, co nacvičili s Frickem nebezpečné salto mortale.

Tělo bylo v podkolení zavěšeno na hrazdu a roztočeno kolem štíhlého dřeva, které pod nárazy svalstva vrzalo. Letěli tak uprostřed strakaté koule slitých barev vedle sebe a proti sobě prostorem, jehož představy pozbyli. Pak při jednom setkání jejich hlav Žak mlaskl jazykem, při příštím toči se pustili jasanové tyče, vysoko se každý na jinou stranu vymrštili, opsali ve vzduchu přemet a dopadli na hroty nohou do písku.

Když v Přešticích po prvé ukázali nové číslo, sklidili potlesk. Těžká cvičení zůstávají většinou nepovšimnuta, ale rozvířili jej nějací velcí hoši, kteří patrně rozuměli tělocviku. Fricek byl na svůj první velký výkon a první pochvalu hrdý a po představení se snažil rozpříst o nich rozhovor ještě ve voze.

Žak se právě myl a plácal si přehršle vody na nahý trup, na němž slunce bělobou a hnědí namalovalo výstřihy jeho trika. Ani se neobrátil.

„Copak na tom záleží?“ řekl lhostejně. „Když na ně tatínek vyplázne jazyk, tleskají také. Jde jen o to, dělá-li se už něco, že se to má dělat pořádně.“

Žak mluvíval málo, vždy se přitom mračil a vyslovoval tak, jako by chtěl někomu vyhrožovat. Ale hovořil-li už, nečinil to naplano.

Jednou seděli na stupních vozu, Žak, Olga a Fricek, bylo to v jakési horské vsi. Šel okolo starosta, truhlář, a nesl pod paží náruč skleněných tabulek.

„Rukulíbám, jemnostpane,“ řekla Olga, jak ji to naučili, a také Fricek smekl čepici.

Starosta nepoděkoval.

Žak držel mezi koleny bubínek, utahoval na něm šrouby a teprve za chvíli, když hodnostář již dávno přešel, řekl jakoby pro sebe:

„Vidíš ho, truhláře! Ráno v šest hodin vstává, v deset chodí spát. Dělá sedlákům za šesták okénka do chlévů, doškuje střechy a myslí si kdoví kdo není. Den ze dne, a dá si zrovna tolik pokdy, aby se najedl kysela a bramborů. Myslíš, že bych s ním měnil? Jak jsou ti lidé protivní a hloupí! Škoda, že nejsem Rinaldo Rinaldini.“

Ano, Žak miloval jen své řemeslo a všechno, co bylo mimo ně, jako by byl nenáviděl. A to Fricek chápal jen těžce. Pravda, lidé je neměli rádi, ale nebyli to právě oni, kdož plnili představení a jejichž dvouhaléře cvrnkaly do plechové misky na flašinetě? A pak: nač by byla celá jejich námaha, kdyby nikdo nezatleskal tomu, co s takovou radostí nacvičili? A není právě to hezké, vynutit si potlesk od nepřátel? Jenže Žak nestál ani o peníze, ani o pochvalu, a to bylo velmi divné. Byla v něm jen pycha. A možná, že také ještě něco jiného.

Letos před senosečí, za neobyčejně horkého dne, leželi sami dva v lupení u vody. Bylo to někde pod Šumavou a vyšli se podívat, jsou-li v potoce ryby nebo raci. Chvíli se nazí brouzdali po slizkých oblázcích, sahalo pod kameny a mezi kořeny olšových pařezů, ale nenašli nic. Pak se položili na břeh. Slunce k nim pronikalo vějířovitými listy obrovských vstavačů a paprsky, nasycené jejich zelení, jim ji přenášely na těla. Žak vystavil celou plochu prsou barevnému stínu a ruce rozpjal doširoka. Oči upřel nad sebe, a jak mýjely minuty, prohloubily se mu na čele dvě příčné vrásky a na sevřené rty se položilo něco zlého. Jistě, hovořivali spolu málo, ale v tomto jejich dlouhém mlčení bylo více než jen neochota mluvit, a Fricek cítil, že Žak nadobro zapomněl, že vedle něho leží ještě někdo jiný, kdo ho pozoruje s úctou mladšího bratra a žáka. Mlčeli dlouho. Slunce a zelený stín voněly. A najednou Fricek, zahleděný do bratrovy tváře, viděl, jak se jeho čelo pozvolna vyhlazuje, semknutá ústa povolují, jak se mu rozšiřují oči, podivně modrají a jak se do nich klade něco zasněného. A Žak, nehýbaje ani údem, klidně promluvil:

„Ženských nechej, hochu! To není pro umělce! Přisaje se k tobě a vezme ti všechnu krev a sílu. Pak tě nechá ležet v silničním prachu. Jako škorpion.“

Žak čítával i knihy a užíval rád takových knižních výrazů.

Fricek nikdy nezapomněl ani na ta slova, ani na to, jak byla řečena.

Do menších obcí přijížděli v pátek. V sobotu zahajovali při svitu pochodní představení, pak hráli v neděli odpoledne a večer, ponechávající si na ty dny nejlepší čísla programu, a v pondělí se do paběrků svého umění už jen nutili, aby těch několik chasníků a dívek, kteří přišli, své peníze tak dočista nevyhodilo.

Bylo mrzuté, že se to s maminkou od podzimu nechtělo lepšit, už proto, říkal tatínek, že komedie bez ženské je jako voda bez ryby. Ale Žak o takové úspěchy nedbal a nějakou couru, kterou otec proti jeho vůli sebral na silnici, za týden vyhnal, protože nic neuměla, ničemu se nechtěla naučit a patrně také trochu proto, že ženské vůbec neměl rád. Bylo věru s podivem, že to ještě takhle šlo. Zbiroh se na příklad ukázal stanicí dobrou a sobota byla pěkná.

Teď dávali nedělní odpolední představení.

Prkna, to jest první místo, obsadili většinou velcí lidé, a to nebyli diváci nejpříjemnější. Čest řemesla a důstojnost rodiny arci kázala, vyvádějí-li již v neděli své milé, aby sáhli do peněženek nebo do pletených pytlíčků s prstýnkovým zavíráním o několik krejcarů hloub, ale vyžadovala také dávati najevo, že na světě viděli už jinší věci, a neprozrazovat, jakou radostí je jim smích, který vytrásá prach z jejich nevětraných niter. Ale byli to lidé, kteří nejvíce platili. Oni dostali pokrývku, kterou Olga prsty vytrhala z balicího papíru, jim hledal pudl Romulus v kapsách šátek, před nimi klekal koník Saša, z jejich řad vybíral otec

šašek ty, kterým bude pony hádat, jsou-li pán nebo dáma, oni psali na tabulku čísla, jež pony četl a naznačoval hrabáním nohy. Co by byli za účastenství na těch zázracích dali hoši, nakupení v směsici ramen a hlav za sedadly, kluci hodně rozedraní i méně roztrhaní, ti, kdož zaplatili dvouhaléř, i oni, kteří utíkali před plechovým talířkem až na druhý konec náměstí a desetkrát vyhnání, znova se vraceli, aby uličnictvím popouzeli matku u flašinetu ke spoustě nadávek? Ale také oni měli svá čísla programu. Na ně, vděčné publikum svých šprýmů, brčel tatínek rty, připomínaje jim úkony, které se ve škole smějí dít jen tajně a docela potichu, na ně se šklebil, prostrčiv zamoučenou hlavu mezi rozkročenýma nohama, a když přišlo číslo, kdy Romulus cloumal jedním z nich za kalhoty, a když Sardanapal hochu trkl, až kousek poodletěl, byla jejich výskavá radost vyvrcholena.

Hráli.

Kozel Sardanapal se otáčel na malém kotoučku stojanu, pudl Romulus, přistrojený za slečinku a na hlavě se slaměným kloboučkem na gumě, se procházel po zadních nohách, metal ve vzduchu kotrmelce a skákal obručí. Pak Fricek se sestrou provedli několik pozemních cvičení, Olga za potlesk děkovala měkkými pohyby příští hadí ženy, a vážnost dítěte s copánkem jako myší ocásek a hubeného, že se mu dala pod trikem spočítat žebra, ladila matky – „Chudinka! Co z ní bude?“ – do smavé vlídnosti. Maminka hrála na flašinetu „Za čtyřák“. Potom bylo Žakovo číslo. Jedno z nejlepších, jaká měli: balancování na lenochu židle postavené na čtyřech lahvích, z nichž se postupně tři odebraly; cvičení namáhavé, při němž bylo potřebí mnoho pružnosti a duchapřítomnosti, neboť ztráta rovnováhy při postoji na ruku hrozila sesutím náradí a směšným pádem. Ale produkce nevzbudila ohlas. Žakovi to bylo jedno. Přeletěl odvážným přemetem řítící se židli, a nepoděkovav za ojedinělý potlesk, odešel se Sašou a Sardanapalem přes náměstí, aby je odvedl do chléva.

Mezitím otec v širokých růžových spodcích a v kazajce s vymalovaným sluncem na prsou a s měsícem na zadku prováděl své staré kousky: klopýtal a padal, zůstával na zemi roztažen jako žába, šklebil se a chechtal, vyplazoval jazyk, točil v písku čepicí. Dětské publikum výskalo a vystupovalo na špičky.

Ano, vypadalo to jako vždycky!

Přec se mu stalo toto představení osudem!

A počátek tohoto osudu byl takový:

Fricek, který neměl otcovy šprýmy rád, metal kolem manéže kozelce. Ne pro zábavu obecenstva, jen tak, pro sebe.

A tehdy, dopadaje k zemi, ucítil náhle úder do prsou, jako by ho někdo uhodil kamenem. Vyskočil. Hoši za lavicemi se chechtali. Někdo z nich po něm mrštil z praku žaludem.

Zalomcoval jím hněv.

Odběhl ke stupínkům vozu pro karabáč, přeskočil lavice a nedbaje, že má co činit s hochem o mnoho starším, chytil učedníka, který se nejvíce smál, za hrdlo. Bič dopadl.

Ale vtom mu chlapec stiskl paži. Byl silný. Zkroutil Frickovi ruku, že se nemohl hnout, vyrval mu karabáč, odsunul si ho od těla, aby měl rozmach, a bil ho přes záda a přes nohy.

Zástupem dětí se převalila s šumotem vlna. Kdosi vykřikl. A hned začali křičet všichni.

„Nech ho! Nech ho!“

„To nebyl on, co střílel... Tam ten... tam ten... co utíká!“

„Pane komediant...! Prosím, pane komediant!“

Lidé se zvedali.

Otec přeskočil lavici a prorazil si cestu klubkem dětí. Vytrhl Fricka, dal mu záhlavek a kopl ho, až přeletěl prkna a dopadl na ústa do písku.

Děti zděšeně zmlkly. Kolem rtů se jim rozprostřel bolestný výraz, jako by to byly ony, kdo dostaly ránu. Ale někdo na lavici se rozesmál a ony, které jsou tak nerady smutné, se ochotně daly svést příkladem.

Komediant napřáhl ruku a vyťal chlapci, který byl všeho příčinou, políček. Hlučně to plesklo. Hoch zavrával, chytil se za tvář a nabíral k pláči. Ale pak si to rozmyslil a obrátil se jakoby k odchodu.

Kousek popošel, ale náhle se shýbl ke hromadě dlaždicích kamenů, otočil se, mrštil kamenem komediantovi do prsou a dal se na útěk.

Otec zůstal na chvíli omráčen.

Ale pak se mu z prsou vydral divoký vzkřek. Pustil se za prchajícím.

Přiběhl také Žak.

Hnali se přes náměstí a do ulice.

Obecenstvo se rozdělilo. Jedni, hoši byli mezi nimi všichni, běželi za komedianty; usedlejší zůstali. Ti se rozhořčovali a sháněli se po obecním strážníkovi. Neznali všichni chlapce, kterého komedianti honili, ale byl jedním z nich, a nelze trpět, aby se dalo městské dítě bít od takových lidí. Několik rozmazlených dětí se rozplakalo a volalo, že chce domů. Ale matky a sestry je konejšily, a když to nepomohlo, cloumaly jimi. Teď přec není možno!

Za chvíli přiváděl z postranní ulice otce a Žaka městský strážník. Zástup kolem nich rostl a lidé otvírali okna: Co je? Co je? Přicházeli přes náměstí blíže.

„Spakujte se!“ křičel strážník. „Do hodiny ať jste z města...! Odvézt prkna a lidem vrátit peníze!“

Otec se chtěl bránit.

„Nic, nic! Vracet vstupné! Hned! Nebo vás všechny zavřu!“

„Já bych jim ukázal,“ řekl truhlářský mistr a hrozil pěstí.

„Honem, honem, honem!“ křičel strážník.

Žak byl bledý jako stěna a oči mu hořely zelenavým žárem.

Zamoučený šašek s červenými kruhy na tvářích vracel za asistence strážníkovy vstupné.

Děti se kolem nich seskupily, štouchaly se a křičely.

„Jeje! Ten ani nezaplatil a taky dostal zpátky...! Prosím, pane komediant...“

„Jé... nezaplatí!... nezaplatí!...“

Naházeli do beden věci, zapřáhli Sašu, Sardanapala přivázali k brzdě a jeli.

Přijít o nedělní odpolední vstupné, z něhož se má přec žít a ještě něco ušetřit na zimu, a nemoci ani pořádat představení večerní, je věc vážná. Tak těžká, že v prvních chvílích ani nedovoluje z hlubin vystoupit vzteku. Komedianti šli vedle kývajícího se vozu zamračeně a posupně. Fricek docela vzadu.

Před večerem zastavili na kraji silnice u borového lesíka. Žádný nemluvil, do připravování večere se nikomu nechtělo a Žak odešel mrzutě do lesa podívat se, rostou-li houby. Fricek vlezl do vozu a choulil se tam v koutě.

Tehdy otec, využívaje nepřítomnosti staršího syna, vešel do příbytku a kývl na něho. Hoch věděl, co to znamená. Zbledl. Přivázal ho řemenem k židli, vzal karabáč, a mstě se za ztracenou nedělní tržbu, nesmyslně bil, až chlapci do krvava rozsekával záda, boky a stehna. Fricek už ani křičet nemohl. Snad by ho byl umrskal, ale vrazil sem Žak, přivolaný až z háje bratrovým nářkem, a vytrhl otci z ruky karabáč.

„Nechte toho, ano?!“

* * *

Asi za týden odjížděli z okolí Čisté, neboť do města si netroufali, pořádajíce nepodařená představení jen v dědinách, protože dvou mužských a malé holky je na komedii málo a rozšvihaný Fricek na hrazdu ještě nemohl.

Bylo po dešti, silnice šla rovinou, takže nebylo třeba najímat přípřež, a stoupala-li někde přec, bylo možno opřít se rameny a Sašovi trochu zatlačit. Zelený vůz zanechával v zvlhlém prachu široké stopy kol, kýval se ze strany na stranu a tyčky přivěšené k jeho boku se houpaly. Za vozem, přivázán k brzdě, líně klopýtal se svěšenou hlavou Sardanapal a okolo pobíhal Romulus. Uvnitř zůstala jen matka, ležela, hlavu měla obtočenu mokrým šátkem, a když vůz povyskočil, naříkala. Ostatní šli pěšky, otec s bičem při koni, a toto loudání svěžím vzduchem a letní krajinou věru nebylo jednou z nepříjemných stránek jejich řemesla.

Ale najednou sebou Žak trhl, rychle se rozhlédl po cestě, jako by marně hledal kámen, vběhl do vozu, hned zas vyskočil, nesl plechový talíř, rozmáchl se a mrštil jím do úhoru.

Fricek se v tu stranu podíval.

Asi padesát kroků odtud kráčel polní pěšinou hoch, který zavínil zbirožské náměstí.

Roztočený talíř mu srazil z hlavy klobouk. Udiveně se rozhlížel.

Fricek učinil první náběh, aby se dal za ním, ale bratr ho strhl zpět. Na pěšině proti chlapci se vynořilo z bodláčí několik ženských šátků, přicházely z dolíku a dříve je nebylo vidět. Za ženskými s nůšemi na zádech se objevili ještě dva muži.

Hoch jim něco povídal, ukazoval na vůz, na klobouk a na talíř, zarytý v úhoru. Lidé křičeli a hrozili pěstmi.

Ten učedník se jmenoval Josef Havránek.

Ve Zbirohu to řekly Frickovi děti.

Od těch dob uplynulo půl čtvrtá roku. Nebylo zapomenuto, ale nevzpomínalo se.

Mnoho se změnilo. Matka již nežila. Otec zešedivěl, neuměl-li nikdy mnoho, dovedl teď ještě méně, a mohl-li, pil. Polyká-li člověk oheň a strká si dráty do krku, musí to být, bručíval, jinak se ho chytne rak. Fricek vyrostl ve velkého hochá, šlo mu na šestnáctý rok a Olze minul třináctý. Mnoho se za tu dobu naučili. Zdokonalili se v akrobatice, pořídili dvě visuté hrazdy a dosahovali na nich dobrých výsledků. Fricek se teď cvičil v žonglérství. Olga vyspěla v dokonalou hadí ženu s tělem vláčným a s klouby poddajnými a Žak ji učil chůzi na drátěném laně. Jejich výkony jistě přesahovaly umění vesnických komedií. Zdá se, že to věděl i otec, nepřestával alespoň nikdy snít o plátěném stanu a hlavně o ženské, kterou by bylo třeba najmout. „Ženskou! Jakápak je to komedie bez ženské?! Copak tohle je nějaká ženská?“ a házíval hlavou k Olze, jíž se pod bleďomodrým trikem počínaly ledva rýsovat první náběhy k nalévajícím se ňadrům. „Když se chlapi nemohou dívat na ženskou, nepřejí ženským, aby se dívaly na mužské.“ Možná, že měl tatínek pravdu i z jiného stanoviska než pouze z obchodního, a snad k dokonalé radosti z podniku, v němž on prodával smích a kde oba bratři spíše rozhazovali, než prodávali krásu a statečnost svých mladých těl, opravdu chyběl jen půvab a rytmus ženy. Ale s tatínkem se mnoho nedebatovalo a oni nikdy nepomýšleli na to, opouštět společnou práci a domov zeleného vozu. Ne z předsevzetí, nýbrž ze setrvačnosti zvyku, z nechuti soustředit vůli jinam mimo svá tři těla, a z radosti, kterou si působili.

„Jste chlapíci a někam to přivedete,“ řekl jim jednou bratr.

Byli na to hrdí. Neboť Žak nemluvíval nikdy naplano.

Ale snad to byl také bratr Žak, který svou vášní stále nakupovat nová náradí a hezké věci a nepomýšleje na to, že sklonek léta může být rozpršený a podzim přijít dříve než obvykle, zaviňoval, že jim někdy bývalo zle. A hodně zle. Na ten leden v Králové Dvoře nad Labem Fricek alespoň nezapomene, co živ bude.

Stáli tenkrát s vozem na silnici mezi městem a vsí Vorlechtem, v polích u hřbitova. Mrzlo a teploměr na dveřích lékárny ukazoval osmadvacet stupňů. Sníh ztvrdl v kov, který pod kroky zvonil, krajina se blyštěla sypkými vločkami, lidé byli zalezlí v příbytcích a železná vrata hřbitova vzbuzovala představu přimrzlé ruky, kdyby se jich někdo chtěl dotknout. V noci v prknech vozu praskalo a k ránu býval vzduch tak ostrý, že pálil v nozdrách, slepoval sliznice a bylo bolestné jej vdechovat.

Měli hlad. Jídlo nebylo zač koupit, topit neměli čím a několik chřestících věnců vyhrabaných na hřbitovním smetišti vzplane a uhasne dříve, než se zahřejí zkřehlé ruce. Žebrat nechtěli a pořádat po hostincích představení jim nedovolovali.

Hlad je nebezpečná věc. Je to i věc podivná. Není možno mluvit o bolesti, ani o určitém pocitu, a přece celá bytost náhle začíná reptat, než se naděješ, dá se do křiku, volá tak hlasitě, že není možno soustředit mysl na nic jiného, leč právě na tento vše přehlušující povyk, který se stal velmi zlým. A hlad, který před chvílí bylo možno umlčet několika sousty, se již nedá nasytit potravou; jídlo se zatím stalo příliš malicherným pro sílu jeho chtění, žádá nyní více, jako by se styděl za pouhé zdání, že by mohl tropiti tolik hluku pro kus chleba nebo pro studený brambor.

Už se smrákalo a oni od včerejšího večera ještě leželi, otec s Olgou na posteli, bratři na slamníku na zemi, oblečení a až po hlavy zahrabáni do pokrývek a všech svých kostýmů, dávající přednost vlahé otupělosti před mrazem a nutností přemýšlet, jak vybríst z ošklivého postavení. Ale navečer se Žak náhle vymrštil. Zlostným pohybem ze sebe shodil veteš a narazil si na hlavu čepici. Udiveně na něho hleděli, nechápající tolik energie.

Odešel do chléva a přinesl dvě otýpky sena. Byly poslední, které koni zbyly. Šel do města. Fricek a Olga s ním. Také Romulus, který celý den smutně ležel u Žakových nohou.

Navštívili několik povozníků.

„Nepotřebujete seno?“

„Ne, ale tamhle v koutě máme býkovec!“

Obcházel hostince, a zatím co se sourozenci rozhlíželi po průjezdech, odbíhal Romulus na dvorky, pátraje na kanálcích po zelenině z polévky a vyčucháváje na hnojištích kosti.

„Kde jste to ukradli?“ křičeli na komedianty, vyháněli je, nebo je ani nepouštěli dovnitř.

Žakovi hořely oči a Fricek cítil, jak to v bratrově nitru třmí. Šli městem, v němž se rozsvěcovaly plynové svítilny a výkladní skříně krámů uzenářských a se střížním zbožím. Potkávali lidi oblečené do kožišinových zimníků a šálů,

s rukama v kapsách a s obláčkem páry u úst. Ti šli klidně, nechápajíce, jak nebezpečné je potkávati tři zkřehlé komedianty, které dvoudenní hlad učinil zlými.

Přešli náměstím. V průjezdě hotelu, kam vešli, rozsvěcoval domovník plyn.

„Kampak?“ obořil se na ně ze žebříčku, na kterém stál.

„Nekoupili byste seno?“

Otevřely se dveře restaurantu a do průjezdu vniklo světlo, hovor a oblak tabákového dýmu.

„Co je?“

„Pane hostinský, nekoupil byste dvě otýpky sena?“

Opovržlivě je změřil.

„Kdepak jste to ukradli?“

„Jsou naše. Máme koně.“

„Tak to tu položte,“ řekl. „Co za to chcete?“

„Šedesát haléřů.“

„Co...? Pětník...! Nechcete?“

Žak se chvíli rozmýšlel.

„No, tak si to tedy zase seberte!“

„Dejte!“ zasyčel Žak.

Když vyšli ze síně, Fricek ve světle lucerny viděl, jak bratrovi trhá obličejem a jak se ruka, v níž svíral desetihaléř, chvěje. Měl strach, aby peníze nezahlodil.

Nikoli. Zastrčil je do kapsy.

Šli náměstím a nikdo nemluvil. Bylo jim zima. Fricek cítil, jak mu v rozbitých botách omrzají nohy, a Olga plakala mrazem a zlostí.

„Tak vidíš!“ povídá najednou Žak a zastavil se.

Ale neřekl, co má kdo vidět.

Padal drobný sníh. Suše a v řídkých vločkách se snášel kolem svítlen a výkladních skříní.

„Tak vidíš!“ povídá Žak zase za chvíli. „Zabij jednoho... a kolik ti jich ještě zbude? Podpal... a co z toho?“

Pak se obrátil k Olze a dal jí pěstí mezi lopatky.

„Nezlob mě! A nebreč mi, žábo! Nebo tě roztrhnu... věř mi, že tě roztrhnu!“

Koupili chleba. Svůj snědli cestou, kousek dali Romulovi a krajíc přinesli otci.

Ale druhého dne dolehl hlad opět. Horší než včera.

„A co?“ povídá navečer Žak. „Půjďme...! Ať nás seberou! Člověk se toho nesmí tak bát...! Do města ne, ale do Vorlecha. Kůň musí žrát. My také.“

Otec ležel na posteli s kupou hadrů na sobě, z nichž vyhlížel jen jeho zrudlý nos. Navrchu byl augustův kostým, a když Žak rozškrtil sirkou, aby v nepořádku našel nejnutnější věci, objevil se rozchechtaný měsíc všitý v látce. Fricek a Olga se při

svitu sirek chvatně strojili do akrobatických trik. Bylo bolestné vystavovat těla mrazu, zuby jim drkotaly a Olze, oblečené jen v komediantskou kazajku, bylo do pláče, jak tu se spodním tělem obnaženým pobíhala, marně se snažíc nalézt své triko.

Žak zlostně strhl z otce kupu přikrývek.

„Tak se přece hněte, u čerta, vždyť vidíte!“

Ano, tam bylo!

Dostrojili se. Přes kostýmy přehodili kabáty, bratři své, Olga příliš velký otcův, a obuli boty.

Žak šel s nimi.

Mrzlo a měsíc svítil. Spěchali k Vorlechu. Těch deset minut cesty proběhli silnicí poklusem, míjejíce mezníky s utuhlými sněhovými čapkami.

Před první hospodou udýchání zarazili, a zatím co jim Žak držel kabáty a hlídal boty, oni dva se snažili dostat dovnitř. Ale nějaká žena je vyhnala hned ze síně.

Běželi dále.

„Jedeš mi odtud!“ křikl majitel druhého hostince a obrátil se do kouta, jako by hledal hůl.

„Ale nechte je!“ slyšeli někoho říci od stolu, když se již ve dveřích obraceli. „Tak ukažte honem, co umíte! Vždyť jsi, holka, zkřehlá jako rampouch!“

Vklouzli honem dovnitř.

Ze železných kamen v rohu sálalo příjemné teplo, a jeho vdechnutí určilo dojem této místnosti. Byla sobota, den výplaty, a stoly byly hustě obsazeny tkalci a továrními mistry, kteří přišli tak, jak položili práci, ještě s rukama začerněnými oleji a na kabátech s vlákny bavlny a juty. Nad nimi bublaly půlkruhové plameny plynových kahanů a bílé světlo, kterým prozařovaly šmouhy tabákového kouře, bylo také velmi milé.

Ukázalo se, že žertovný hostinský nebyl tak zlý, jak se ze začátku tvářil, půjčil jim trnožovou židli a Fricek na ní ukázal několik ekvilibristických kousků. Pak prováděli s Olgou pozemní cviky. Dělníci mají smysl pro tváře zezelenalé hladem a pro nosy červené mrazem, byli štědrí, a když Olga obcházela s Frickovou čepicí stoly, hromádka dvouhalěrů na dně rostla.

V síni čekal u šatů Žak. Nakoupil chleba, uzenky, skleničku kořalky a sobě a Frickovi drama. Ještě jim peníze zbyly.

Co teď? Domů? Ne! Ještě zvířatům! Snad je nechytí!

Oblékli se tedy a šli znova do mrazu.

„Jděte ještě semhle,“ řekl Žak u příští hospody, „a pak domů, přijdu za vámi. Podívám se po vsi, kde bych dostal kousek sena.“ A šel.

Tady Fricka a Olgu zas vyháněli, ale ona se nehýbala ode dveří, a také zde našli přímluvčí.

Sestra se proplétala lenochem židle, metala měkké kozelce, stavěla mosty a s hlavou prostrčenou mezi koleny se usmívala na obecenstvo. Fricek zatím čekal.

A náhle mu zabuchalo srdce.

Spatřil Josefa Havránka.

Seděl u posledního stolu. Byl oblečen v modrý pracovní úbor, kouřil doutník a celým vzezřením vypadal jako dobře placený zámečník nebo jiný závodní kováč.

Ve Frickovi se zatajil dech. Cítil, jak v něm ožívá nenávisť, která v něm byla, když seděl vzdorovitě na stupních vozu a z postranní ulice přiváděl strážník otce a bratra, táž, jako když na silnici u borového lesíka dopadl na jeho záda švih otcova biče; snad větší, vyrostlá za tu dobu zároveň s ním. Místnost kolem něho se zatočila v mlhách.

Necvičil, a když sestra skončila, šel s kloboukem v ruce vybírat. Olga se po něm udiveně ohlédla. Kráčel jako v snách, pomíjeje hosty, kteří nastavovali ruku s krejcarem, neujasňoval si je a viděl jen modravou mlhu prosvícenou plynovými kahany a v ní rozplývající se změt' hlav.

K stolu, kde seděl Havránek, nešel.

Přistoupil k Olze a vsypal jí do hrsti peníze.

„Jdi domů, nečekej na mne!“ zašeptal a sám slyšel, jak jeho hlas zazněl divně a jak se zajíkl. „Přijdu za tebou!“

„Jeden stůl jsi ještě vynechal. Jdi si vybrat!“ volal na něho někdo.

Obrátil se. Byl asi velmi bledý, neboť hosté si ho prohlíželi.

Šel pevným krokem ke stolu, kde seděl Josef Havránek.

Ten sahal do kapsy pro peníze.

Fricek sevřel pěst, napřáhl a udeřil ho do úst.

A skočil ke dveřím, aby utekl.

Ale kdosi vcházel a stiskl mu paži.

Fricek se chtěl trhnutím vyrvat, ale silná pěst mu stiskla také druhou ruku. Fricek do ní kousl. Muž vykřikl.

Bylo již pozdě. Vrhli se na něho. Kopal a zmítal sebou. Letmo ještě zahlédl, jak si Josef Havránek stírá krev z úst. Bili ho do hlavy. Rval se jako tchoř vehnaný do sklopce. Nějaká ruka, do níž byl právě zakousnut, jím mrštila o zem a pak už viděl jen podpatky nad hlavou a cítil jejich rány.

Vyhodili ho před hospodu.

Neslýchané! Takhle se odvděčit za almužnu z dobrého srdce, když se přec o nějakém zaplacení za zábavu nedá vůbec mluvit!

Ale o tom, že leží na silnici, Fricek už nevěděl.

Probral se teprv otřásáním vozu. Ležel na posteli v houních a Olga mu na hlavu přikládala šátky naplněné sněhem. Donesl ho sem v náručí bratr Žak. Neboť Olga

prve vřeštěla po vsi tak strašlivě, že nebylo možno nenalézt ho.

Utíkali směrem k Žirci.

Šestnáctileté tělo nehyne na nějakou hospodskou rvačku nasucho, a Fricek, třeba v zimě postonával, byl na jaře zase zdráv jako vždy. Ale už ne tak hezký. A to je pro člověka, který se svým tělem mnoho zabývá a má je rád a který o sobě věděl, že se líbil, věc nedobrá. Pravda, přes jizvu na čele si mohl patkou sčesávat své husté, sluncem trochu vyrudlé vlasy, ale vykopnutý zub už nevyroste a přeraženou nosní kost mu nikdo nenarovná. Jeho tvář teď byla jiná, a z počátku, podíval-li se do zrcadla, měl z ní hrůzu. Je to vlastně divná věc: jednoho dne, a je to den jako kterýkoliv jiný, uvidí člověk na zbirožském náměstí cizího chlapce, lhostejného jako tisíce jiných, o němž ani netušil, že je na světě, a ten hoch změní nejen jeho život, nýbrž k nepoznání také jeho tvář, je od té doby stále s ním a nemůže se ho zbavit, ač ví, že pro ně pro oba tady místo není.

Jak ho nenáviděl!

Byly arci dny, snad týdny, kdy nevzpomínal a kdy mu už ani nic neříkal rozplácly nos v zrcátku, člověk se přec zajímá také o jiné věci a má svou komedii, která mu je nade vše milá. Ale i při tom si byl vždy vědom, že někde docela dole v něm leží, v klidu jen zdánlivém, zbirožské náměstí, borový lesík a vorlešská hospoda a že je třeba jen podnětu zcela nepatrného, aby se vyhrnuly nahoru. Och, Josefe Havrátku, shledáme se! Najdu tě! Třeba za deset, za padesát let, my dva si svou věc ještě vyřídíme!

Jsou to hlavně zimní noci, kdy to vše podivně ožívá. A nejen ožívá. Hlad uvádí nitro do trvalého chvění, nouze činí člověka zlým a energie po týdny potlačovaná se odškodňuje bouřic obrazotvornost. Stojí s vozem někde u vesnice na zasněženém suchopáru nebo za větrem v pískovně, jejíž ochrannou závějí vedou jen jejich stopy. Žak, Olga a otec spí, v prknech popraskává mráz a okenními tabulkami vysoko zarostlými ledem sem hází světlo měsíc. Tehdy se objevují obrazy. Nepřirozeně jasné a nemíšených barev jako pod velmi ostrými reflektory. Fricek vidí jakousi divokou strž ve skalách. Její balvany jsou hrotité, po nich se plazí lišejníky a jehličím se rozlézají vyčnívající kořeny smrků nedobrými křivkami. Tam zápasí oni dva. Těla mají přitisknuta k sobě, nohy propleteny a rdousí se, napínajíce poslední síly. Ale on, Fricek, vítězí. Velkým rozmachem shazuje nepřítele do propasti a jeho tělo skáče po hranách skalisek, lebka o ně naráží, tak směšně jako v nějaké hře, praská, rozbíjí se a zbarvuje kamení krví. Vysoko nahoře stojí Fricek s hlavou vztyčenou a s rukama v bocích a po boji tak vyčerpávajícím nabírá dlouhým vdechnutím vzduchu vonícího smrčím a zemí. A obrazy se střídají. Snad je sem opravdu hází měsíc ledovými čočkami na oknech. Teď vidí zmoklé houští s trsy kapradin a ostružiní, tmavé a studené, kde

ho svázaného rozbodává nožem. Pozoruje oči vytřeštěné hrůzou. Ale neděsí se jich, sklání se k nim a říká: „Zbiroh, borový lesík, Vorlech!“

Och, sejdeme se, Josefe Havránku!

Do Králové Dvora nad Labem se opět dostali za pět čtvrtí roku, o mnoho dříve, než očekával. Ale na své pouti do jižních Čech se dověděli, že tam jsou neštovice, a protože při nakažlivých nemocech dělávají úřady kočovným lidem potíže, obrátili raději včas znova na sever.

Každou obcí, kterou se městu blížili, se zvětšoval Frickův neklid, a když někde u Opatovic zas spatřil Labe, zabubnovalo mu v spáncích. Ale ve vesnicích bylo třeba zastavovat a hrát. A tehdy se po prvé přistihoval, že nemyslí na práci a že cvičí s nechutí. „U všech čertů, co děláš? Co je s tebou?“ vztekla na něho o představení zasyčel Žak, když při salto mortale Fricěk upadl, a jen taktak že si v zápěstí nevykloubil ruku. Ale mohl na bratra vzdorovitě křiknout: „Nechci hrát! Nevydržím čekat! Jed'te!“? Už proto nemohl, že o své nenávisti nikdy nepromluvil a nikdo o ní nevěděl. Minuli Hradec, Smiřice, Josefov, Jaroměř, Kuks! Večer sedával ve vrbách na břehu Labe, vyjímal z kapsy nůž a již tak břitký brousil do ostří břitvy, zahrocoval a zkoušel na prutech.

Konečně zastavili na dolním konci Králové Dvora. A ještě téhož odpůldne, sotva vyklidili z vozu věci, s nikým se nerozloučiv a nikomu se nezmíniv, se Fricěk rozběhl směrem k Vorlechu, aby zde byl dříve, než půjdou z práce dělníci.

Dospěl na silnici před továrny včas. Ze závodních bran počínaly vycházet první hloučky.

„Prosím vás, neznáte Josefa Havránka?“ obrátil se na několik lidí asi stejného věku s ním, a když se tak tázal po prvé, chvěl se mu hlas.

„Toho?“ odpověděl konečně mladý kovák v modré blůze. „Jakpak by ne?!“

„Kde pracuje?“ vyrazil ze sebe Fricěk.

„Vy myslíte jako tady?! Ale kdepak, ten tu dávno není, odstěhoval se už loni v létě.“

„Kam?“ ptal se rozčileně.

„Dělá někde v Brně nebo v Blansku.“

Napětí povolilo. Jako by byl někdo přetál provazec visuté hrazdy, na níž cvičí. Stál na vorlešské silnici a kolem něho se hrnul proud tkalců a tkalčinek, přadláků a přadlaček, pospíchajících domů. Ale viděl je jen v splývavé změti barev, tak, jak se jevívá svět při točích na hrazdě. Také mladý kovák se chystal jít, ale Fricěk, nevěda vlastně, co mu ještě chce, ho nehodlal pustit. Byl to přec jen malinký cípeček, za který posud držel Josefa Havránka.

„Vydělává mnoho?“ zeptal se rychle.

„Dosti. Je montérem. Proč se na něho vyptáváte?“ A prohlížel si neznámého mladíka trochu nedůvěřivě.

„Je to můj příbuzný. Bratranec.“

„Aha! To byl správný kluk. Toho jsme měli rádi.“

„O Josefovi Havránkovi přec mluvíte...“

„No. Pochází tady někde, myslím, od Zbiroha.“

„Ano. A rádi jste ho měli?“

„Měli. Moc hodný kluk. Až ho někdy uvidíte, pozdravujte ho od Ferdy. On už bude vědět.“

A kovák, pokynuv hlavou, šel.

Fricka se zmocnila lehká malátnost. Skoro ospalost. Stál netečně uprostřed silnice. Kolem něho proudily opožděné hloučky lidí, dohánějící ztracený čas, a otíraly se o něho zápachy svých závodů.

A on ho tak hledal...! Celá ta dlouhá vorlešská pouť byla nadarmo...? Ach, Pane Bože, vydej mi ho v moc!

Přešli poslední dělníci a Fricek se nehýbal. Tovární průčelí, domy a obloha nabyly šedivé, zaprášené barvy... Ale dlouho-li zde hodlá stát na zpustlé silnici? A co tu vystojí? Unaveně se pleskl do stehů: Tak zas dále, Žaku, Olgo a tatínku!

A jelo se opravdu dále.

Po představeních v Králové Dvoře se kýval zelený vůz směrem ke Kostelci, hrázky na jeho boku se houpaly, vpředu šel tatínek se Sašou, vzadu u brzdy Sardanapal a po straně s pudlem dva mladí artisté, kteří měli červenobílá trika bez rukávů a byli ochotni poníkovi kdykoli zatlačit. A pak se jelo na Úpici, Polici, Pilníkov, Horka, do desítek vsí, kde se střapatí kluci těší na podvečerní parádu s bubny, a do mnoha městeček s představeními na večerních náměstích a do velkých měst se zastávkami na udupaných prostranstvích na obvodu továrních čtvrtí.

Byl právě čas poutí, a to je doba, kdy se na prostoře několika desítek čtverečních sáhů rve různými tóninami, tremoly a basy deset, dvacet flašinetů, těch obyčejných i oněch od kolotočů, od amerických houpaček, od komediantů, i těch, které se rozehrávají při dobré ráně ve střelnicích, kde tropí pekelný hluk píšťalky cukrové, dřevěné i kovové, trumpetky, plechoví slavíci, knikavé červené balónky, frkačky s litinovými kohoutky i s kohoutky s peřím, kteří vzlétnou na konci nadmutého pytlíčku, a je to doba křiku před stánky perníkářskými, plátenickými i oněmi za šest a po šesti a hráčů orlíčka – panna, růže všechno zmůže, panna, pták, růže, kobyla, sedlák –, kteří před četnickými chocholy utíkají i se svými stolky na druhý konec prostranství, a strýců s novými holínkami, zavěšenými za ohromná poutka přes rameno, tet s uzlíky a děti se splácanými žaludky tureckým medem, lízavými bonbony a okurkovým lákem. Je to také vrcholná obchodní doba komediantů. Olga hraje na flašinet „Já mám trakař novejš“ a tatínek, stojící v šaškovském kostýmu na prkně hlediště, mlátí do bubnu a křičí

ochraptělým hlasem do tlačenice a hluku svůj proslov, zesprostáčuje povolání tak hezké:

„Sem; sem; sem! Sem Frantíku, sem Pepíku, sem maminko, sem Nanynko, tady je to, co se nedá zfindovat, tady je to, co hledáte a proč jste sem vážili tak dlouhou cestu. Právě začínáme. Venco, zazvoň!“ A do sytosti toho natlachav o umění francouzského mistra těžké akrobacie Žaka a maďarského artisty Fricka, miláčků zahraničních hrabat, knížat a baronů, pere do bubnu a křičí: „Tady uvidíte hadí ženu, která si hlavu mezi nohama prostrčí, sama sobě na záda vlézt může a políbit se tam, kam jiný jen rukou dosáhne. Tato dívka byla divokým pronárodem na poušti opuštěna, od kupců nalezena a od maličkosti tak vychovaná je, že jen když na hlavě stojí, potravu přijímá a také tak svou potřebu vykonává. Tady se před vámi bude producírovat kozel Sardanapal, za obět egyptským bohům určený, proto kněžími svého mužství zbavený, který teprve tak své moudrosti nabyl. Jen tady, tady je ten slavný Romulus, půl pes, půl vlk, který v přímé čáře pochází od jedné vlčice, která italského krále stejného jména porodila a svýma prsama odkojila. Tady uslyšíte mluvícího koně Sašu, je ze závodních stájí anglického hraběte Žralby, studené žere, teplé... ehm... teplé to z něj vychází a řekne každé slečně, jestli je ještě panna, ale která se bojí, ptát se ho na to nemusí...“

Trpěli tatínkovi někdy jeho žvásty. Byla to pokladní věc.

A zase se nevzpomínalo. Ale nezapomínalo se.

Právě tato doba jejich putování byla velmi hezká. Snad proto, že se jen zdálo, jako by hráli obecenstvu, a že zatím hráli jen sobě. Je-li možno ty pěkné hry ve třech nazývat prací, pracovali mnoho i mimo představení: na provaze i na zemi, v ekvilibristice i žonglérství a ovšem na visutých hrazdách, neboť ty zůstaly láskou a velkou ctižádostí obou bratrů. A stalo-li se někdy při příjezdu do města, že tam zastihli cirkus, a to arci znamenalo trochu zasakovat a chystat se na ráno do jiné štace, neopominuli nikdy večer si koupit lístek, aby přehlédli, co dovedou jiní a co oni. Stojíce až nahoře u plátna na poslední galerii, rýpali se lokty při efektních podvodech, které se pojmenují „Jízdou smrti“ nebo „Sázkou života“, kdy bubínky muzikantů vřeští jako pomínuté a hlupáci trnou úžasem, zatím co slečinka připevněná na kladce sjíždí se strakatým paraplíčkem po šikmém drátě rovnou do náručí livrejovaných sluhů, ušklebovali se při nejnepříjemnějším vystřelování člověka z děla nebo při „Skocích přes propast“, na kterých nic není, protože je pod mládencem síť jako malé náměstí; ale při práci opravdu poctivé na sebe mrkávali a říkali si tím zašilháním: „A tohle že bychom nesvedli? To by tak bylo!“ Opravdu to dokázali. Často po dlouhé práci a zlobíce se na svá nepoddajná těla a tupé mozky, které si nedovedou vypočítat pravý čas a sílu, jakou třeba hlavou odraziti jeden z míčků, které mu bratr strčil svým čelem, a udělali to tak, aby na zpáteční

cestě padaly partnerovi rovnou do kapsy šup šup šup, jako by to byla jen nějaká hra. Dosahovali také zde výkonů *skoro* dokonalých. Jen skoro. Neboť Žak, jak známo, byl divný hoch. Když už žert s míčky uměli a bylo třeba snad jen ještě dvakrát, třikrát jej opakovat, najednou ho cvičení omrzelo: „Ech, to není hezké!“ a už se k němu nikdy nevrátili. Jako by si chtěl říci, že mu čerta starého záleží na té hlouposti, a že si chtěl jen dokázat, že by to také dovedl, kdyby chtěl.

Tatínek kdysi toužil po ženské. Ted' měli bezmála také tu, Olze docházel patnáctý rok, ale staré tatínkovo přání se vyplnilo trochu jinak a zvirtlo se dokonce proti němu. Neboť i když byla Olga v komedii ženou jen poloviční, byla v domácnosti celou, a poněvadž zdělila po matce smysl pro peníze a Žak ji pověřil správou pokladny, vymáhal na ní tatínek pětníky na kořalku jen těžce. To byla výhoda, neboť finanční talent oběma bratrům chyběl dokonale. Ti by byli stále jen něco pořizovali, visuté hrazdy ještě dokonalejší, niklované stojany k nim ještě vyšší, lana, koule, kostýmy, a byli ochotni vykupovat si krásné věci zimními týdny hladu. Ale byla to ona, která v dobách nouze uměla na dně beden mezi šatstvem nalézt vždy několik korun, a když i ty došly, ještě odněkud vyhrabali nějaké dvacetihaléře, zabalené v papírcích a ovázané hadříky. Hezká nebyla a příliš bledé oči hleděly z obličeje velmi osmahlého poněkud mrtvě, ale dotek jejího těla při cvičeních byl měkký, vláčný a lehounký. Bratři ji měli rádi. Jako by byli teprve ted' objevili, že je na světě.

„Hop, hadrová panenka!“ volával Žak, vymršťuje ji z visuté hrazdy do vzduchu.

„Hop, žábo!“ křičíval Fricek, zavěšený v podkolení na druhou hrazdu, chytal ji rukama a házel znova bratrovi, do únavy, jen z rozpustilosti, „hophop!“, až ona uřícená a zčervenalá výskala ve vzduchu mezi nimi.

Fricke seděl s bratrem v mateřídoušce na mezi krajské vesnice.

Bylo časně zrána, chladno a vše bylo zelené. Žak kouřil cigaretu a díval se do luk.

„Vymyslíl jsem si pantomimu,“ řekl pojednou. „Sehrajeme ji... Byli dva milenci. Byla krásná a on ji měl rád nade všecko na světě. Ale ona ho nemilovala. Přísahala mu denně lásku, líbala ho na prsa, ale lhala. Nevěděl o tom. Cítil, jak slábne, cvičení se mu nedařila, na visuté hrazdě byl nejistý a jednou upadl z koně tak, že nemohl několik dní vystoupit. Zrovna jako nedávno ty, Fricku. To proto, že musil stále myslet na ni a na nic jiného. Nic si z toho nedělal, neboť mu byla dražší než jeho umění. A to bylo právě neštěstí. Jednou přišel domů a nenašel ji. Řekli mu, že odjela s boháčem, který jí nabídl šaty, šperky a peníze; ale kam, nikdo nevěděl. Tenkrát ho musili svázat řemeny, poněvadž mysli, že se minul s rozumem. Když se uzdravil, přísahal strašnou pomstu a volal za přispění ďábla...“

Fricek hleděl do bratrova obličej, bral mu od úst slova a z vypravování rychle zpracovával děj hry.

On, Fricek, bude hrát milence, Olga v bleděmodrém kostýmu, se zlatými třásněmi kolem kyčlí a s kruhem na čele milenku. Vyznávají si lásku lichotivými pohyby těl, chodí spolu po ruku, hrají si; uniká mu vláčnými přemety a on ji znova dostihuje. Naznačuje, že odchází na lov, a ona mu přísahá věrnost. Když Olga osamotní, přijíždí na koni boháč – otec. Och, dovede si představit scénu s tatínkem, věčně stejným, který si ze všeho dovede vybrat nejsprostší, jak padá z koně, jak se rozplesklý na zemi šklebí, řičí, vyplazuje jazyk, klepe zadkem, znova se šplhá na koně a znova padá. Poplází se k Olze po břicho, bojácně se jí bude dotýkat, očichávat a svádět necudnými posunky, které diváctvo tak miluje. Bere ji na koně k sobě a ujíždějí kolem manéže. Milenec se vrací z honu a pronásleduje je. Boháč proti němu vypálí z pistole ránu. Milenec klesne. Není mrtev, jen raněn na noze. Pak vykreslí kolem v písku kruh a zaklíná ďábla. A...?

„Přijde čert?“

Žak utkvěl pohledem v zeleni luk. Jeho pohybuující se rty drtily dohaslou cigaretu.

„Přijde,“ řekl pevně, vykřikl to skoro, jako by se bál, že by se mohl někdo nalézt, kdo by o tom chtěl pochybovat.

Ano, bude to jedna z nejhezčích částí hry! Ďábla provede Žak. Fricek uprostřed kruhu na jedné noze, Žak vně. Nová hra drobných úskoků, lákání, útoků a obrany; běh kolem začarovaného kruhu a uvnitř něho celý tanec rychlých přemetů, kolébavý tanec na ruku, skoky a vířivé toče na nezraněné noze.

„Nu a...?“

„Ďábel přijde,“ řekl Žak klidně. „Milenec se mu zapíše krví a on mu za to poví, kde je má nalézt. Přestrojí se za žebráka, vezme hůl a mošnu. V městě vyhledá jejich dům a poprosí o almužnu. Najde je v pokoji plném zlata a drahého kamení. Leží na pohovce z černého hedvábí a jsou nazí. Boháč ji objímá a ona ho líbá na prsa...“

„Dál?“

Žakovi zablýskaly oči.

„Jeho rozbodá nožem a ji roztrhá v zubech.“

Vychrlil ze sebe tuto větu jako jediné slovo, šeplavým hlasem, který vyšel z hrudi, na hlasivkách se sotva zastaviv, jako by s ní chtěl vyplivnout část plic.

Pak říkal slovo za slovem, kochaje se jejich zvukem:

„Až je všecko rudé krví... Černé hedvábí, pokoj, jeho ruce, ústa, on celý... a všecko... Docela červené...“

Usmál se.

„Nu... a pak přijde čert... Přijde čert a odnese si ho do pekla. A on mu řekne: ‚Děkuji ti, ďáble!‘ Pak se čert vrátí pro ty dva. Boháči chce vyrvat srdce, ale místo něho tam najde jen měšec s penězi. A když chce vyrvat srdce jí... nenajde tam vůbec nic... A konec.“

Fricek nepochopil zpověď, která jednou vyslovena být musila. Ale proč se to stalo právě dnes za jitra chladného, plného rosy a slunečních paprsků, které nehřály? A proč se vtělila ve formu tak podivnou? Ale nebylo jejím účelem sdělovat, a žádost, vidět své vášně vtěleny alespoň do slov, byla ukojena jejich zvukem a ostrostí barev, které je provázely. Ted' už bylo jedno, bude-li se jeho pantomima hrát či ne, tím spíše, že musí vypadnout jinak – ale dočista jinak.

Fricek rychle stavěl scény. Věděl, že místo pokoje plného zlata a drahého kamení uvidí neteční diváci jen stůl s talířem, z něhož bude otec s labužnickým mlaskáním pojídat rozkrájený chléb, pro ně že tu nebude pohovka z černého hedvábí, nýbrž jen dvě bedny přehozené pokrývkou a že stěží pochopí, oč jasněji o milence hříchu a nevěře promluví měkkost jejích přemetů a tanec jejích paží než nahost opravdová. Jsou to vlastně chudáci.

„To je hezké, Žaku,“ řekl, „to je opravdu pěkné! Mám to v hlavě už všechno srovnáno. Zahraji milence, ty čerta, otec boháče... ano?“

„Třeba.“

Žakova pantomima byla skutečně provedena.

Fricek věnoval přípravám k ní velkou péči, zdokonaloval výstupy, vymýšlel cviky, učil Olgu a otce.

Žak k tomu přihlížel mlčky a bez zájmu.

V den představení se objevily na dvou stodolách plakáty, psané na balicím papíře a ne s příliš chybami. Zněly takto:

TELEGRAMM:

V Rakousko-Uhersku po prvé:
POMSTA ZRAZENÉHO MILENCE!
Veliká němoherní smutnohra,
sepsaná od prvních umělců světa.

Dovolujeme si zdejší uměnímilovné obecenstvo upozorniti na tuto hru, která dnes po prvé bude v našem mocnářství provedena. Nabízíme odměnu

1000 KORUN

tomu, kdo by nám dokázal, že nemluvíme pravdu.

Tato dojemná hra byla dávana teprve dvakrát na světě mimo naše mocnářství. Po prvé měli jsme čest hráti ji před Jejich Veličenstvy SULTÁNEM TURECKÝM a jeho paními manželkami, po druhé před jeho Výsostí panem hrabětem Z BRABANTU a jeho komonstvem.

Oba mocnářové odměnili nás bohatými dary a potleskem a turecký sultán dal naší umělecké společnosti ŘÁD SVATÉHO MOHAMEDA, který na požádání ukážeme.

Vážené obecenstvo zdejší slavné obce je známo velkou uměnímilovností, a jsme proto jisti, že si nedá ujíti tak vzácnou příležitost a náš podnik váženou návštěvou poctí.

Vzhledem k velikým výdajům, které jsme měli s pořízením nutných obleků atd., dovolili jsme si zvýšiti vstupné za osobu o 2 h, což nám zajisté slavné publikum ve zlé vykládati nebude.

Znamenáme se v dokonalé úctě

ŘEDITELSTVÍ.

Toto překvapení připravila společnosti Olga. Ona, která jediná měla smysl pro peněžní hodnoty.

Učinila tak tajně, jako schovávala koruny a dvacetihaléře. A věru nebyla snadná věc složit podle vzoru cirkusových návěstí na městských nárožích tak krásný plakát a psát jej zahroceným dřívkem někde na prknech za humny; ale Olga už byla taková. Neprozradila se ani v den představení, tichá a skromná jako vždy, a teprve když se Fricek vrátil z ranní pochůzky, vběhl do vozu, a zubě se, zasadil jí ránu do plecí, dala se do smíchu.

„Kde máš, žábo, turecký řád svatého Mohameda?“

„Mám,“ řekla pyšně.

„Ukaž!“

Sklonila se k bedně a zpod oděvů ze dna vytáhla pečlivě zabalený řád, jaký dávají ve střelnicích odměnou za dobré rány. Pozvedla jej do výšky. Pak jej připjala Frickovi.

Fricke vystoupil na stolic, naladil obličej co nejvážněji, a poklepáváje si na prsa, pyšně opakoval:

„... který na požádání ukážeme.“

Rozveselil se i Žak, jindy tak přísný, a otec, sedě obkročmo na bedně, vyrážel ze sebe hrubý, zajímavý smích:

„Je to holka šikovná!“ Probudila se v něm otcovská pýcha.

„Najednou!“ odpověděla jaksí uštěpačně, a stydíc se vyzývati pochvalu, sebrala ne ještě zcela hotovou ďáblůvu kapucu z černého klotu a sedla si s ní na stupně vozu.

Úspěch hry byl velký; peněžní i mravní.

Němohru dávali po prvé v neděli odpoledne na návsi při flašinetu, na který směl hrát, a byl na to velmi hrdý, nejhodnější hoch ze vsi, a nikdo neodešel zklamán.

Sourozenci podali nejdokonalejší, co uměli. Také otec byl lepší než obyčejně. Vymyslel si jemňůstku: přestrojil se za Žida, to tenkrát na českém venkově pořád ještě působilo: z uhněteného chleba si urobil velký nos, v obličejí se počernil, břicho si vycpal do velikosti bezmála chmelového žoku – však obecenstvo brzy uvidí, proč – vzal si rozbitý cylindr, kostkované kalhoty a roztrhaný kabát, z jehož jednoho šosu visel na motouzu svazek cibule, z druhého česnek. Publikum nevycházelo z nadšení. Ve výstupu, jednajícím v boháčově pokoji, provedl labužnickou scénu, přikusuje k chlebu cibuli a česnek, říhaje, krkaje, olizuje talíř a vytíraje si hrotem jazyka nosní dírky, k všeobecné spokojenosti, a ve scéně na pohovce z černého hedvábí dosáhl takového stupně sprostoty, že od těch dob nebyla ještě předstižena. Obecenstvo výskalo a chechtalo se, a on, povzbuzován jeho nadšením, překonával je i sám sebe.

Pak se objeví Fricek, oděný hadry žebráka. Prosí o almužnu. Vyhánějí ho a Žid mu dá rancem přes hlavu. Ale žebrák odhazuje mošnu a cáry, a stojí zde v růžovém triku krásný a pružný. Oči mu planou hněvem a pravice, v níž drží dýku, se zvedá. Poznávají ho. Zrádná milenka před ním padá na kolena, boháč leze po čtyřech, dává pozor, aby si nepoškodil své náramné panděro, boulí oči, vyplazuje jazyk, strachem se kroutí a třepe zadkem. Milenec nezná smilování. Probodne nejdříve ji, pak jeho.

Do arény vletí ďábel. Divoce se rozchechtá. Víří kolem mrtvol, tančí mezi nimi, přenáší se přes ně skoky. Je spokojen. Vyjímá smlouvu, kterou se milenec zavázal vydati mu duši, a domáhá se zaplacení. Mstitel se nezdráhá. Jen hlavu sklání. Ďábel ho bere za ruku a oba metají přemety do šatny.

Zde zůstalo obecenstvo zřejmě neuspokojeno.

„Jéjé!“ ozval se reptavý údiv v tlačnici chlapců. K čemu to? Což nebylo mnohem jednodušší toho čerta také probodnout? Jaký hlupák je ten milenec!

Ale nespokojenost byla plnou měrou nahrazena scénou hned příští.

Ďábel se vrací. Sklání se k milence. Přikládá jí na srdce dýku a rychle přikrývá Olgu svým tělem, aby nebylo vidět, že kámen, který jí vyřízl z těla, si vlastně vytáhl z rukávu. Kroutí nad podivným srdcem hlavou, diví se a ukazuje je obecenstvu. Pak si kleká k žoku Židova břicha, párá mu je, to jest rozpíná mu kostkovanou vestu, a souká mu z kalhot střeva, celé metry hovězích a vepřových střev, nadmutých vzduchem a zavázaných provázky, vytahuje odtud také jaternici a jelito a pět uzenic, a když je to všechno na hromadě, nalézá ještě měšec peněz.

Bere oba zavražděné za ruku a odkozelcuje s nimi. Žid táhne za sebou střeva, klopýtá přes ně, zamotává se do nich, řičí a šklebí se.

Obecenstvo se již ani smát nemohlo. Výskalo a křičelo, hoši ječeli a drali se přes lavice, chtějíce toho Žida jen ještě trošičku vidět, ženské pištěly vysokými hlásky a v to se mísilo hromobití potlesku.

Otec opletený střevy se musil ještě třikrát objevit na scéně. Jeho vystoupení vzbudilo vždy nový smích a potlesk neměl konce.

Pantomima byla večer opakována při světle petrolejových pochodní.

„Hezky jsme si to, Žaku, vymyslili,“ pravil Fricek, když se odstrojovali.

„Hezky jste si to vymyslili,“ řekl Žak.

Té noci měli všichni důvod spát dobře, nejprve Olga, která z večerního příjmu schovala hodně korun. Ale Fricek nespal. Ležel na zemi na slamníku a oči měl doširoka rozevřeny.

Té noci porozuměl všemu.

Pochopil to tak náhle, jako když rozžehnuté petrolejové pochodně osvítil lesklý písek manéže, zelený nátěr vozu, bělost prken a pestrou směsici hlav za sedadly.

Jak bylo možno nevědět to již dávno, nevidět to ještě dnes, před chvílí, kdy hrál Žakovu pantomimu?

Chtělo se mu vstát, připlížit se po špičkách k Žakově posteli, pohladit ho po ruce a zas tiše odejít.

Jak ho miloval v této chvíli!

Té noci porozuměl výrazu, který tkvěl v Žakově tváři tenkrát, když vedle sebe leželi u potoka v mohutných listech vstavačů. Pochopil i slast doteku dvou nahých těl, spočívajících v pokoji plném zlata na pohovce z černého hedvábí, rozkoš teploty růžového těla, rozbodávaného nožem a trhaného zuby; sladkost krve na jazyku, vůně v nozdrách, její rudosti a její vřelosti.

Všichni spali.

Také Žak.

V Příbrami zastihli na podzim velký kočovný podnik, který pořádal představení v stanu z nepromokavého plátna; a to bylo jako vždy mrzuté. Rozhodli se proto na palouku u města jen přenocovat a jet dále. Ale ten večer se v krčmě pod Svatou Horou cirkusáci strašlivě porvali. Bylo to prý boží dopuštění. Vybili hospodu, sklenice létaly, byly vytaženy nože, černoch atlet vyrazil někoho i s okenním rámem na dvorek a jeden muzikant brnkl púllitrem v pěsti o roh zdi a střepy skla, které ještě zůstaly na uchu, škrabal lidi do obličejů, že se krev jen lila. Hostinská s dcerami se zavřely v kuchyni a šenkýř běžel pro četníky. Ale když sem vrazili, zjednali jakýs takýs pořádek a chtěli celou tu společnost odvést, zjistili, že jeden

s nimi už nepůjde. Žokej. Ten, pro kterého vznikla rvačka. Ležel mezi dvěma stoly a byl nadobro mrtev.

Tak ráno, než odjeli, Olga při strojení viděla oknem, jak před vozem přechází a obhlíží nějaká velká, černě ustrojená žena, asi čtyřicátnice s vlasy jako havran, s obličejem od neštovic a s neobyčejně velkými náušnicemi v podobě třemenů. Nemohlo být pochybnosti, kdo to je. Žena vešla do vozu. Sedla si na bednu, přehodila nohu přes nohu a stříbrné třemeny v uších se jí zakývaly. Tatínek s ní chtěl zapříst hovor, ale ona ihned vystihla, kdo je tu pánem, a obrátila se na Žaka: Věci se mají tak a tak; platí velmi slušně; nevypomohli by jí ti dva mladí? Bratři se na sebe podívali. Dobře; natrvalo ne, načas možná; do odpoledne jí dají odpověď. Ale ředitelka prohlásila, že nemůže čekat. Má úřední rozkaz být v poledne z města, její lidé už skládají, musí tu ještě sehnat alespoň dva hudebníky, a třebaže to bude marné, pokusí se vyprosit si z vazby alespoň někoho.

„Dobře,“ řekl Žak. „Ale všechny čtyři. Jinak to nepůjde.“

Ředitelka povytáhla černé obočí, a jak hodila hlavou a pokrčila rameny, zablýskala rozhoupanými náušnicemi. Což v takovéhle situaci může čelit vyděračství?

„Dobře,“ řekla konečně také ona. „Tedy všichni čtyři.“

Dohodli se.

Byli s vdovou v Březnici, Mirovicích, Starém Sedle, pak v Písku. Cirkus byl zařízen s velkým nákladem. Náradí bylo dokonalé, orchestr ještě teď, po svatohorské bitvě, měl s nově najatými lidmi osm členů, večer se na sloupech rozsvěcovalo pět acetylenových reflektorů, prostírala se ochranná síť a v hledišti stálo na každé straně po třech lóžích. Zvířata, to jest tři dobré koně, cvičeného vepříka, jalůvku a čtyři znamenité foxteriéry, měla vdova v pořádku, a se zvířaty Žakovými to byl soubor velmi hezký. Ale s personálem to dopadalo více než zle. Kromě několika výpomocných lidí, kteří měli štěstí, že se s nimi skuteční artisté nekamarádili, a že tedy v Příbrami šli do jiné hospody, tu zbyl jen muzikální klaun a zároveň druhý august, revmatický děda, který hrál dobře na dvouřadovou harmoniku, na pilu a na xylofon, ale už velmi namáhavě metal kozelce, a když po cirkusáckých políčkách principálových musil, byla jeho zábavná topornost zcela nepředstíraná. A ovšem ředitelčiny dcery. Byly tři. Docela hezké, ale rozmazlené a panovačné, a od první chvíle bylo zřejmé, že s nimi Olga lehký život mít nebude. Tvrdily Žakovi, že jezdí, chodí po laně a tančí, ostatně o to ať se nestará, to že není jeho věc, ale on je již od prvopočátku podezřívá, že nedovedou nic, a později se to ukázalo až příliš zřejmě. Nu, a co uměl tatínek, o tom přec netřeba hovořit.

Tak dopolední zkouška v postaveném stanu v Březnici s nesehranými muzikanty a se zvířaty, nezvyklými na cvičitele, dopadla uboze, tím chuději, že dcery hrdě odmítly zúčastniti se jí. A když večer o prvním představení Žak ve

fraku a v bílé vestě, které mu na štěstí padly, řídil zprostřed manéže dlouhým bičem bělouše slečny Margit, která s věnečkem na hlavě, s papírovými květy kolem pasu a stojíc na purpurové žíněnce na koňském hřbetě dělala „Krásnou zahradnici“, a když viděl, jak nemožně balancuje kropicí koněvkou a jak se zvíře nemůže shodnout s dvoučtvrtečním taktem „Až já budu zahradníkem, salátu ti dám“, chytal se v duchu za hlavu. A slečna Rozamunda spadla dvakrát z drátěného lana napjatého nízko u země a pokládala za velmi roztomilé, že se přitom čtverácky usmívala. A při společném velkém čísle tří sester a jejich pýše, „Labutí písni“, v níž se nakonec seskupily do kolečka, a kývajíce pažemi a sklápějíce hlavy, při pianissimu Dunajských vln náramně dlouho umíraly, se nemohl Fricěk za závěsem u vchodu zdržet smíchu a Žak se tvářil tak, jako by říkal, nebýt to principálčiny dcery, že by jim jejich olšové nohy zešvihal a poslal motovidla umývat talíře.

„Pěkná ostuda!“ zabručel po představení na ředitelku, která, jak se zdá, byla docela spokojena.

Je jasné, když se věci měly tak, že dalo Žakovi hodně práce, sestavit na týden program a příliš se neopakovat. Neboť vedoucím cirku byl teď on. Vdova rozuměla jen večerní pokladně a pořádku ve věcech, a o jiného se ani nestarala. Jak vyplývalo z rozhovorů s hudebním klaunem, Žak ten úřad zdědil po zabitém žokejovi, ředitelčině milenci. Ostatně to není žádná čest ani slast být ředitelem takhle sezáplatovaného podniku a co se té druhé hodnosti týče... nu, to raději být celý život o chlebu a vodě.

Představení v Březnici a Mirovicích nestála za nic. Na jedné dopolední zkoušce, které si nový principál vynutil i na dcerách, už také došlo k ošklivému výstupu mezi ním a Margit, kdy krasojezdkyně křičela jako jarmarečnice a rozběhla se tak zuřivě proti Žakovi sedícímu na bariéře, jako by mu chtěla vyškrabat oči. „Holečku, to ho neznáš!“ myslil si trochu zlomyslně Fricěk ještě dříve, než se krásná zahradnice dva kroky před bratrovým pohledem a bičem v jeho klidné ruce zarazila, rozplakala se a běžela žalovat. A věděl také, že Žak nepovolí dříve, dokud z rozbitého cirku něco neudělá, vlastně, jaký už byl, pokud ho to nepřestane bavit; ale to konečně u něho bylo jedno a totéž.

Dočkal se dříve, než očekával. Již v Starém Sedle se počali po jednom z příbramského arestu trousit lidé, druhý žokej, jeden šašek, iluzionista se svou pomocnicí, žonglér a nějací hudebníci. Ti, co v Příbrami zůstali, se tak brzy nevrátí a jeden z nich („Zaplat' pámbu!“ říkali svorně s hudebním klaunem všichni, kdož přišli) už vůbec ne. Ale v Písku je dohonil ještě jeden: černochoch, ten, který promačkává lidi okenními rámy. A zde, při představení plně vyprodaném, šampion Spojených států severoamerických mistr Jonathan Chapterson, zeširoka se rozkročuje v průsečíku pěti acetylenových reflektorů, už zase mohl vyzývat

místní siláky na řeckořímský zápas o cenu padesáti korun a trnout strachem před chasníky z jatek, jejichž boj musí vá principál ještě včas prohlašovat za nerozhodný, protože opovrhují pravidly a perou se docela doopravdy. V Písku byl zas cirkus v naprostém a dokonalém pořádku.

Žak se od prvopočátku choval tak, jako by byl nikdy z manéže neodešel, ale Frickovi zde bylo vše nové: záplava světla, hudba, dokonalé nářadí a ovšem kostýmy, které jim půjčili, bílá trika s vlnivou hedvábnou vložkou kolem kyčlí, spíše o znání těsná než příliš volná, od nichž se tak pěkně odrážela opálenost jejich tváří. Neviděl ještě v jedné místnosti tolik lidí – vlastně jen jejich poprsí, a to bylo také zcela nové – a když s Žakem sjížděli po lanech z visutých hrazd a cirkus se rozhlučel potleskem, vypadaly bílé ruce obecenstva jako samostatní tvorové a ohromná hejna holubů. Dojista, rozuměl, že se v podstatě mnoho nezměnilo, že byly v lóžích a na prvních řadách jen vystřídány kabáty od vesnických krejčí za důstojnické uniformy, za saka a bílé vesty, ale pod nimi že jsou též lenivá těla a nepřátelská srdce; a když cvičí s bratrem na hrazdách, že zpod obočí dam s květinovými kloboučky na vysokých účesech probleskují tytéž pohledy jako z očí vesnických dívek. A přec v tom bylo mnoho nového a hodně radosti ukazovat jiným lidem své umění a cítit k jejich obdivu starou pýchu. Při svých cvičeních ochrannou síť pod sebou nerozprostírali, neboť jaký zájem může mít práce, když člověk ví, že je jedno, podaří-li se skok nebo ne, a že není ani odměna radosti při dosažení Žakových dlaní, ani trest, a zaslouženě těžký, za nedůvěru k bratrovi? A vycítil, jakým vzrušením pro obecenstvo by byl pád jednoho z nich, zamrazení v páteři, výkřik a hrůza. Nehodlali mu popřát této podívané, a přec jim působilo mnoho zlomyslné radosti dráždit je alespoň její možnost. Předstírali únavu ve chvílích nejnebezpečnějších, kdy, létajíce vzduchem, přenášeli se z hrazdy na hrazdu švihem, který se musil zdát divákům krátký, ale který byl příliš dobře vypočítán, aby hroty prstů dosáhly právě v okamžiku nejkritičtějších záchranných bratrských paží; za divokého víření bubínku napodobovali neočekávaný pád po hlavě, který nekončil v zkrvavených pilinách manéže, nýbrž zachycením nártu o dřevo v chvíli, kdy již minul zlomek vteřiny ticha, po němž měla následovat hrůza. Líbilo se jim dráždit obecenstvo, a ono je za to odměňovalo potleskem. Dalo se mnohem lépe hrát s těmito lidmi jemných rukou a nervů než s venkovany, kteří mají mozoly.

V Písku přišlo Frickovi psaní. První, které v životě dostal. Listonoš mu je přinesl, když vycházel do města a několik desítek kroků od vozu.

Panu Fritzovi, akrobatu cirku pí Schustrové, Loco.

Kdo mu píše? A co mu má kdo psát?

Rychle roztrhl obálku.

Uvnitř našel stokorunovou bankovku a lístek:

„Od Vaší nadšené ctitelky, která se později projeví.“

Nic více. Lístek byl bez podpisu. První dojem bylo leknutí.

Co je to?

Běžel k Žakovi do vozu.

Ale na cestě se přece zastavil, aby si přečetl psaní ještě jednou.

Ano, byl překvapen až k zmatku. Ale teď v něm bylo i trochu pýchy. A kapka poplašené radosti, která, aniž o tom věděl, mu rozsvítila oči a rozšířila rty do úsměvu.

Doběhl do vozu.

„Žaku! Žaku!“

Žak otevřel obálku, podíval se na bankovku a přečetl list. Zas obojí zasunul a beze slova podal bratrovi.

Ten na něm utkvěl tázavým pohledem. Žak se ošklivě zamračil.

„Co myslíš, Žaku?“

Žak se obrátil, přešel vozem a volně sestupoval se schůdků.

„Žaku!?“

Zastavil se a ohlédl, zas tak nehezky.

„Co je, Žaku?“

Stáli proti sobě mlčky. Fricek ve stínu vozu, Žak na stupních v plném slunci.

„Necháš-li si to, nejsi mým bratrem,“ řekl volně, ale každé slovo určité jako ražba mince vyjadřovalo vážnost chvíle.

„Ne... ne, Žaku... Věř mi... Prosím tě, Žaku, nezlob se... Věř mi, že ne... ale nevím, porad' mi... stane se vše, jak řekneš... opravdu!“

Byl zmaten. Bylo to mnoho peněz. Celé jmění, za které mohla být spousta krásných věcí.

Žak se vrátil do vozu.

Opravdu? ptal se jeho pohled.

„Opravdu!“

Vzal obálku, pak jako by přemýšlel, má-li ji roztrhat i s bankovkou a útržky vyhodit oknem. Fricek se toho bál. Ale neučinil tak. Vzal psaní, položil je na stůl a přiklopil hrníčkem.

„Což... odpust', Žaku... vezme-li to někdo?“

„Tím lépe!“

Neodporoval.

Co se stane, myslil si Fricek po celý den a ještě večer při usínání, odjedou-li dříve, než se ctitelka přihlásí? A kdo je to? Rusovláska, která sedává v první řadě sedadel a tak nadšeně tleskává jeho cvičením, nebo dáma z druhé lóže vlevo s perlovým náhrdelníkem a modrýma očima? Neodolal, aby druhého dne

neodklopil hrníček, nepřeslabikoval znova řádek a nezašustil modrým papírkem mezi prsty...

Nebylo třeba se starat.

Třetího dne přišel nový list.

Milovaný!

Umírám touhou seznámiti se s Vámi blíže. V 10 hod. po představení očekávati Vás budu u vchodu parku naproti poště. Poznáte mne podle hustého fialového závoje a bílé rukojeti deštníku, jež budu držeti.

Prosím, nepřistupujte na tom místě ke mně, nýbrž následujte mě ve vzdálenosti několika kroků, kam Vás povedu. Do doby tohoto sladkého shledání líbám Vás, překrásný gymnaste, na oči a na osmahlý krk, který tak velice miluji. Ještě tu rozkošnou jizvu na Vašem čele líbám.

Luisa.

P. S. Nejmenuji se tak, ale byla bych tak šťastna, kdybyste mě tímto jménem ve vzpomínkách svých jmenoval! A přísahám Vám, že seznámení se se mnou nikdy litovati nebudete.

Listonoš mu doručil psaní ráno na náměstí a nikdo to neviděl. Fricek se začervenel. Skryl rychle obálku do kapsy a pospíchal někam, kde by mohl být sám.

Přečetl list na lavičce v parku. V témž, kde se měl večer s neznámou sejít.

Radost? Jistě. A jistě také pýcha. Ale ten nesmírný neklid! A: Žak, Žak, Žak! Silná hradba, na kterou možno bezpečně spolehnout a která nikdy nepovolí. A zde nějaká ruka, lživě měkká, krásná, vonná a nesnesitelně svůdná, se pokouší něco tropit s jeho nitrem, snad hnout celou jeho stavbou, dosud pevnou a bez trhlin. Pokouší se? Nebo už tropí?

Fricek nevydrží sedět. Vstává, běhá po pískových cestičkách parku, v poslední chvíli se vyhýbá penzistům a vráží do chův s kočárky. Zase si sedá. Na jinou lavičku. Znova čte. A ještě jednou po třetí. „Líbám Vás, překrásný gymnaste, na oči a osmahlý krk, který tak velice miluji...“ A páteří mu opět probíhá hladivý pocit.

Vytahuje z kapsy kulaté zrcátko a prohlíží se v něm. Ano, opálený krk, oči skutečně hezké, černé, lesklé, pod hustým obočím, ale rozkošná jizva a překrásný gymnaste? Což ten nos, ten strašlivý nos, a vyražený zub, který je vidět, poodhrnou-li se na straně takhle rty? Nebo se to na dálku a při večerním osvětlení ztrácí? Prokletý Havránku! Snad býval kdysi opravdu hezký, a dívá-li se na svou tvář déle, je to možno zjistit ještě dnes. Ty plandavé kalhoty hamburačky z manšestru, které si za první gáži koupil po zabitém žokejovi, nejsou opravdu zlé a červená šála na uzel a světlá čepice posazená trochu k uchu mu sluší docela

pěkně. Fricek nalézá v kapse hřebínek, těžce jím vniká do svých hustých, sluncem vyrudlých vlasů, dlaní si je přisliňuje a sčesává do šístky na jizvu.

A pak jde ulicemi a nevidí stavení, která mívá, a lidi, které potkává.

Ani doma nedovedl zakrýt vzrušení, a kosý pohled, kterým po něm při obědě hodil Žak, ho přinutil sklopit oči.

Má bratrovi psaní ukázat? Učinit tak znamená konec, to je jisté. Ne, nemůže, nesmí! Ale nebude to zrada na Žakovi? Snad mu je dá odpoledne, možná večer, říká si, ale mnoho nevěří, že to učiní. Ty řádky jsou příliš krásné, aby bylo možno zbavovat se jich, a některá slova se chce potají čísti znova a opět. Snad se na to Žak také dívá docela jinak, než jak to je.

V noci nemohl usnout. A zdříml-li na chvíli přec, zdálo se mu o krásných květinách, o celých trsech pestrých květů, jaké kouzelníci vytahují z klobouků a lahví, a o nádherné dámě, ležící uprostřed nich v průsečíku pěti reflektorů, oblečené v Olžin bleděmodrý kostým se zlatými třásněmi na kyčlích, ale tvarů mnohem vyspělejších a s tváří, kterou mu sice neukázala zplna, ale o níž bylo možno tušit, jak nesmírně krásná je. A když se probouzel, cítil slast, rozkoš zcela neurčitou. „Luiso!“ šeptal v duchu, neboť ta nejasnost si přála, aby ji tak jmenoval.

Ráno, nevyspalý a nemoha vydržet v klidu, se rozběhl do města. Pospíchal ranními ulicemi, proplétal se ruchem tržiště, zmírňoval krok u krámů, kde nakupovaly hospodyně, obracel se po oknech, z nichž služebné vyklepávaly z utěrek prach, a nevěděl, co vlastně hledá. Potkával mnoho žen, ale žádná z nich mu neřekla „miluji vás, překrásný gymnaste“ a žádné to ani nevyčetl z očí.

Vrátil se zas k cirkové kolonii obytných vozů a stanu. Což je možno s takovým zmatkem v nitru chodit sám?

Ale i tady byl sám. Žak cvičil v aréně a odtud se ozývalo jeho hvízdání a práskání bičem. Fricek obcházel okolo, rozbíhal se od stojanů s plakáty před stanem k vozům a zase zpět. Kde je alespoň Olga?

Seděla v podzimním slunci na stupních a spravovala prádlo, které pestře viselo na provazech napjatých mezi vozy. Jen na něho od šití pohlédla bezbarvýma očima a hned je sklopila k jehle. Co ostatně mluvit s Olgou?

„Boxl!“ uslyšel zevnitř cirkou zlostné okřiknutí psa Žakem.

Tehdy se prudce rozběhl od vozů, skočil ke stanu a rozhrnul závěs vchodu. Ale hned se zarazil. Co to udělal? Zpět již nebylo možno. Srdce se mu rozbušilo.

V aréně byl stín a vše bylo proniknuto vůní zvířat a pilin. Vsál ji do sebe dlouhým vzdechem. Uprostřed zšeřené manéže stál Žak s bičem a cvičil foxteriéry. Defilovali před ním na zadních nohách a dělali obraty jako vojáci v četě. Když Žak spatřil Fricka, zapráskal, a psi se rozběhli. Usmál se na bratra.

Proč tak učinil? Jindy by dojistá nebyl přerušil cvičení, byl by se ani neohlédl.

„Nu, co je nového, Fricku?“ A tento laskavý tón zas pohnul něčím ve Frickově nitru tak, že se mu chtělo nabrat k pláči jako malému dítěti.

Přistoupil váhavě k bratrovi a podal mu psaní. Cítil, jak nepřírozený jest úsměv, kterým se snažil zakrýt rozpaky.

Žak usedl na bariéru a přečetl list. Pohledem zavolal bratra blíže. Položil mu ruku na bok a podíval se mu zespoda do očí.

„Nechceš-li se zabít, nechod', Fricku!“

Očekával zlý pohled; ale bratrova slova byla mírná. A bratrská ruka, tvrdší než ona neskutečná, ale i při bolesti, kterou mu působila, stejně laskavá, posunula bortící se stavbu, že její kamenné krychle stály zas pevně.

„Nepůjdu, Žaku,“ pravil odhodlaně.

„Měl jsem o tebe strach.“

„Ale jak to vrátíme? Nevím, kdo je ta ženská. Vrátime to přec, Žaku?!“ říkal s překotnou rychlostí Fricke.

Vrátíme! vyčetl z bratrova pohledu.

„Víš, sám bych nerad... je mi to tak divné... Ty... Žaku... nešel bys tam večer ty?“

Přikývl s úsměvem hlavou.

Vstal a zahvízdal na psy. Foxteriéři se sběhli.

Fricke zůstal ve stanu. Toho dne Žak od bratra již neodešel, a třeba jako vždy mluvil málo, Fricke stále cítil, že je s ním. Trochu spolu cvičili na hrazdách, pobývali ve stájích a odpoledne učil Žak Fricka jezdit na koni. A večer při představení, když před jejich velkým číslem rozkázal bratr sluhům, aby v manéži rozprostřeli ochrannou síť, pohlédl na něho Fricke velmi udiveně:

„Proč to?“

„Ech, chce se mi jednou zkusit, jak se cvičí se sítí.“

Fricke se velmi začervenal.

Ale síť nebylo potřebí. Pracoval dobře a nic se nestalo.

V noci po představení se Žak převlékl a šel s oběma listy za paní s fialovým závojem a s bílou rukojetí deštníku. Trochu pobledlý Fricke se postavil ve voze k okénku a hleděl za tím, který v náprsní kapse odnášel daleko a na nikdy neshledanou něco velmi vzácného, co bylo jižjiž na dosah ruky. A po dlouhá příští léta byl v jeho snech dojem neurčité lidské siluety, jak kráčí kolem cirkového stanu zatím již zhašeného a vchází do žlutavého světla první petrolejové lucerny písecké ulice, nerozlučně spojen se smutkem každého loučení.

Za půl hodiny se bratr vrátil.

Kdo byla ta paní? Jak to bylo? Co říkala a co řekl Žak? To se Fricke nedověděl. O tom mezi nimi nebylo nikdy proneseno slova.

Cestovali s vdovou až do konce února. Stan se dal vytápět a nebylo přezimování s jeho hladovými týdnů. Fricke si zvykal. Tatínek byl nadmíru spokojen.

Z hodnosti augusta ho sice po návratu lidí z Příbrami sesadili, podělkoval u koní, škrábal brambory a večer při představeních byl v livreji za sluhu, ale dostával mzdu, vymkl se Olžině dozoru a měl na skleničku. Hospodyňka Olga byla k svému okolí vždy poněkud netečná, a ani zde nebylo možno vystihnout, co soudí o změně přec tak výhodné. „Ale jo,“ říkávala, když se jí ptali, jak se jí líbí to nebo ono, a mnoho si nedělala ani z hudebníka, který jí nadbíhal, ani z tří ředitelských dcer, které se k ní chovaly velmi povýšeně. Zato mezi Žakem a vdovou bylo stále jakési napětí. Ne ve věcech vedení cirku. Ale začala se strojit do světlých hedvábných blůz s čtvercovitými výstřihy, upravovala si černé vlasy do věžovitého řeckého účesu, zapudrovávala si dolíčky po neštovicích a zahajovala s Žakem rozhovory o tom, co by měl v podniku zařídit v létě a jak to bude za rok a za pět let. Děkala přitom sladké rty, dívala se očima černýma jako trnky tak naléhavě, že tomu nebylo možno nerozumět, a její stříbrné třemeny se unyle pohupovaly. Fricek viděl, jak je to směšné. Žakovi se to však protivilo a bylo mu jasné, až dříve či později řekne vdova naplno, co chce, že půjdou.

Nečekal tak dlouho. V únoru, využiv drzosti jedné z dcer proti Olze, ne vážnější než všechny minulé – „šlejffřko!“ řekla jí při hádce o kousek šňůry u rozvěšování prádla – dal výpověď. Křičel sice tenkrát mezi těmi košilemi a spodničkami, které mu pleskaly kolem tváří, náramně a něco o zasraných princeznách, které si myslí, když si sednou na bobek a klátí rukama jako zmožený opilec, že je to labutí tanec, ale Fricek vystihl, že příčinou jeho hněvu trochu vynuceného není ani Olga, ani dcery, ani zamilovaná ředitelka. Že to jsou skřivani, kteří právě vzlétli nad roztálá pole periferie, a první bledule, které vyrazily za litinovými ploty městských zahrádek. Že se mu zas chce vůně namoklých polí a loudavé chůze vedle vozu mezi zelenajícím se obilím a večerních zastávek u lesíků s vrzáním koroptví v hroudách a se zpěvem drozda, nad který není krásnějšího na světě, a že zas touží po komediích na návsi se slávou petrolejových pochodní, z nichž kanou do písku velké, hořící krůpěje.

Ředitelka se pokusila vyjednávat. „Ne!“ zavrtěl hlavou Žak. Vyslala prostředkovat tatínka. „Zůstaňte, chcete-li,“ řekl Žak. Tak se ředitelka tvářila uraženou, krabila ústní koutky, jako by říkala „za jednoho takového komedianta deset“, a před členy rodiny se prudce obracela, ukazujíc jim záda. Ale když se loučili opravdu, bylo vidět, že je ztrácí nerada.

Zas zapřáhali Sašu a u brzdy uvázali Sardanapala. Romulus, cítě ve vzduchu jaro a právem předpokládaje, že je už konec těm protivným městským zápachům, vrtěl štětkou ohonu, štěkal a vyskakoval na Žaka.

„Hýje!“

A jeli cestami již schnoucími, a když zabočili k Českomoravské vysočině, po pahorcích, kde na severní straně lesů posud ležely ohraničené plochy sněhu,

pučely devětsily a v jarním slunci se proháněli zajíci. Dávali si načas. Na představení bylo ještě brzy.

Ale sotva oschly husí tápoty u vesnických rybníčků, hráli alespoň v neděli odpoledne: na návsích, kde svatí Janové s hlavou na stranu skloněnou se dívali poněkud zkormouceně a červené hasičské boudy připomínaly sedlákům nejen vážnost života, nýbrž i nutnost zaplatit v Plaňanech požární pojistku, před hospodami s truhlíčky tak hustě zadrátovanými, že v nich vyhlášky c. k. úřadů nebylo možno přečíst, a v dohledu jediného znaku městské civilizace, holičské mísy, skřípající na zrezivělém železe a blyskotající se březnovým sluncem. A tatínkovy rány do bubnu a flašinet, vyhrávající „Nejde to“ a „Měl jsem jednu kopaninu“, zas vzrušovaly kluky, lákajíce je od prvních důlků a káč k požitkům rafinovanějším.

Koncem dubna byla již čtyřčlenná družina v plné práci.

Zařídít si cirkus sami? Ještě alespoň jednu ženskou? Ne, tatínku! Neboť otec byl zvratem věcí nadmíru nespokojen. A loučil-li se kdo těžce s podnikem ředitelky Schustrové, s trochou svobody, se skleničkou a s ložem v stáji u koní, byl to právě on, který počínal již doufat, že na stará kolena našel příjemný útulek. Ale starým životem nebyl nadšen ani Fricek, třeba to nikdy neprozradil. Jest přec jen velký rozdíl mezi poskakováním na visutých hrazdách s nevysokými stojany a prací až nahoře u stanové plachty, s hloubkou pod sebou, s acetylenovými reflektory, s hlavami publika zvrácenými vzad a se sty očí soustředěnými na těla akrobatů; mezi rozjívenými kluky, kterým je vrcholem požitku tatínek rozpláclý na zemi, a tajemnými krasavicemi, posílajícími psaníčka na tuhém papíře.

Jezdili jihovýchodními Čechami a koncem června se octli v Soběslavi.

Tam, sotva dojeli, je dostihlo psaní s mnoha razítky a poznámkami listonošů. Od ředitelky Schustrové. Bylo vůbec více než podivné, že je list našel. Byl datován před měsícem v Gastýnu v Solnohradsku a poslán do Jindřichova Hradce. Jak se dověděla, že tam před pěti nedělemi hráli? Snad tak, že si nějaký cestující artista všiml tabulky na jejich voze, že se s ředitelkou v Alpách sešel a že se jejich řeč stočila také na ně. Jaká řada náhod! A snad to byla právě tato legenda o psaní, které dojde, jež způsobila to, co se potom stalo.

Vdova psala ku podivu rozumně: Stojí Žakovi v slově ve smyslu svých posledních návrhů. Podnik by šel dobře, kdyby se tolik neztrácelo nepořádkem a nesvědomitostí lidí, a potřebuje nutně vedoucí sílu. Žak ví, že si ho vážila, že ho k sobě chtěla připoutat. Nechtěl a snad je to lépe tak. Ale mohou být dobrými přáteli. Ať tedy ihned odepíše, nebo ještě lépe, ať všechno prodají a přijedou všichni čtyři za ní.

Žak přečetl psaní, podal je bratrovi a neřekl slova.

„Mhm,“ broukl Fricek, vraceje přehlédnutý list, a toto napodobování bratrova klidu věru neznamenal, že by netřměl zvědavostí na Žakův úsudek.

Pak celé odpůldne spolu pracovali. Vyklizovali vůz, trhali za dozoru městského strážníka – jest zajisté slušné, aby dostal rodinnou vstupenku – dláždění pro stojany visutých hrazd a upravovali prostranství pro zítřejší představení. A po celou tu dobu, třebaže si byli každé chvíle vědomi důležitosti listu, o něm nepromluvili. Však se chvíle najde! Otec a Olga o ničem nevěděli.

Při západu slunce plavili bratři v Lužnici koně. Seděli jen v kalhotách Sašovi na hřbetě, Žak napřed, Fricek za ním, pony stál až po břicho v řece a sál dlouhými doušky vodu. V hladině se obráželo zapadající slunce a podoby jich tří, roztěkané kruhy od Sašových nozder.

„Pojedeš?“ zeptal se pojednou Fricek.

Žak chvíli neodpovídal.

„Nevím... snad ne... K čemu by to bylo dobré?“ A pak: „Ty bys rád, vid’?“ Ale na bratra se neobrátil.

Fricek se díval na bosé lýtko, jak se v nepřírozeném úhlu ve vodě lámalo. Co má odpovědět?

„Ano,“ pravil konečně tiše.

Žak nechal koně napojit, pak ho polaskal po krku a Saša učinil několik kroků do hlubiny, až stál ponořen do polou krku. Voda rychle vsakovala v kalhoty, nabobtnávala je a lepila k tělu. Poník vesele frkal a potřásal hlavou.

„No, tak pojedeme,“ řekl Žak někam nad hlavu koňovi.

Fricek se začervenal.

Žak seskočil se zvířete, postrčil je do tůně a oba bratři vedle něho plovli na druhý břeh.

Domů se vrátili již za soumraku.

Když nakrmili zvířata a sami povečeřeli, pravil Žak k sestře: „Dnes přišlo od vdovy psaní. Jela bys tam zas?“

„Ale jo,“ řekla Olga od škopíku s nádobím.

Ale do otce vjel život. Vyskočil z bedny.

„Synáčkové moji, poslechněte starého otce, nezahazujte si štěstí...“ a chtěl se státí mnohomluvným.

Ale Žak to nepřipustil. Obrátil se k Olze: „Poslouchej, žábo, řekni jednou v životě pravdu: kolik máš peněz?“

Přinesla je. Ne tuze ráda. Bylo jich hodně, bezmála čtyři sta. Neubírá-li v zimě člověk z toho, co si musil přes léto zašetřit, a dostává-li naopak ještě mzdu, úspory rostou.

„To je peněz!“ řekl Žak a čtyřicet korun si vzal. „Nebudete musit ani hrát, nebude-li se vám chtít. Zítra ji jdu hledat. A vy jed'te, jako obyčejně jezdíváme: na

Budějovice a na Krumlov. V Hluboké si počkejte na psaní. Jak dlouho to může trvat? A daleko-li za Gastajnem mohou ani ne za pět neděl být? Čtyři stanice, pět. A kdo ví, jestli.“

Nazítří Žak odjel.

Když na nádraží stáli bratři stranou od otce a Olgy, řekl Fricěk trochu úzkostlivě:

„Ale není to na dlouho!“

Žak máchl rukou.

„Najdu ji za několik dní.“

Pak se na Fricka zahleděl. Něco mu hrálo kolem očí, něco vážného, ale přec jen s maličkým příměskem veselosti. Jako by věděl o tajemství, o kterém mezi nimi nikdy nebylo promluveno, a právě teď se chystal prozradit, že je zná již léta. Za chvíli pravil, a že se přitom sotva viditelně usmál, mohl vystihnout jen ten, kdo byl s Žakovou tváří tak dlouho a důvěrně obeznámen:

„Kdybys ho snad zatím náhodou potkal, dej mu jednu také za mne!“

Fricěk se velmi polekal. A jistě by byl nedostal přes hlasivky slovo, kdyby mu myslí nebyla přeletěla představa pohovky z černého hedvábí. Což i on nezná o bratrovi vše?

„Kdybys někde ve světě,“ pravil tiše a zajíkl se, „kdybys někde ve světě ji potkal, bodni ji jednou také za mne!“

Žak se zle zamračil. Stál tak chvíli nehnutě. Podal Frickovi ruku. A stiskl ji, až zaprašťely kůstky.

Do stanice vjížděl vlak.

„Na shledanou, žábo! Na shledanou, tatínku!“

Pak ještě několikrát pokynul oknem.

Toho dne bylo v Soběslavi smutno. Bylo to přec od jejich dětství po prvé, kdy Žak nebyl s nimi.

Měli s Žakem smluveno, že tam sehrají alespoň obě nedělní představení, neboť se zvířaty program snadno vyplní, že se cestou ještě někde staví a do Hluboké že dorazí za týden. Ale hnalo je to jet, za Soběslaví se už nezdržovali nikde, měli z hraní hrůzu, protože ta nedělní komedie bez Žaka vypadala, jako by vystupovali na hřbitově. Do Hluboké dorazili již v úterý, a přenocovali-li na cestě, bylo to pro Sašu, ne kvůli nim.

Čekali tam. Den, dva.

Čekání je věc trapná, tím svízelnější, nevíte-li, co počít s časem, a neděláte-li jiného, než že čekáte. Jste s vozem na kraji louky, tatínek v příkopě spí, Olga pase po mezích Sašu a Sardanapala a vy sedíte celé odpoledne na stupínkách, bradu máte v dlani, hledíte na mnoho věžiček hlubockého zámku, vlastně ty červené

vězičky civějí přes listí stromů potměšile na vás, neděláte nic, nemyslíte na nic a do příštího jitra je ještě spousta hodin, z nichž je každá dlouhá jako nit v klubku.

Minuly tři dny, čtyři. Časně ráno stávali s Olgou u pošty ještě neotevřené, obtěžovali listonoše, a on, kráčeje sem svým poseláckým krokem, se jim již z daleka smával: „Dneska ten milion přijde.“

Pak tu byla sobota a s ní zmizela naděje na celé dva dny. Ne, pochybností neměli, to nesnesitelné čekání přejde, ale přec: proboha, proč nepíše? Stalo se něco?

Neděle byla neuvěřitelně dlouhá.

Ale v pondělí zpráva přišla.

„Co mi dáte?“ škádlil je na schůdku pošty listonoš, dělal drahoty a schválně se dlouho hrabal v brašně.

Ale neměli smysl pro žertování, a Fricek mu vytrhl lístek z rukou. Nemohl jej nejprve ani čísti, protože nevnímal leč ráz písma a bratrův podpis.

„Co? Co? Co píše?“ volala Olga.

„Tak počkej přec!“

Milý Fricku, Olgo a tatínku! V Gastajnu už nebyli, to jsem věděl, tak jedu za nimi do Štýrska, ale najdu je brzy a pak Vám všechno napíšu. Doufám, že jste dojeli do Hluboké včas („Zda jsme dojeli včas!?“ smál se uvnitř Fricek) a že ten lístek dostanete, ale když ne, tak by to taky nic nedělalo, protože Vám asi za tři dny napíšu ještě jednou, tak se tam do té doby zdržte a neodjíždějte. Je tu hezky. Pozdravuju Vás. Žak.

Za tři dny došel nový lístek.

Milý Fricku, Olgo a tatínku! Nemějte strach, najdu je jistě, jeli vlakem, ale já jsem si vzal málo peněz, tak musím pěšky a vy jed'te přes Budějovice na Krumlov, jak jezdíváme, tam Vám budu psát, pak jed'te jako obyčejně na Strakonice, a nedostanete-li psaní v Krumlově, tak bude poste restante tam. Ale to píšu jen pro jistotu, protože budu na Vaši adresu psát do Krumlova. Mockrát Vás pozdravuju. Váš bratr Žak.

Krumlov!?! Až v Krumlově? Vždyť do Krumlova jezdívají odtud někdy tři neděle! To bylo strašné! Jak dlouho se protáhne to čekání?

Jeli. Stále na jih, a jestliže se jednoho dne rozhodovali, že nechají na několik dní odpočinout alespoň koně, druhého rána své rozhodnutí jistě měnili. Cestou se hádali nebo spolu nemluvili. Olze se ztrácely peníze, nosila je teď u sebe a v noci spávala neklidně, jsouc i ve snu v neustálém střehu. Tatínek, který už necítil mezi zuby uzdu, zas pil, a pokládaje se teď, po Žakově odchodu, za svrchovaného pána, domáhal se také svých práv pokladních. Ale Olga mu větší denní přiděly peněz

odpírala důsledně, houževnatě a nepouštějíc se s ním do hádek, pouhým „Ne!“ někdy křiklavě zdvojnásobovaným, a on se na ni osopoval. Jen to, neboť k násilnostem neměl při pohledu na dva páry očí, jeden vzdorovitě tvrdý, druhý plaménkující, odvahu. Tak se svých práv domáhal alespoň úkladem.

Pak se blížili k Budějovicům, zeširoka rozloženým u řeky jako napasená kráva na louce, na něž se vždy těšivali. Ale tentokrát se tam ledva zastavili. Jakápak komedie ve třech? Opravdu nestojí za to vztyčovat hrazdy, upravovat místo a strojit se; nesehraješ přec ani pantomimu. Tak postávat na předměstských rozích, čekat, až půjdou z práce dělníci, a ukazovat kousky s pony, psem a s kozlem, a to tatínek, oblečený v paňácovský kostým, si ještě navyká nakonec žebrať pro sebe.

Do Krumlova i se zastávkou v Budějovicích přijeli již pátého dne. Ale teď zde na kraji města stáli, zas pod hradem a pod středověkým zdivem kulaté věže, která na ně od rána do večera tupě civěla jako ty hluboké, a nechápali, proč sem vlastně tak pospíchali, když tu nebyly dny o nic kratší a hodiny naopak delší než na silnici vedle kymácejícího se vozu. A zdejší listonoš, vyhublý, churavý a zlostný, nebyl žertovníkem z Hluboké. Osopoval se na ně, a když ho stále obtěžovali, rozkřikl se na ně jednou na ulici tak podrážděně, že se obraceli lidé: „Copak jsem tu k tomu, abych sloužil jen vám?! Já se jen divím, že se to trpí!“ Co že se trpí, neřekl, ale Fricek a Olga tu stáli zrudlí, protože věděli, že by od něho musili snést věci ještě mnohem horší, když jejich štěstí či neštěstí závisí jedině na něm.

Čekali týden, čtrnáct dní. A jejich vzrušení bylo jako příliv, který ráno dosahuje nejprudší síly, dopoledne opadáva a podvečer žene vlny opět.

„Zítra jedeme!“ prohlašoval Fricek po marném čekání na večerní poštu. „Psaní přijde do Strakonice. Počkáme jen ještě na ranní roznášku.“

Ale čekali také na večerní. A příštího dne zas.

„Přijeli jsme sem moc brzy,“ říkal otec lhostejně, jako by šlo o nějakou všední věc.

„Mlčte!“ křičel Fricek.

Otec krčil jen rameny. Opravdu mu na tom tuze nezáleželo, a to stupňovalo Frickovu podrážděnost. Nemohl-li už tatínek spát na pohodlné posteli v stáji u cirkusových koní a přijímat tam babské návštěvy, bylo mu to takhle bez Žaka milejší. Večer vysedával po hospodách vyhlížeje, zda by se někdo dal svést a nezahrál-li by si s falešným hráčem jednadvacet.

Pak jednoho dne zachvátil Fricka strach. Hrozná úzkost.

„Jet do Strakonice!“

Neboť co se stane, dojde-li na jejich adresu psaní tam, ztratí-li se, odcizí-li je někdo, bude-li zničeno, nedostanou-li je nikdy?

„Jedeme! Zapřahejte!“

Pane Bože! A co se stane, přijde-li zatím psaní sem?

Situace je bez východu. Frickovi vyvstávají na čele krůpěje studeného potu.

Odvážil se do přízemního domku k nevrlému listonošovi. Nesměle zaklepal a vešel.

Listonoš seděl za stolem a jedl polévku; obědval. Jak spatřil komedianta, sekl plechovou lžicí o stůl, až povyskočila a padla s cvrnkotem na podlahu. Vstal a rozzuřil se:

„Ani nažrat se člověk nemůže! Ven! Ven! Ven, chlape!“

Ale zbledlý Fricek stál u dveří, nehýbaje se a jsa rozhodnut, neodcházet dříve, pokud neřekne svou žádost.

„Ven! Ven!“ křičel hystericky listonoš a na jeho bledých tvářích vyskočily rudé skvrny. A jeho žena, jako by se u nemocného muže bála návalu mrtvice, strkala Fricka ze dveří a něco úzkostlivě křičela.

Fricke se venku chvěl na celém těle. Bylo mu hněvem do pláče. Proč se mu v té chvíli mihla představou ozářená cirková manéž a písecké psaníčko na tuhém papíře?

Nezbylo než s odjezdem čekat a po druhé hodině se pokusit na poště.

Ale zlý listonoš byl už zde, a přecházející ze své místnosti do hlavní úřadovny, nepřátelsky si komedianta prohlížel. Expeditor se okénkem podíval na čekajícího Fricka a psal své věci dále. Konečně přec otevřel.

„Co je?“

Fricke začal přednášet svou prosbu.

„Nebojte se, tady vám nikdo nic neukradne!“ houkl na něho úředník a měl ruku na knoflíku okénka, aby je zase spustil.

Ale Frickův hlas se stal naléhavějším a nepovolil dříve, dokud nevylíčil své postavení celé. Nebyl by pan poštmistr tak laskav a nedal by mu psaní poslat do Strakonic, kdyby došlo?

„Dobře,“ řekl pán stejně mrzutě, ale to už jen proto, aby se jeho ochota příliš neodrážela od nevlídnosti prve, zapsal si Frickovo jméno a trhl knoflíkem dolů.

Zapřáhli Sašu a jeli do Strakonic, nezdržující se nikde. Dospěli tam třetího dne. Ne, psaní tam nebylo.

Krumlov se opakoval. A zas nad nimi hrad. A zase protivná olezlost kulaté věže. Což se té ohavnosti nezbaví nikdy a ona se stane obrazem jejich čekání? Nehráli. Nemluvili spolu, nebo se hádali. Peněz ubývalo. Otec se potloukal po hospodách.

„Nedáte si říci,“ krčil ramenem, „ale jste tu moc brzy. Mně je to fuk!“

Stáli zde tři neděle. Od Žakova odjezdu minulo již půl druhého měsíce, byl srpen, na žebříňácích se svážela úroda také do strakonických stodol, připomínajíc jim, že doba, kdy si je možno vydělat na měsíce hladu, rychle uplývá. „Hrejme!“ řekla někdy znenadání Olga, aniž odvrátila oči od spravovaného prádla,

a jen na takových to utroušených slovech bylo vidět, že také ona myslí na totéž nač Fricek. Ale ten cítil, rozhodnout se k tomu, že znamená přiznat si, že se vzdávají naděje.

„Co budeme v zimě jíst?“ uklouzlo jí jindy. Ach, to je jedno, myslil si Fricek, nevrátí-li se, nechci jíst už nikdy nic! Neboť pochybnosti zde již byly. Nepřiznáváne si, ale trvalé, zesilované nejistotou, zda snad přec jen něco nezanedbal, a drážděné otcovými poznámkami o příliš brzy. Ale ať o své vině přemýšlel jakkoli, nenalézal žádnou. Musila býti vně. A to dávalo podnět k četným dohadům o osudu Žakově a o mnohých jiných věcech, jejichž konce se nikdy nedomyslíš.

Po jedné poloprobdelé noci řekl Fricek Olze:

„Dej mi nějaké peníze, jedu do Krumlova.“

Po třech nedělích stál zas u okénka krumlovské pošty.

Úředník se na něho nemohl upamatovat, ale pak si vzpomněl.

„Mhm!“ řekl, sklapl okénko a odešel do vedlejší místnosti, do té, z níž vycházel nepřátelský listonoš.

Cosí se tam hovořilo. Úředníka bylo sotva slyšet, ale listonoš mluvil hlasitě a podrážděně, jako činívají lidé slabých nervů, kteří mají potřebu bránit se dříve, než byli napadeni. Expeditor se vrátil.

„Přišlo prý nějaké psaní a lístek. Brzy po vašem odjezdu. Ale měly zpáteční adresu, tak byly vráceny na ni.“

Fricek zbledl. Úředník se obrátil k nějakému obchodníkovi a přejal od něho mnoho psaní a peněžních poukázek.

„Snad vám ještě bratr napíše,“ dodal mezi prací, „pošleme vám to do Strakonic.“

„Nevíte, jaká ta zpáteční adresa byla?“ ptal se Fricek a hlas se mu zajíkal.

Úředník zavrtěl hlavou.

„Kdybyste věděl, jak nám na tom psaní záleží, pane poštmistře!“

„Vezmu to do ruky sám,“ řekl mrzutě, ale ne na Fricka mrzutě, a věnoval se obchodníkovi korespondenci.

Co teď?

Prozatím nezbyvalo, leč sednout na vlak a vrátit se domů.

„Nic!“ zaškaredil se na Olgu, která ho na stupních vozu uvítala němou otázkou, ale jak se věci opravdu mají, se jí nepřiznal.

„Hrejme!“ řekla Olga.

„Hrejme!“ pravil sklesle Fricek a věděl, co vyslovil.

Pořádali tedy ubohá představení. Ve vsích a městečkách mezi Strakonicemi a Klatovy. Mezi týdnem se Fricek vypravoval brzy sem, brzy tam, poptávat se na obou poštách. Ale psaní nepřišlo už žádné.

Když se na sklonku léta konečně odhodlali odtrhnout se také od Strakonice, věděli již, na čem jsou. A tušili, jaký život na ně čeká.

Řekli si to také; aniž chtěli. Po malicherném podnětu, podivně a každý po svém.

Tenkrát nocovali na strništi mezi dvěma vesnicemi. Pod starými olšemi u potoka, který odděloval pole od louky. Odpoledne zatáhli vůz z cesty, vypřáhli Sašu a odvázáli Sardanapala, aby se napásli na úzkém pruhu zeleně pod olšemi, a protože k lesu na nízkém pahrbku bylo jen několik set kroků, šli Fricek a Olga na houby. Otec měl zatím nalámat klestí a oškrábat brambory; ale podnapil se, zalezl do vozu a spal.

Již to bylo příčinou mrzutosti.

Když se bratr se sestrou vrátili a nenašli nic připraveno, nahlédli do vozu, zlostně přeměřili otce na slamníku, máchli rukama a dali se do práce sami. Fricek lámal a sbíral trouchnivé olšové větve, Olga vynesla nádobí, škrábala brambory a krájela houby. Pak rozdělali oheň a seděli u něho, držíce si kolena v dlaních. Pes se položil k nim, hlavu měl na tlapách a oči doširoka rozevřeny. Večer byl už chladný a od lesa nízko u země sem proudila mlha. Oheň plápolal, rudě stravoval klestí a otíral se o dno a stěny hrnce, z něhož začínala vystupovat pára. Kůň přešel potok a pásl se na louce... Nu, bůh s ním!

V té chvíli sestupoval ze schůdků otec. Oheň ho červeně osvětloval odspodu: střapatou neoholenou bradu, knír a nosní dírky. Úmyslně se naň neohlédli, dívající se do plamenů.

Sestoupil až k nim a stál tu s rukama v kapsách, pozoruje bublající vodu v hrnci.

„Mbo!“ zabručel, oznamuje jim svou přítomnost. Ale nevzali ji na vědomí.

Vytáhl ruce z kapes, ohříval si je nad ohněm a zamumlal ještě jednou: „Mbo!“

A pak, nehodlaje se zdržovat malichernou nedbalostí z dneška a správně zjišťuje, že příčina jejich hněvu je jinde, řekl rovnou:

„To je rámusu! Kluk nás zradil! Jako bychom nedovedli být živi bez něho!“

Hrozné slovo o zradě bylo vyřčeno. Po prvé.

Fricek vyskočil a oči mu zahořely hněvem a odrazem ohně.

„Co jste to řekl?“ vykřikl.

Otec se trochu nahrbil a sáhl pravicí volně do kapsy a tyto pohyby zřejmě znamenaly pohrůžku nožem.

„Ty na mne budeš řvát, ty lumpe?“ zahučel.

Fricek skočil k hromadě klestí a chytil olšovou větev. Ale otec držel již v ruce zavírák otevřený:

„Tak pojd'!“

Fricek se po něm hnál.

Ale Olga skočila mezi ně.

„Lehněte! Lehněte! Styďte se oba! Budou se rvát kvůli... kvůli...“

Ona, netečná a mlčenlivá, chtěla teď mít odvahu hodit po Žakovi nadávkou. Byla bledá a rty se jí třásly.

Mužští proti sobě chvíli stáli s chvějícím se obočím.

„Lehněte! Lehněte!“ křičela mezi nimi Olga.

Přišel pes, všechny tři obíhal a několikrát úzkostlivě štěkl.

Otec, ne snad proto, že byl moudřejší, ale že byl starší, sklapl nůž a zasunul jej do kapsy. Fricek zaskřípal zuby a odhodil sněť daleko k olším:

„Uteču vám taky... Věřte mi!“

Neboť také Fricek, nevěda o tom, vyřkl strašné slovo o zradě. Bylo obsaženo v onom „taky“.

Vyslovili je všichni tři.

Jak zmateně to letos jezdili? Na východ, na západ, vpravo, vlevo, jak koho napadlo, nebo kam se na křižovatce náhodou obrátil kůň.

„Měli bychom jet na Plzeň,“ mýnil otec.

„Ne! Na Rakovník!“ řekl Fricek.

Ale je div, je-li už vše na světě takhle spleteno, že jsou zamotány také cesty?

Venku už ani nehráli, podzim příliš pokročil, a jen večer v sobotu a v neděli ukazovali po vesnických hospodách chalupníkům a čeledi z velkostatků kousky s Romulem a Sardanapalem. Bylo také na čase přemýšlet, kde přezimovat, ale i tato otázka byla spletená, protože se letos octli v docela jiných končinách, než v tu dobu pravidelně bývali: v Miličově u Čisté. Zůstat zde, kde se prý bude pod Červeným zámekem kácet, nebo poprosit v šipském dvoře, zda by jim nedali práci při mlácení? Peníze jim docházely, a až přijde zima, nebude co jíst.

Zůstali, alespoň na oběd a přeptat se, a zastavili před hospodou, kde jim při letních představeních brával šenkýř do stáje koně a kozla.

Seděli v prázdné místnosti u dveří, jedli uzenku a ukrajovali si chleba. Za chvíli tu byl hostinský. Přicházel zřejmě ze stodoly, vestu a rukávy košile měl plny osin a slaměné drti a vlasy šedivé obilným prachem. V zásuvce výčepního stolu mrzutě hledal nějaký papír, na pozdrav komediantů jen zabručel a všiml si jich teprve, když šel s listinou mimo ně.

„Á, to jste vy!“ řekl na odchodu.

Za čtvrt hodiny se vrátil.

„Proč tak pozdě letos?“ zeptal se hlučně.

Otec pokrčil rameny.

„Vždyť tu máte už skoro čtvrt roku psaní! A důležité. Alespoň mi to tak psal váš bratr.“

Psaní?!

Fricek vyskočil:

„Prosím vás, dejte nám je!“

„Jo, poroučejí! Já mám tak zrovna kdy, hledat se vám teď s vaším psaním!“

„Prosíme vás!“ Frickovi se chvěl hlas.

„Počkejte!“ A zas odešel.

Olga byla v tváři rudá a ulpívala na bratrovi očima. Také otcovy zornice se rozšířily. Fricek cítil, jak mu bubnuje srdce.

Psaní! Psaní! Konečně! Jak dlouho to trvalo! A oni už začínali pochybovat! Konec nejistotám, konec trápení, konec bloudění! Žak, Žak, Žak! Bratříčku!

Proč nejde ten stotísíckrát prokletý bryndal, s čím se to patlá ve stodole nebo na dvoře, proč se loudá, proč neběží, proč jim nenese jejich psaní?

Proboha, ztratil je snad nebo zničil?

Ne. Neztratil je, ani nezničil.

„Tak mordije, počkejte přec!“

Hrabal se celou věčnost v zásuvce v pivovarských účtech a berních upomínkách. Pohyb, kterým se Fricek přinutil psaní z ruky mu vzít a ne vytrhnout, trval nesnesitelně dlouho.

Ano, bylo to Žakovo písmo!

Polo seděli, napolo stáli na rohu stolu při dveřích a jejich tři hlavy vytvořily nad Žakovým psaním růžici.

Milý bratře!

Velice jsem se zlobil, že jste v Krumlově nečekali na psaní, tak jsme to přec ujednali, a když přišlo psaní zpátky s poznámkou „odcestovali“, protože to nešlo tak rychle, jak jsme mysleli, musil jsem cirkus pěšky hledat, a vy jste mohli těch několik dnů v Krumlově počkat a nemusili jste hned utíkat. Ale už mě zlost přešla, protože teď mám velkou starost, co s vámi je a jestli se někomu z vás něco nestalo, když to psaní, které jsem psal hostinskému Součkovi do Švihova, ani nepřišlo zpátky, ani jste na ně neodpověděli, a vypočítal jsem si to přec tak, že už musíte být ze Strakonice taky pryč a to psaní že přijde do Švihova dříve než vy. Tak vám píšu ještě do Miličova.

Do Švihova? Proboha, vždyť tam letos ani nebyli! Fricek cítil, co způsobil svým bezhlavým pobíháním po světě, a že bez viny není.

„Psal do Krumlova?“ zabručel otec.

Fricke byl červený.

Jsmo ve Worglu v Tyrolsku. Cirkus je teď ve velkém pořádku, měl bys z něho, milý Fricku, sám radost, je o mnoho větší, než byl, koupil jsem dva nové koně, radost se na ně podívat, muziku máme dvanáctičlennou a mnohem více lidí, já jsem ředitelem, vdova se o nic nestará, jen o peníze, taky ničemu nerozumí a je ráda,

že může na někoho spolehnout. Kdybych jen už věděl, co s vámi je, byl bych spokojený, protože ředitelka teď dává pokoj, namluvila si toho muzikanta, co nadbíhal naší Olze, a ten si jiného nežádá, než se stát kapelníkem a taky se stane, mně je to jedno. Ještě ti musím psát, že ten klaun, co zabil v Příbrami toho žokeje, dostal tři roky.

Píšu Ti ještě jednou, co jsem Ti psal už do Krumlova a do Švihova. Vdova dělala u tatínka trochu drahoty, ale ne moc, protože ví, kdyby nevzala vás všechny tři, že tu taky nezůstanu, tak je ve všem svolná, prodejte tedy zvířata, Saši mně je moc líto, ale jinak to nejde, a jestli se najde kupec na vůz, tak taky vůz, nebo jej někam zatáhněte a honem přijed'te, ředitelka vám část škody nahradí.

Počítám, že tak za čtrnáct dní, nejdéle za tři neděle budete v Miličově, a že hostinského Červinku dobře známe, tak píšu tam, abyste to psaní jistě dostali. My budeme v tu dobu už v Insbruku a nějaký čas se tam zdržíme, ale i kdyby ne, tak to nic nevadí, protože vdova tam zná dobře poštmistra a on pošle psaní za námi, kam mu řekneme, tak hned piš na mou adresu: Insbruk, in Tyrol, cirkus Schuster.

A kdybys nepsal, měl bych velký strach, že se vám něco stalo. Nestalo se nikomu nic? Napiš mi také, co uděláte se Sašou a Romulusem, je mi jich moc líto, a na zabíjení Sašu nedávejte. Pozdravuju vás a jsem a zůstávám váš věrný bratr
Žak.

Pak se počali jaksi vrtět a natřásat, a když přišel hostinský se svým: „No tak, co je?“, obrátily se k němu tři rozzášené obličeje.

Konečně! Jak moudrý je Žak! Jak to dovedl zařídit! A napravit, co pokazila jejich splašenost. A poučit je v jejich nevěře, která jen málem že se nepodobala zradě! Žak! Žak!

„Musíme vypřahat!“ prohlásil sebevědomě Fricek.

A když zavlekl vůz do dvora hospody a odstrojoval koně, přiběhli před stáj dva chlapci, oba s vlasy jako sláma a jeden v holínkách s velkými uchy, a ptali se: „Budete dnes hrát, pane komediant?“

„Ne,“ odpověděl Fricek, „musím psát bratrovi,“ a zvuk toho slova, kterého v rodinném styku nepoužívali, mu způsobil radost.

Odpoledne, seskupeni do růžice nad stolem u dveří, psali psaní všichni tři, třebaže to byl jen Fricek, který namáčel pero do lahvičky s trochou inkoustu a s mušími mrtvolami na dně. Neboť Olga se stala najednou hovornou a vzkazovala, také tatínek chtěl to a to vědět a ještě si na něco vzpomněl, je-li tam stále Jakub, a toť se rozumí: kdo teď spí u koní, a Fricek, jindy na otce tak nevrlý, vyhovoval ve všem. Zdrželi se poněkud na cestě, psal, všude se doptávali na

Žakovo psaní (ne, k nešťastné krumlovské ukvapenosti se Fricek nepřiznal ani teď, poví to Žakovi až jednou), začínali již mít strach, nikdo nedovede vypovědět, jak to čekání bylo dlouhé, ale teď je zas vše dobré, přijedou, jakpak jinak, vždyť se všichni už těší, vyčkají jen jeho odpovědi a prosí o peníze na cestu, protože už mají málo...

A když se Fricek vrátil od vesnické poštovní schránky, pleskl se do dlaní:

„Přec si tu zahrajeme!“

„V téhle zimě?“ zabručel tatínek.

A zítra hráli. Třebaže věděli, že to činí jen pro sebe. Ve všední den a večer ještě k tomu ke všemu! Co na tom, že se jim smáli? Odpoledne postavili sedadla a vztyčili obě hrazdy. Po západu slunce, trochu drkotající zuby, šli ve svých kostýmech parádou, otec šašek bil do velkého bubnu s malovanými červenými a modrými trojúhelníky mocnými ranami, které burcovaly Miličov a úprkem sem se všech konců hnaly zuřivé psy, Fricek furiantsky vyhazoval paličky bubínku do vzduchu a Olga v bleděmodrém triku jela na Sašovi. K nim se přidalo vrabčí hejno kluků a susedky, vyhlížejíce do rozrámuseného listopadového šera, se udiveně ptaly: „Zbláznili se ti komedianti?“ Pak rozsvítili v rozích manéže dvě petrolejové pochodně, které rázem do brunátna ozářily miličovskou náves s několika opadávajícími stromky. A tatínkova árie z „Marty“ na křídlovku s tóny falešnými, přeskakujícími a nečistými proměnila rázem studenou noc v červenový večer milenců, s vůní medu a stolistek. Hráli hloučku vlasatých dětí a výrostků, také do brunátna ozářených, z nichž ten, který vypadal nejsvědomitěji, směl hrát na flašinetě „Nejde to“ a „Já mám trakař novej“. Kozel se točil na stojánku, Saša počítal, kolik je komu let, Romulus štípal bezzubými už dásněmi hochy do steh, tatínek se šklíbil, pitvořil, předstíral ve svých paňácovských spodcích rachotivé série výbuchů, před nimiž se dával na zděšený útěk, a jsa zastřelen tím největším, zůstával rozplácly ležet na zemi, a dětské obecenstvo zas výskalo a jásalo. Olga chodila po laně, dělala hadí ženu, zlaté třásně kolem jejích kyčlí se v pochodních blyskotaly, a poněvadž její ňadra při mostech s trikem napjatým a její pánev, když ležíc objímala nohama hlavu, výrostky velmi vzrušovaly, mohli na ní oči nechat; Fricek metal veletoce a salta mortale a pak, jsa zavěšen v podkolení na visuté hrazdě, chytal sestru, létající k němu vzduchem z druhé hrazdy, a zas ji tam odhazoval: „Hop, hadrová panenka!“ Také Žakovu pantomimu sehráli. Po prvé od odchodu bratrova. Bez hlavní osoby, ale protože nejpůsobivější místo hry, soukání střev z tatínka, zůstalo nezměněno, neminula se ani tentokrát němohra s bouřlivým úspěchem.

Již od předsoběslavských dob nepořádali tak krásné představení. Bylo to představení Žakovo.

Toho večera ve voze v hospodském dvoře uléhali trochu prokřehlí, ale šťastni, a leželi ještě dlouho na znaku s rukama pod hlavou, upírajíce oči do tmy a zhluboka dýchající. Bože, v tom Miličově mají krásný vzduch!

Dva dny jde psaní do Inšpruku, opakoval si ráno Fricek své včerejší výpočty, tam už asi nebudou, řekněme, že jsou dvě stanice za ním, nu, tři třeba, čtyři, dejme tomu, není pochyby, že Žak, jako vždy, všechno dobře zařídil – ale při tomto místě úvah Fricek přec jen zneklidněl – to máme dva a čtyři šest dní, dva dny odtamtud psaní do Miličova: ode dneška za týden tu musí být odpověď! Nejpozději za týden!

A myslí na to, jak jeho list, jediné psaní, které kdy v životě napsal, uhání ve voze železnice a jak se každým zarachocněním kol a každým chomáčkem kouře vychrleným z lokomotivy blíží Alpám a Inšpruku a Žakovi.

A v příštích dnech má představu zcela určitou: dopoledne v zšeřelém cirkovém stanu s vůní pilin a koňských výparů. Uprostřed manéže stojí Žak s bičem a cvičí foxteriéry, kteří před ním defilují na zadních nohách a s jazyky vyplazenými. Rozhrnuje se portiéra a do cirku vchází listonoš: „Nějaké psaní přišlo, pane řediteli.“ Žak zapráská, psi se rozbíhají, Žak bere psaní a poznává Frickův rukopis. Usedá na bariéru a roztrhává obálku. „Hlupák Fricek! Ten to zvorál v tom Krumlově!“ bručí, ale usmívá se přitom.

A tyto dny připadaly Frickovi jako předvečer velkých svátků, kdy se vymetají příbytky, perou se záclony, myjí okna a vydrhnuté podlahy se posypávají bílým pískem, aby se do svátků nepotápaly.

Šestého dne časně zjitra vyšel Fricek z vozu a z ohrady hospodského dvora ještě sám, ale nazítří v pět hodin ráno se všichni tři přistihli, že nikdo z nich už nespí, a měkké slunce, které toho dne vycházelo ku podivu čistě, a klekání, vyzváněné do probouzející se vesnice, jim připomínalo velkonoční neděli. Fricek a Olga, čekající na listonoše, žili toho jitra mezi dvorem a miličovským náměstíčkem, které bylo tam, kam padal stín kamenných domků, již poprášeno jíním.

Ne, toho dne zpráva ještě nepřišla a venkovský strejda s velkou brašnou po boku na ně již z daleka vrtěl roztaženou dlaní.

Ale jejich výpočet nebyl tak zcela špatný. Příštího dne psaní přišlo.

Jejich vlastní psaní.

Když je Fricek vzal listonošovi z rukou a poznal svůj rukopis, smrtelně zbledl.

Teprve za chvíli mu je otec vyňal z malátné ruky. Místo určení bylo třikrát přeškrtnuto a nahrazeno jiným, na rubu obálky bylo tužkou po německu napsáno několik poznámek a ta poslední pravila: „Cirkus odcestoval vlakem, neznámo kam. Zpět.“

Bylo by příliš, žádat na člověku, aby zůstal klidně stát na náměstíčku s opadávajícími stromky, nebo aby se dokonce vrátil do vozu dopít hrnek kávy, z níž ráno sotva srkl. Fricek si několikrát setřel vlasy ze zpoceného čela a z jizvy a rozběhl se ze vsi a dolů k lesům, tam, kde stojí zřícenina Krakovce. Zdálo se mu, že by měl bít hlavou o studenou kůru stromů, výt a křičet.

Doma zatím seděla Olga na stupních vozu, šlapadla měla schována pod sukni a tupě hleděla ke kupě hnoje na slepice. Otec, využívaje příležitosti, hledal v hrníčkách, prohraboval se v bednách, a pokrčiv nad nezdarem rameny, šel přec jen na kořalku.

Za hodinu se sem hnál Fricek.

„Olgo! Papír, tužku!“ Vypadal jako bez rozumu. Mrtvě se na něho podívala.

„Najdeme ho!“ volal. „Máš dost peněz?“

Tužku a papír si vypůjčili od hostinského a za chvíli seděli, Fricek vzrušený a také Olga oživlá nadějí, u krajního stolu hospody a počítali.

Rejdili od června po Čechách jak smyslů zbavení. Kde teď, na počátku listopadu vlastně měli být? O to jim šlo. Neboť není pochybnosti, že Žak, moudrý, starostlivý, dobrý, na ně pamatuje dále, že počítal také s jejich ztřeštěností, že ví, že se tři lidé najednou se světa ani neztratili, ani na něho nezapomněli, když přec po ničem více netouží, leč dostat se zas k němu, a že vše zařídil tak, aby na ně na jejich cestě čekala ještě jiná psaní, s červenou známkou a jeho stojatým rukopisem, a ne-li jinde, jistě na konečné stanici jejich letošního přezimování. Kde mají v tuto dobu být? Tak ještě jednou od Soběslavě a Hluboké! A Fricek s Olgou jedou v mysli příliš známými cestami, vesnicemi, městečky, mají neurčitý dojem jejich návsi, náměstí a periferií, obecních úřadů, četnických stanic a hospod, vůní a obecenstva, zaznamenávají si jejich jména na papír, počítají jízdy a noci strávené u lesíků a pískoven, mají názvy a číslicemi popsáno již mnoho papíru, jsou již v posledním týdnu října... Bělá! Vyšla jim Bělá pod Bezdězem, uložená v dolině do zlatého a rudého listí podzimu.

„Máš peníze na příprež?“

Olga přikývla.

Neboť teď šlo o to, neploužit a nekývat se s vozem po silnicích, ale doopravdy a co nejrychleji jet, nešetřit biče a koní, protože každý den znamená osud.

„Jedeme!“ křikl Fricek.

Olga šla najít otce, Fricek najmout ještě jednoho koně.

„No, no, přetřhněte se!“ zabručel otec, vstávaje od kořalky. „Už zas blázníte!“

Bylo to trochu divné spřežení, vysoká černá klisna a žemlový poník, táhnoucí zelený vůz po silnici vrškem dolů a vrškem nahoru, ale šlo to přece nepoměrně rychleji než obvykle. Avšak jim, kteří se jindy vedle příkopů loudávali jen pro loudání, byla tato jízda příliš pomalá a s majitelem koně, šetřícím své zvíře, se

proto hádali již prvního dne. A druhého, když tedy Fricek přinesl vlastní bič a když po několika šlehnutích po kobyle a okřiknutích a štouchancích konečně stáli se sedlákem s bičí proti sobě a dosti si nanadávali a na sebe se nahulákali, bylo potřebí ještě nebezpečného vyhrožování také otcova, aby strach z přesily přiměl tvrdohlavého vlastníka klisny k tomu, že prostřed silnice nevypřáhl a že je dovezl do nejbližší obce. Tam se s ním rozešli s křikem, láním a teprve po četnické intervenci při placení, při níž komedianti ostatně zůstali v právu. Ale přes sběh dětí před vozem a přes špatnou pověst, kterou jim tu ten vydřiduch způsobil, se jim po zaplacení předem přec jen podařilo nalézt jiného. Jen jet! Jet!

Aby se dostali na cestu, kudy obvykle putovali, a aby jim neušel ani jediný z Žakových listů, které na ně na stanicích snad čekaly, musili uhnout ještě na západ. A pak stále k severovýchodu mezi orbami, nad nimiž zrána ležela spleť ojíněných nitek babího léta, a cestou, na které znali každé stoupání a každý mostek a o každém cestáři, je-li pořádný či lenoch, a mezi jeřábovými stromořadími s rudými hrozny v zežloutlém listí. První cesta ve vsi byla k hostinskému, u něhož mívali na stáj zvířata, nebo ve větších obcích na poštu. Ale nikde na ně psaní nečekalo.

Pak se jednoho dne blížili jehličnatými lesy k horám a k Bělé.

Bude psaní tam?

Nebylo. Proč by také, když přec Bělá byla volena jen náhodně a nebyla ani místem význačným, ani konečným? To nic neznamenalo! Na této túře přezimovávají na louce u Jizery v Mnichově Hradišti a Žak psal patrně tam.

Nepsal.

A stáli všichni tři před poštovním úřadem na náměstí s kostrbatým dlážděním, vyčerpaní, bledí, plni nenávisti, a chtělo se jim jeden druhého rdousit.

Nebo sem Žak napíše během zimy?

Tenkrát, před více než dvěma měsíci, když pod olšemi u potoka proti sobě stáli otec s nožem a Fricek se suchou větví a když každý po svém hodili po Žakovi výčitkou, se domnívali, že vědí, na čem jsou. Ted' nevěděli nic. A to bylo ještě mnohem horší.

Kozel Sardanapal zaplatil na půl cestě tu ztřeštěnou pouť životem.

Jezdili společně světem ještě něco přes dva roky. Ale jakápak komedie ve třech? I se zvířaty je to málo. A obě byla již stará a smutná. Sašovi bylo potřebí pomáhat do nejmenšího kopečku, Romulus línal, byl hubený a hluchý, a když mu něco rozkazovali jen slovy, díval se na ně vyčítavýma očima. Říkali si, že koupí nového kozla a vycvičí ho, ale jen si to tak říkali, nikdy k tomu neměli nazbyt ani peněz, ani chuti. Vše šlo mrtvě, líně, jednotvárně, nebyla to již práce, která jim dříve působila tolik radosti, nýbrž jakési zaměstnání podobné řemeslům zlatoolešnických truhlářů, jimiž kdysi tak opovrhovali. To zaměstnání se někdy

dokonce podobalo spíše žebrotě než komedii, šlo přec už jen o čtyři haléře, a při představeních v hospodách bylo věru těžko rozhodovat, zda byly odměnou nebo almužnou. Slavné kalhoty hamburačky po zabitém žokejovi se prošoupaly, červená šála na uzel se třepila a bílá čepice byla trochu světlá už jen mezi štítkem a svrškem a lezly z ní cáry. Dopadlo to s nimi jako s pýchou a krátkou slávou... „Překrásný gymnaste!“?

Jména Žakova už nikdy ani nevyslovovali. Měli-li ke sklonku oněch dvou podzimů stín – a byl to opravdu jen bledý stínek – naděje, že do jejich zimní stanice letos přec jen dojde zpráva, nemluvili o tom. Nepřišlo nikdy nic. A když se dotazovali, zda někdo neviděl „Cirkus Schuster“, činili tak tajně. Nikdo o něm nevěděl. Nikdy; nic; nikdo. Hrozná slova!

Jednoho jarního jitra našli Romula pod vozem zdechlého. Ležel na boku s hlavou podepřenou o obruč kola. Jak byl hubený a ubohý! Chvilku nad ním mlčky postáli. Byl to přec jen starý kamarád a žák toho, jehož jméno nemá být vyslovováno. Pochovali ho na obvodu městyse do křoví pod odkvétající trnku a do země vonící ještě jarní vláhou.

Otec byl více opilý než střízlivý. Dvouletou důsledností dosáhl, že haléře, vybrané jím šaškem v přestávce jako zvláštní spropitné, zůstávaly jemu, někdy také kradl, a Fricek po mnohých hádkách a křicích, při nichž se zas vyhrožovalo nahrbenými zády a pohybem ruky do kapsy, konečně uznal, že s ním nesvede pranic. Otec chátral. Zapáchal kořalkou na hony, a stačily mu již dvě sklenky, aby se mu podlévaly oči, nabíhal jazyk a aby vrávoral. Někdy docela střízlivý seděl ve voze na bedně a zdálo se, že na něco přemýšlí, ale najednou trhl hlavou, jako by mu něco kolem ní přelétlo, vykřikl: „Mordije, šváb!“, vyskočil a honil švába očima po podlaze. Ale žádný šváb tam nebyl. To tak bylo něco pro Olgu, vyčítat jí v domácnosti špínu! Nenáviděla ho. On o tom věděl a bál se jejího mlčení a jejích vodově modrých očí.

Ale stalo se přec, že toto dlouho tajené záští propuklo. A věru, nebyly to jen hněv a lakota, jež mu dodaly té ponuré prudkosti. Byla to i nepříznávaná si vzpomínka.

Stáli tenkrát v Poličce, na konci stoupající staré uličky, již v polích, kde je stanoviště pro kočovné lidi. Když jednou odpůldne vyšel Fricek před vůz, stála kousek stranou skupinka pěti chlapců. Kluci se o něčem radili, pochichtávali se a jednoho, který mezi nimi bosými byl obut a pečlivě po městsku upraven, strkali dopředu. Hoch si konečně dodal odvahy a šel k Frickovi.

„Pane komediant, prosím vás, nenechal byste dnes hrát mne? Já bych si vstupné zaplatil. A dal bych pozor.“

Žádost se týkala hry na kolovrátek a chlapec se zabezpečoval včas. Byl červený svou odvahou, s níž se chtěl vyrovnat bosým kamarádům, kteří mohou všechno

a jimž jsou dostupné i takovéto rozkoše, kdežto on nesmí nic.

„Dnes se nebude hrát. Přijď si zítra!“ zabručel Fricěk.

Kluci se odmítnutému hrdinovi, který se zahanbeně vracel, indiánsky chechtali. Tetička by mu stejně naprášila.

Dnes se představení opravdu nemohlo pořádat. Otec o sobě nevěděl, byl zpitý, jak už dávno nebyl, ležel oblečen na posteli a nebyl s to, aby se pohnul. Bylo to tím divnější, že ráno vůbec neměl halére a marně se u Olgy ucházel o půjčku.

Protože se mluvilo o kolovrátku, mrkl Fricěk na odchodu pod vůz, kde stával, jsa zakryt ošumělým voskovaným plátnem. Ale nebyl tam.

„Kde je flašinet?“ volal dovnitř na Olgu.

„Flašinet? Přec venku! Co je s ním?“

Tehdy vysvitla Frickovi celá pravda: otec jej prodal a propil.

Skočil do vozu a k posteli a opilcem zacloumal.

„Kam jste dal flašinet?“ křičel.

Ale otec jen pootevřel podlité oči a hned je zase zavřel. Fricěk jím trhal, stáhl ho z postele, chrstl mu do tváře hrnec vody, ale dosáhl jen toho, že se opilec na zemi posadil, chvíli se na něho hloupě díval a zase se svalil.

Běželi se ptát do sousedních domků, ale nikdo nic nevěděl. Proběhli celým městem jen s tím výsledkem, že zjistili hospodu, kde od rána pil. V tom rozrušení, neboť tentokrát šlo už opravdu o všechno, se dopustili pošetilosti, že šli na četnickou stanici. Což mohli nevědět, jak to dopadne? „Čí je koncese?! Čí byl flašinet?! My se vám budeme míchat s vaším hnojem! Marš!“ A vyrazili zas ven a zase hledali po městě, a Fricěk se rozběhl do polí, a když byl sám, skřípal zuby a mrskal v zuřivosti o zem čepicí.

„Kam jste dal flašinet?“ ptali se ráno otce, když vystřízlivěl.

„Nevím o něm.“

„Peníze! Peníze, alespoň peníze kam jste dal?“

„Nemám.“

Na deset otázek přišlo deset týchž odpovědí, nevím a nemám, nemám a nevím, jako by se mluvilo k člověku bez rozumu, a Fricěk věděl, kdyby se na otce, zmámeného ještě a bez síly, vrhl a roztrhal ho, že by také jiného neuslyšel. A zdálo se mu, že by se měl rozzuřit a křičet, rozbíjet nádobí a nábytek, utéci od těch ohavností a neohlížet se na nic. Olga mlčela, ale její oči byly tvrdé jako ocel.

Fricěk vyběhl z domova a práskl za sebou dveřmi, až se zatřáslly stěny.

Šel se ještě do města vyptávat, kdo by mohl mít zájem o kolovrátek, a pak za město za nějakým podezřelým flašinetářem. Toho našel, kolovrátek ne.

Když se k poledni vrátil a otevřel dveře vozu, uviděl ošklivý obraz. Vše tu bylo zpřeházeno, nábytek i nářadí, bedny vybrakovány a šatstvo rozmetáno po zemi; z podlahy bylo vytrženo prkno a také jedno ze stropu. Na hraně otevřené bedny

seděla Olga, byla smrtelně bledá, její světlemodré oči planuly ohněm tím ponuřejším, že byl při svém žáru bezbarvý, vlasy měla rozčuchané a krk vtlačený do ramen, jako by se chystala ke skoku. Byla tak připravena na otce. Ležel potlučený a jen v spodním prádle na zemi a také na tom bylo vidět, že je prohledávala. Obrátil k Frickovi oči. Bylo zřejmé, že nevstává ne proto, že by byl vážněji zraněn, ale že se bojí. Vzduch voněl zločinem.

Užasl.

„Olgo!“ zařval.

Pozdvihla k němu oči. Jejich bledá výheň ještě chvíli planula, pak hasla a zhasla. Olga zvolna vstala.

„Co se to tu děje?“

Neodpověděla.

Zdvihl otce a dovedl ho k posteli. Otec si sedl na pelest, nejspíše hleděl před sebe, otíral si rukávem košile nos, a žaluje tak na dceru, rukáv prohlížel, není-li od krve.

Olga mrtvě stála uprostřed místnosti. Fricek k ní popošel.

„Co to provádíš?“ řekl spíše udiveně než vyčítavě.

Její oči byly sklené. Tělo se chvělo vnitřní zimou, ústa měla namodralá a spodní ret se prudce pohyboval.

„Co je s tebou, Olgo?“ ptal se úzkostlivě.

Objal ji do náručí a přivinul k sobě. Po prvé za života.

„Co děláš, Olgo?“

Její ramena sebou lomcovala.

„Olgo! Vzpamatuj se, Olgo!“

Pláč v jejím nitru se rozskočil. Jako kámen ve velkém žáru. Padla mu čelem na rameno a rozeštkala se. Ona, která od dětských let nikdy nezaplakala, ani tehdy, když ji Žak při učení švihl přes hubenou lýtku. Prudce vzlykala.

„Žaku! Žaku! Žaku!“ rozkřikla se najednou a bila čelem bratra do ramene.

Fricka zamrazilo v zádech. Žak! Jehož jméno nebylo po dvě léta vysloveno! Žak mezi ně opět přichází! Také ve Frickově nitru se něco utrhlo. Vzlykl. Jen jednou. Přemohl se.

„Najdeme ho,“ zašeptal a hlas mu přeskočil.

„Nenajdeme! Nenajdeme! Nenajdeme!“ Křičela to a bila ho vši silou pěstmi do ramen. „Nelži! Nenajdeme! Nenajdeme! Nenajdeme!“

Vyzdvihl ji do náručí a odnesl na postel. Přikryl ji houněmi. Rozdrkotaly se jí zuby.

Co má dělat člověk po takovýchto chvílích? Má vraždit nebo se má sám zavraždit? Má jít pálit? Má utéci?

Šel si jen sednout na stupně vozu. Kouřil dramky. Hltal je.

To je divné, jak celý svět najednou ztichl!

Večer toho dne pořádali představení. Nebylo vyhnutí, byla sobota a neměli by co jíst. Uch, to se to krásně hraje po takových událostech a scénách! S Olgou, která se sotva drží na nohou, a s tatínkem, kterého by člověk nejraději i neviděl. A bez flašinetu. To se konal na kopečku za posledními domky uličky nějaký funus za letního večera a v záři pochodní? To přec nebyla komedie! Fricek nikdy nevěděl, že mají kolovrátek; že hraje kromě „Poslední růže“ z Marty ještě čtyři kousky; nikdy ho neslyšel; nikdy si nevšiml, hraje-li „Za čtyrák“, „Nejde to“, „Já mám trakař novejš“ nebo „Měl jsem jednu kopaninu“. Teď slyšel, že tu není. Jako by člověku držela smrt ruku na rameni. A jak ten svět najednou ztichl!

Jezdili ještě několik neděl světem. Ale vše nasvědčovalo, že se rychle blíží konec.

Otec upadal vůčihledě. Teď jim utíkal na dva, na tři dny, a poněvadž se vždy odplížil tajně a bez haléře, bylo zřejmé, že někam tam, kam snad pod mez a patrně v nějaké staré plechovce přenesl svůj poličský poklad. Propíjel flašinet. Vracel se popelavý, opuchlý, s podlitýma očima a k zábavě vesnickým klukům, na něž se mu pro vrávorání ani kámen nepodařilo zvednout. Křičet na něho, vyhrožovat, lomcovat mu rameny, přemlouvát ho, prosit, vše bylo marné, s nebožtíkem Romulem i se Sardanapalem by ses byl už dávno domluvil. Začínal mluvit z cesty, i když byl střízliv. „Dali jste koním oves? A proč tu dnes ještě nebyla Emila?“ řekl z ničeho nic a jakoby docela rozumně. Ale žádných koní tu nebylo, Saša oves nikdy nedostával, a kdo byla Emila, ani nevěděli.

Skoncoval to sám.

Jednou seděl na pelesti, bloumal kolem sebe a nikdo nemohl tušit, že se něco stane. Ale najednou vyskočil. „Švábi!“ zařval. Honil je, skákal po nich, vyl a řval strašlivě, pak, jako by byl o něco zakopl, rázem upadl. Zmodral v obličejí a začal chroptět jako při velkém kašli. Přiběhli k němu. „Co je vám?“ Olga rychle smočila šátek a přiložila mu jej na hlavu. Chrapot ustával. „Tatínku, proboha, co je s vámi?“ Ležel zde zapoceny, s pootevřenými modrými rty, se zduřelými víčky a bělmem nastříknutým tmavou krví. „Tatínku, tatínku!“ Přestával dýchat. Byl konec.

To vše se stalo v několika málo minutách. Vzňala se v něm kořalka.

Se smrtí jsou starosti. Lidé bývají v takových chvílích méně krutí než obvykle, jako by si ujasňovali, že cosi podobného jednou postihne také je, ale prkna jsou drahá, hrobníková lopata není zadarmo a vesnický farář nesleví už ze zásady.

„Máš?“ ptal se trochu nesměle Fricek.

Bylo toho příliš málo, co Olga měla, ale truhlář přijal za dobrou zástavu bubny, křídlovku a hrazdy a vypravil pohřeb. Tak to také mělo být, a kdyby se musili

vzdát všeho. Třeba ten, kdo zemřel, byl jen komediant. A právě proto, že to byl jen komediant.

Bylo to při humnech vesnice, na trojúhelníku suchopáru, v ostrém úhlu mezi silnicí a topoly u zádi stodol. Před obytným vozem stál chvojím vyložený selský vozík a do něho byl zapřažen vyhřebelcovaný Saša s hřívou a ohonem spletenými do vrkočů. Červencové slunce pralo do suchopáru, rozblyštlo srst koně, svítilo z břidlicových střech stodol a oslňovalo skupinu chlapců, kteří zde čekali. A bylo věru krásné, že jejich zvědavost nastrojila věci tak, aby oni, jimž paňácovské kousky starého komedianta působily tolik radosti, byli jediní, kdož se s ním přijdou rozloučit. Za chvíli zde byl kněz a ministrant, a někde ve vsi se rozklínal zvonek. Fricek s Olgou vynesli rakev na zelené chvoji vozíku. Děti zde stály zcela ztichlé, cítíce v nozdrách tajemství, které si sice příliš k srdci nebraly, ale jež přece jen tajemstvím ani pro ně být nepřestávalo. Dvě ženy s kosami a loktušemi, jdoucí po silnici, se zastavily, postály a při kaplanově modlitbě se pokřižovaly.

A průvod se dal na cestu a šel vesnicí, vonící žhavým sluncem a otavou. Mladý komediant s rozpláclým nosem a na krku s uzlem červené šály vedl ponyho, před ním kráčel kněz a ministrant se štíhlým křížkem a za rakví v černém šátku a s očima tvrdýma jediná Olga, neboť děti vyšly jen na silnici a teď se táhly za pohřbem z dálky. Selské dcerky a děvečky, stojící na žebřících u vikýřových vrátek a podávající si z vozů vidlemi otavu, se obracely a mužští bez kabátů smekali před mrtvým komediantem klobouky. Po prvé, co byl na světě. Ale to už nebyl komediant a starý opilec, koho tu vezli, to na jedlových ratolístkách jela smrt a oni, bojíce se jí, si ji svou uctivostí podpláceli, aby pro ně nechodila příliš záhy.

Loučili se v tuto slavnostně velkou chvíli oba sourozenci se vším, čím žili, a odzváněl umíráček na otlučené věži kostela tomu, co bývalo?

Jistě.

Fricek, stojící ještě po kaplanově odchodu nad otevřeným hrobem, to věděl, proto mu stékaly slzy po tvářích, a otcova smrt byla jen záminkou, aby se smělo plakat. Snad to také tušila Olga, jejíž bledé oči hleděly z osmahlého obličeje lhostejně po korunách lípek na hřbitově a po vrabcích, kteří se tam v stínu schovávali. A jak ten černý šátek na její hlavě a jak ten slavnostní kněz patřili k věci!

Bylo to domů, kam z pohřbu šli?

A co dále?

Prodají koně a vůz a budou hledat nějaké jiné komedianty, kteří by je mezi sebe přijali a třeba jen za stravu?

Ano, snad, nezbývá jiného.

Tak zas dál, Sašo! Hýje! Copak je to? Jsi zvyklý, že vedle tebe chodí táta? No tak, zaber hezky! No, vidíš! Teď budeme jezdit už jen dva, brachu. Ty jsi třetí. Bývalo

nás kdysi osm.

Táhli podél horní Sázavy, letním krajem plným zelených lesíků a s vlčími máky v dozrávajícím obilí. Putovali jen ze setrvačnosti zvyku, bez cíle a nečekajíce, co přinese zítřek. Pravda, příliš si tím hlavu nelámali, ale tím otázku, která se vnucovala, přece jen ze světa nesprovodili: co budou zítra jíst? Představení sami dva, bez náradí venku pořádat nemohou, a vesnické hospody jsou teď, kdy se vše chystá ke žnám, prázdné, ostatně tahle žebrota jim byla vždy z duše protivná a sahali k ní, jen když nebylo zbylí. Dají se najmout na žně? Snad, možná.

V těchto červencových dnech tábořili pod silnicí, u řeky mimo vesnice, ve vrbových a v bezprostředním sousedství pěkné loučky, jediné ještě neposečené. Nějaký nepořádný sedlák. Nu, ať se Saša napase! Odpoledne vynesli všechen nábytek a Olga vydrhla jej i vůz. Když se časně ráno dala u rozblyštěné řeky do praní prádla a rozvěšovala je do slunce na vrbičkách, přišli tři dělníci s trakaři, motykami a lopatami a jeli rovnou na nepožatou loučku k vodě.

„Hej, ty, odved si někam tu kozu, za chvíli přijde jeden trhlej a bude mlít pantem,“ volali na Fricka.

Odvedl tedy koně z louky a uvázal ho ke kolíku u vrb. Dělníci si zuli boty, vyhrnuli kalhoty a rovnali břeh a vyváželi od kraje řeky balvany.

„Co to tu bude?“ ptal se Fricek.

„Ale nějaký blázen z Prahy tu staví své kalupince koupárnu.“

Za chvíli tu byli oba. Autem. Teď bylo opravdu možno někdy na silnicích potkat některou z těch řinčících a zapáchajících mašin, které jsou jen pro postrach plašících se koním a pro zlost vozků i chodců.

Páni nechali pláště ve voze, ona také modrý sportovní závoj a teď scházeli se silnice na louku. Na slečně, jak šla tanečním krokem a jakoby na pružinách, s červeným krajkovým paraplíčkem, se zlatým uzlem vlasů stočených do kačenky, v bílém živůtku a v šněrovačce tak nízké, že bylo vidět roztřásání ňader, mohl Fricek oči nechat. Fricek byl pln nepokoje a vzpomínkou mu jiskrou proletěla představa lístku na tvrdém papíře a obraz překrásné Luisy, kterou nikdy neviděl.

Svlékala se a Fricek zahlédl bělost její nohy nad punčochou a pak byla jen v krajkové košili a pod ní si zesponu navlékala koupací šaty. Ale ne kartounové s volánky, zapjaté až u krku a s nohavicemi po kotníky, jaké je možno vidět na ženách nedosti dbalých své pověsti, které se nestydí veřejně koupat. Tyhle byly z hedvábného trikotu, červené, bez nohavic a rukávů, nad pomyslení necudné, a když slečna odhodila také košili, stála zde ve své rudé nahosti více než jen nahá. Bylo to jako zjevení, kolem něhož není už nic, leč prozářená mlha. „Také jsem mohl sevřít tak krásnou ženu do náručí!“ křičela ve Frickovi jeho letící krev a on

si tu větu po ní skoro šeptal, takže se mu jejími slovy zachvíval spodní ret, byl bledý a vzrušen až k bolesti, která nebyla nepříjemná.

„Fricku!“ křikla za jeho zády Olga. Snad že věděla, co se s ním děje, snad skutečně jen proto, že bramborová polévka od včerejška, ohřívána k snídani na hořce vonícím ohníčku z vrbového roští, byla již teplá.

„Svině!“ řekla, když mu nalila do ledeckého hrníčku jídlo. „Ukazuje se tu nahá!“

Věru: nahota zakrytá komediantským pracovním kostýmem jest dočista něco jiného. Právě proto, že je to úbor pracovní. A přezírat lidi do té míry, že se před nimi člověk ani nestydí, musí rozhořčit.

Ale slečna příběhla až k nim, sedícím v trávě u snídaně.

„Jé, koníček!“ volala. „Pust'te ho k nám na louku napást, tady nic nemá, chudinka malinkatá,“ a mazlila se s ním a odvažovala ho od kolíku. „Ale nesmíš mi tam do trávy pustit žádnou kobližku!“ křičela za ním, jak se zas rozběhl rovnou k louce, a rozchichtala se.

Fricek klopil oči, a v tom malém zorném poli nejasně viděl jen její nohy a břich v rudém triku, pak své rozbité manšestrové hamburačky a věděl, že má rozsápanou čepici a rozplácly nos.

Slečna šla k vozu, a protože byly dveře otevřeny, vyšla po stupínkách a nahlížela dovnitř.

„Jé, tady to mají moc hezké! A čisté!“ volala na pána. „Pojd' se podívat, Bohouši! To by byla docela hezká kabina!“

Přišel pán v modře pruhovaných plavkách, se slečnou o něčem hovořili, on se usmíval a pak se smál docela hlasitě. A zase spolu mluvili a pán udělal veselý posunek, jako kdyby říkal: „Copak to myslíš vážně? Máš rozum?“ Ale ona ho hladila po tváři, dala mu několik hubiček a pak sepjala ruce jako malé děti k „prosím, prosím“. Pán se upřímně smál.

„Hej, ty, mládenče, kde máš tátu?“ volal k ohništi.

„Nemám žádného,“ odpověděl zamračeně Fricek a nepozvedl oči.

„Čí je to tedy vůz? Pojd' trochu sem!“

Fricek neochotně vstal a přistoupil k pánům.

„Čí by byl?“ zabručel. „Náš.“

„To je tvá milá?“ hodil pán hlavou k Olze.

„Sestra,“ odpověděl zlostně Fricek.

„Co chcete za tu káru?“

Fricek zavolal Olgu a pán otázku opakoval. Sourozenci chvíli na sebe hleděli. Věděli oba totéž a rozuměli si. Co teď s vozem? říkali si očima. Copak budou kdy s to, aby vyplatili bubny a hrazdy? Copak ještě kdy budou hrát komedii ve svém? A naskytne se ještě někdy takováhle příležitost?

„Nu?“

„Šest set s celým zařízením!“ rozhodla v náhlé energii Olga.

„Drzost!“ řekl pán. „Tři!“

„Dejte pět set padesát, milostpane...“

Chvíli se smlouvali a dohodli se na pěti stech korunách; to bylo mnoho peněz a zaplaceno více než dobře. Pán si šel do světlých šatů v trávě pro peníze.

„Hej, mládenci,“ smál se na dělníky, „nepotřebujete někdo svatební zařízení...? Pak po práci si to můžete rozebrat.“

Kolem vozu se shlukli dělníci ve vykasaných kalhotách a v duchu si rozdělovali nábytek.

„Tak vida,“ žertovali, „pak že z komediantů není žádný užitek!“

Ale Olga měla ještě jednu obchodní myšlenku.

„Slečno,“ a lichotivě přistoupila k dívce, „kupte si také toho krásného koníčka! Je mladý; čtyřletý. Dáme vám ho lacino.“

Pán zavrtěl hlavou: „Ne, ne...“, ale Olga přivedla Sašu a poručila mu:

„Pokloň se dámě!“

Pony se namáhavě sesunul na zchromlá kolena a položil tlamu na zem.

„Jé, ten je sladký!“ výskala slečna, klekla si k Sašovi, mazlila se s ním, hladila mu pružné nozdry, na dotek tak příjemné, a probírala se mu v světlé hřívě. Pán se na ni díval zřejmě nerad.

„Podívejte se, jak vás pěkně prosí. Dejte za něho, co sama chcete! Copak my teď s ním? Musili bychom ho dát řezníkovi.“ A bylo vidět, že její slova jsou více než jen obchodní jednání.

Pán zavrtěl hlavou. Ale slečna vstala, přitiskla se k němu, hladila mu nahou paži a dělala prosebné oči. Mírně ji od sebe odsunul.

„Ne!“ řekl velmi rozhodně.

Tak se zas poník šel pást.

Páni, držíce se okolo krku, vrtíce se a třeouce se o sebe – jak to bylo odporné a necudné! myslil si Fricek – si prohlíželi ze schůdků vnitřek vozu.

„Děkuji ti, miláčku!“ A políbila ho na rameno. „Počkej, uvidíš, jak to tady bude hezké!“

„Je tu mnoho štěnic?“ obrátil se pán na komedianty.

Olga se k němu otočila zády.

„Za každou milion!“ řekl pyšně Fricek a na rudě nahou slečnu se už ani nepodíval.

Olga sbírala po vrbičkách kousky usušeného prádla, k nim přibalila své druhé kartounové šaty, komediantské kostýmy, po chvílce rozmýšlení také záclonky z oken, nějaké lžice, vidličky, nože, hrníčky a zabalila to do uzlíku; nebyl ani velký. Fricek si vzal ze zásuvky stolu do náprsní kapsy otcovu komediantskou knížku. Dělají dobře, že odcházejí z rodného vozu? říkal jim neurčitý strach. Co mohli

počít?! Ostatně pět set je takové jmění, k jakému se ve svých nejlepších dobách sotva přiblížili a s nímž mohou kdykoli začít něco nového.

Když šli se Sašou kolem dělníků, brouzdajících se ve vodě – páni se už honili po louce na druhém břehu – zamžoural na ně jeden z nich okem. „Tos to chyt, Pepíku, co? Dobré to máš, co?“ a obrátil se ke kamarádům: „Lidi, to je vrták!“ A všichni se smáli. „Ale tu jarmárku mi necháte! Dám každému po koruně.“

Na silnici sourozenci chvíli stáli, jako by přemýšleli, na kterou stranu mají jít. Ale jen se tak jeden před druhým přetvařovali, věděli oba, kam půjdou, a věděli také proč: zpět k Německému Brodu. A to rozhodnutí věru lehké nebylo. Ale zas: co mohli počít? Nepromluvili o tom, a dávat si prolhané otázky, jako ta, proč že jdou vlastně zpátky, se styděli.

Cestou se Fricek vyptával chodců a vozků, kde tu žijí nějakí statkáři a mají-li děti. Ale mnoho naděje si nedával. Nebo ho opravdu děti, byť ne přátelé, přec alespoň nejlepší z lidí, zachrání před hanbou a trapnou vzpomínkou pro celý život? Tak se dostali se silnice na zelené polní cesty, kde nikdy nebyli, putovali se Sašou uprostřed pšeničných lánů, zlatě horkých červencem a šustících již plností klasů, a vyplašovali velká hejna vrabců, která s hlučným frnkotem ulétala v obilí jen o sto kroků dále; loudali se k vesnicím v obalu stromoví ještě neviditelným, kolem ovocných zahrad a plotů velkostatkářských zámečků a vcházeli do jejich dvorů s jiskrou naděje stále menší.

„Milostpane, kupte mladým pánům koníčka! Vezmeme, co dáte. Ukážeme vám, co všechno umí.“

Ale kolikrát jim dali příležitost vyslovit to? Na dvorech, bíle oslněných sluncem, kde bylo plno práce s prohlížením a mazáním strojů, žlutých, červených a modrých, žacích, shrabovacích a vázacích, s chystáním vozů, stodol a povřísel, se o komedianty nikdo nestaral, a našli-li pána přec, zkrabil dolní ret, zavrtěl hlavou a otočil se zády. Na ponyho se podíval jen jakýsi mladý pán, který byl příliš hezký, aby chtěl být mrzutý.

„Kolik mu je? Dvaadvacet, třiaadvacet?“ Odhrnul mu odborně pysky a zasmál se: „Ne, ani zadarmo ne.“ A protože asi byl na podobné návštěvy zvyklý, volal: „Šafáři, dejte jim tam tři otýpky sena!“

„Mladý pane, že já mám teď tak zrovna kdy na komedianty!“ rozčiloval se uraženě šafář, ale šel.

Sašu nemohli potřebovat nikde. Zdá se, že to klečení před nahatou slečinkou na břehu Sázavy bylo přec jen marné prošení o život.

Druhého dne po poledni došli do Německého Brodu. Když stanuli s koněm na kostrbatém dláždění postranní ulice, chňapla po nich hlavička bělouše na vývěsním štítě koňského rezníka nepříjemným pocitem jako obrázek strašidla tím ošklivěji, že byla tak bílá.

„Jdi ty!“ zahučel Fricek a zaškaredil se, jako se kdysi Žak mračíval.

Olga vešla zároveň s drnčením zvonku do krámku.

Ale Fricek nepříjemného pocitu, kterého se bál, ušetřen nebyl. Za chvíli se pootevřela vrata do dvorku a z nich kývl řezník v zamazané červenobílé zástěře na Fricka. Ten vešel se Sašou do otevřené porážky, kde se na hnojišti válely zvířecí vnitřnosti a na krví potřísněné zemi hromady hnátů a syrových koží. V horkém dnu všechno mdle zapáchalo.

Dvacet korun dal ten zloděj za Sašu, ale oni byli ochotni vykoupit se těmi pěti nebo deseti korunami, které by byl chlap s žilkovaným nosem snad ještě přidal, a ani se neohlédnuvše, vyrazili z vrat dvorka a pospíchali odtud.

Byla to zřejmá zrada. Šli německobrodskými ulicemi, měli v nose a na jazyku odporně nasládlý pocit řeznické porážky a bylo jim, jako by byli něco zkaženého snědli. A toho pocitu je nezavila ani nově zelená knížka městské spořitelny s pěti sty, kterou si Olga ohmatávala v záňadří, umiňujíc si, že si na ni ušije pytlíček a tkaničkami jej uváže na krk.

Chudák Saša! Tato myšlenka a s ní nepříjemný pocit v krajině žaludku se vracely stále, ať chtěli či nechtěli, a třeba se snažili upoutat pozornost na něco jiného, například na výkladní skříň hodinářského krámu, neboť hodinky a budíky a řetízky se za chvíli rozplývají v mlze, mizí a v mysli je zase Saša, v této chvíli snad už praštěný palicí do své staré hlavy. A kolikátá je to již oběť, přinesená za Žaka? Sardanapal, Romulus, otec, domov, Saša, tak po pořádku! Vždyť ať to bylo, jak bylo, jen pro Žaka se tatínek upil. Třeba o tom nikdy nemluví val!

A co teď oni dva? Na žně k sedlákovi?

Snad.

Šli k němu. Za stravu, on za osmdesát haléřů denně, ona za šedesát, a za nocleh na seníku, z jehož vůně první rána bolela hlava. Byli tam přes žně, přes bramborovou sklizeň a na kousek výmlatu. Zbytek podzimu a v zimě se toulali, žijíce z ušetřené mzdy a pořádajíce po hospodách představení. Což mohli v této roční době hledat nějakou komedii, která by je mezi sebe vzala?

Při vázání snopů, jak se utahují kolenem a povříslím, se prodřou kalhoty, i když jsou z manšestru, nakládání obilí na vůz a práce na patře ve stodole ničí lokty kabátu i košile, a kopání krechtů na brambory botám neprospěje. Za tu dobu velmi sešli. A bylo věru pro strach potkat někde navečer v polích blízko stohu, kam jdou spát, mladého, rozedraného chlapa, jemuž počíná tvář zarůstat řídkým chmýřím, s rukama hluboko v kapsách, v rozsápané čepici vtisknuté do čela a s bradou v červeném uzlu šály; a zamračenou holku s uzlíkem na zádech. Vypadají už tak podezřele, že jim sedláci nedovolují ani vyspat se v stáji, leč snad ze strachu před červeným kohoutem, kterého by jim ti dva mohli ze msty posadit

na střechu, a to ještě za nimi zamykají stájové dveře zvenčí. Měli opravdu štěstí, že letošní zima byla tak mírná.

Ne, hlad neměli. Ani na konci zimy, když jim došly peníze, ušetřené ze žní. Hlásil-li se žaludek někdy o své, neprodužovalo se jeho upomínání nikdy na hodiny nebo dny. Dny hladu byly možny za dob Žakových, dnes ne. Člověk hladem neumírá, nemusí jej ani mít, nechce-li. Nedají-li halěř nebo skývu chleba u třetího, čtvrtého stavení, dají je u pátého. V městečkách je to snazší než ve vsích, neboť vesnice se snaží mít pověst co nejhorší, aby se jim potulní lidé vyhýbali. Fricek stojí za rohem, dívá se kolem a Olga klepe na dveře světnic a bytů, pootvívá a sune dovnitř hlavu.

Co by tomu řekl Žak, kdyby to viděl?

Když po prvé – bylo to v Golčově Jeníkově, v druhém domě od radnice, na který Fricek nikdy nezapomene – seděl na schodech vedle Olgy a nabral z ledeckého hrnce bramborové polévky, kterou Olga vyžeberala, bylo mu, jako kdyby byl polkl pomyje a kousky bramborů se mu zdály oblázky. Měl hlad, snad byla polévka i dobrá, ale stáhlo se mu hrdlo a nedokázal více, než pozřít dvě sousta. Hodil lžíci do jídla, až se potopila, a vyběhl z domu.

„Tohle dělat nebudu!“ houkl na sestru, když za chvíli přišla za ním, otírajíc si ještě v domovních dveřích ústa.

„Ty jsi nějaký pán!“

„Proč nejdeme do Německého Brodu a nevyzvedneme si peníze?!“ zamračil se na ni, neboť o této otázce bylo mezi nimi jednáno bez výsledku již několikrát.

Ale svraštila jen spodní ret, jak to činili statkáři, když jim nabízel ke koupi Sašu.

Nešli do Německého Brodu. Vlekla ho jinam. Proč se jí vlastně dává vléci?! A žebrala. Pravda, neseděl již nikdy na schodech a nejedl cizí polévku, ale chléb od Olgy bral, a co koupila za vyprošené halěře, také. Což to nebylo totéž a pozbyly snad ty věci na potupnosti tím, že prošly jejíma rukama? Tak přečkali zimu.

Rozpršený březnový den, kdy provedl svůj škaredý kousek, mu připadá jako potok, který rozděluje jakýsi černý močál od pevné půdy, a zločin sám, ku podivu: ne jako hanebnost, nýbrž jako ráz, jímž lámeme přes koleno větev, nebo jako blesk v dusné noci, nebo spíše jako snový skok se skály do mlhy, jímž se náhle ocitáme z dusivého houští a z divoké spleti vývratového kořání na rovné louce.

Začátek března byl vůbec nevlídný; vlhký, větrný, s nočními přímrazky, první sedmikrása u cesty jako by se nedovedla rozhodnout, má-li či nemá-li rozvinout poupě, a oni se za jednoho z jeho nejošklivějších dnů octli před večerem u hospody poblíže Pacova. Kam půjdou v tomto vichru, nenechají-li je zde přespat? Vešli do zšeřelé nálevny, pusté a špinavé. Hadí žena Olga se prolomila v kříži, vyklenula břicho a hostinské, také takové nečisté, která se přišla podívat na hosty, v koutě cosi důvěrně šeptala. Na jednom zimním noclehu ve stohu jí to

poradila stará žebračka: předstírat těhotenství u žen obyčejně působí. Olga chátřala na tulačku velmi rychle. Jaká ohavnost! mračil se uvnitř Fricek, nemysle přitom ani tak na podvod sám, jako spíše na to, že se k němu zneužívá ženství. Ale v této nečisté krčmě nebylo třeba ani předstírání a brzy bylo zřejmé, že tu jsou na podobné zákazníky zvyklí. Nevlídná hostinská o vydulý život Olžin ledva ovdala pohledem a řekla:

„Každý tři krejčary!“ A nastavila dlaň. „Pít nebudete nic?“

„Nemáme už peněz,“ zalhala Olga.

„Tak jděte na hnůj,“ zabručela šenkýřka, „přijdu za vámi.“ Neboť své riziko má i poskytování noclehů světoběžníkům, kteří by mohli v konírně zanechat věc, kterou čistotné zvíře dobře nesnáší.

Za chvilku přišla na dvorek a doprovodila je ke stáji. Otevřela jim a zvenčí za nimi zamkla. Slyšeli, jak klapla závora.

Z formanské lucerny na stěně pronikalo něco světla a bylo vidět jednoho koně a v koutě trochu nastlané slámy. Když se v šeru rozhlíželi, kam by mohli ulehnout a je-li tu co na přikrytí, trochu se lekli, jak se ze stínu pod svítilnou vysunula hnědá ruka a ukazovala ke stěně na kupku starých koňských houní. Stará ruka byla cikánčina. Pustili ji patrně z arestu a ona teď hledala svou tlupu.

Usedli do slámy, Olga rozbalila uzlík, pořádně srovnaný i v tuláctví, a vyňala z něho několik krajíčků chleba, vařené brambory a v papírku kousek sádla. Jedli.

„Dejte mi!“ řekla cikánka.

Ale Olga si nepřátelsky hleděla svého.

„Budu vám hádat.“

Ach, to máš marné, brachu, ta nedá! myslil si Fricek a trochu se styděl. Olga zdvihla hlavu, chvíli na starou cikánku hleděla a pak bratra velmi překvapila:

„Pojďte! Hádejte!“ řekla tak rozhodně, jak obyčejně nemluvívala, a také její oči byly živé.

Cikánka přišla, dostala několik bramborů, kousek chleba, sůl a maličko sádla. Odklidila se s tím pod svítilnu.

Od kdy je Olga tak štedrá? ptal se Fricek s údivem. A co se to s ní vůbec děje? Neboť v poslední době se Olga velmi mění. Také k němu se teď chová jinak. Vyvíjí se tak rychle v dokonalou tulačku, drzou, prolhanou a nestydatou, která se teď začíná družít s cikány a dává, ne aby dala, nýbrž aby jí hádali?

Dojedli, Olga složila uzlík, sáhla si na prsa, aby se přesvědčila, že zelená knížka v pytlíčku je na svém místě, a čekala na cikánku. Také Fricek se na ni zadíval. Seděla v stínu pod formanskou lucernou, opletenou silným drátem, jejíž zamaštěné obdélníky skla propouštěly řídké, žlutavé světlo, krčila kolena pod bradu a žmoulala kůrky. Byla velmi vrásčitá, hnědá jako pole teď venku a její bosé nohy, vyčuhující zpod sukně, se podobaly suchým kořenům. Ale vlasy pod

červenou loktuškou měla posud černé a ve vrkočích, splývajících jí na prsa, byly zapleteny nějaké škebličky a také dvě stříbrné mince. Fricek pozoroval, jak se pohybují stařeniny dásně, a ona sama se mu zdála podivná a jakoby přišlá z jiného světa.

Vstala.

„Pojďte sem,“ řekla, „tam bych špatně viděla.“

Olga přišla, cikánka ji vzala za ruku, dívala se do ní a pak ukázala hlavou směrem k Frickovi:

„To není váš milý!?“

„Ne,“ odpověděla Olga, a Fricek podivně zaujat hloupostí čarování se začervenel.

A stařena mluvila:

„Ale milého máte, hodného, hezkého, ne starého, to je váš vyvolený, od Pána Boha vám určený, vaše životy se spojují a vy s ním půjdete brzy před Pána Boha k oltáři, to je pravda jistotná. Živa budete do sedmdesáti let, potká vás dobré i zlé, k stáru na vás přijde nemoc, ale z té se vyhojíte... Ukažte pěst! Obrátte ji malíkem vzhůru! Tak...! Děti budete mít sedm, ale jen čtyři dochováte, první přijde dříve, než si myslíte. Vaše šťastná čísla jsou třicet sedm, čtyřicet jedna, osmdesát osm, vsadte je do lutrije!“

Jaký nesmysl! myslil si Fricek.

Ale cikánka k němu pokynula hlavou: „Teď pojdte vy!“

Váhal, chtěl zavrtět hlavou, ale šel.

Vzala jeho ruku do své a ta její byla vlažná a stařecky hebká a již tento dotyk rozehrál neznámou hladinu v jeho nitru, doširoka ji drobounce rozvířil, takže její vlnění se čeřilo až k páteři a mírně se dotýkalo nervových uzlů. Jal ho divný pocit, podobající se trochu bázni, ale jen zcela málo, a Fricek, chtěje se ho zbavit, se zavrtěl v kříži.

Cikánka, jak mu hleděla do dlaně a zas do tváře, pohybovala očima jako pomalým kyvadlem vzhůru a dolů a dolů a nahoru a v těch očích černých a opálově zastřených byla asi příčina toho vlnění v něm. A říkala:

„Dva lidé obcházejí vaši životní hvězdu: jeden dobrý, druhý zlý. Jste postaven v bídě a nouzi. To všechno dělá on, který působí špatně na vaši planetu. Toho nepřítele se střežte, udělá vám ještě mnoho zlého, už brzy vám udělá ze všeho nejhorší, protože číhá jen na vaši slabou chvíli, aby vás mohl zničit. Je to jen obyčejný člověk, ale nad vaším osudem má větší moc než kníže a král. Ale doufejte a nezoufejte! Jste narozen na šťastné planetě a všechno se v radost obrátí. Nepřítele přemůžete jako voda oheň a země vodu a v tu chvíli se vaše štěstí změní. Myslete jen na svoji hvězdu a nezradte ji. Vaše minulost byla lepší, než ji ten člověk učaroval. Ale vaše budoucnost bude ještě tisíckrát krásnější, než

byla minulost. Vsad'te čísla tři, patnáct, sedmdesát osm! Ale na jiný tah než tamta. Něco mi dejte! A kdyby to třeba byly jen dvě kostky cukru. Protože, nedáte-li mi nic, všechno dobré se zas zvrtně ve zlé.“

Podivně uhranutý Fricěk šel k slámě a k uzlíčku, vedle něhož ležela pečlivě srovnaná vrchní sukně Olžina a její halena; v hrníčku byly opravdu dvě kostky cukru. Fricěk o nich dříve nevěděl. Jindy by ho byla sestra chytila za ruku a nedala, ale teď tu ležela, jsouc zabalena do rozedraných houní, a upírala oči ke stropu, rezavě prosáklému zvířecími výpary.

Stařena vsunula kousek cukru do úst a už si Friccka nevšímal. Zas usedla do slámy pod formanskou svítilnu, nohy stáhla pod sukně, a jak cucala cukr, pohybovala spodním rtem.

Také Fricěk si z hromady vytáhl nějaké kusy roztřepených houní a přikryl se jimi. Teď upíral oči před sebe on, neboť když uléhal, Olga víčka zavřela, jako by chtěla být jen sama se sebou a bála se, aby ji neoslovoval. Cítil nepříjemně svědivý pocit v zátylku, ale poškrabování a kroucení obratli nepomáhalo, ten pocit byl hloub. A měl původ v černých očích, do nichž se teď nutil nepohlédnout.

Nemohl usnout. Bylo dusno a ticho tak ostré, že je vnímal. Obrazce na stěnách malované vlhkem, mřížoví okének zavěšených pavučinami, tmavá skvrna, jež se jen věděním dala uvést do původní podoby koně, to vše se mu zdálo čímsi novým, nikdy nezažitým a vše samo sebe přerůstalo a mohutnělo do nevidaných rozměrů, jako by bylo v obludné velikosti promítáno do dálky až na mraky. Světlo žilo samo o sobě, vůně žily samy o sobě, a když jednu chvíli zafrkal kůň, byl Fricěk všem těm nepřírozenostem již tak zvyklý, že se toho děsivého zvuku ani nepolekal.

Jeho nitro se rozzářilo nikdy nebývalou jasností a schopností všemu rozumět. Jako by byl náhle procitl z mlh velmi dlouhé nemoci. Nějaká ruka do nich sáhla, roztrhla v nich otvor a tím viděl světlo. Naplňovalo ho smutkem. Lidé, kteří nežijí, tuláci, kterými nejsou a jsou jen smutnými chodci, umělci, kteří žebrají, opuštění milenci, mstitelé, kteří zapomněli. Vidí zas oslnivé reflektory manéže a čichá její vůni a cítí oblý dotek hrazd a slyší veselou hudbu, která náhle ustává, aby ustoupila jemnému víření paliček a pak zavřeštění trubky a ráně do bubnu při „Skoku smrti“, a sta tleskajících dlaní, podobajících se křídům letících holubů; a zas se mu zjevují kysele zapáchající krčmy a železné kliky statků, kde se prosí o chléb, a chlěvy a stohy a společnosti žebráků. Jak to, že to již dávno neviděl, jak to, že mohl nenenávidět tento ponižující život a smiřovat se s ním? Jak bylo možno potácet se tak dlouho v začarovaném kruhu mlh?

Jest ještě východisko? Nebo je konec života?

Svírala se mu prsa.

Mluvila pravdu stará cikánka?

„Vaše budoucnost bude ještě tisíckrát krásnější, než byla minulost.“

Věděla to stará cikánka?

Dva lidé krouží okolo jeho životní planety: jeden dobrý, druhý zlý. Jen pomyslní, či z masa a krve? A jsou-li skuteční, zná je a znají oni jeho? A když tak, proč neví, kde v této době hledat přítele a kdo je nepřítelem, s nímž by měl bojovat? Chtělo by se mu podívat se jim do tváří. Svou hvězdu vidí zcela jasně. Stojí v mlhovinách, je jakoby opletena dráty s velkými obdélníky mezi nimi a září. Ale dva obláčky, které kolem ní kolotají, jsou bez podoby, jsou oba stejně bílé a není možno rozeznat, který je dobrý a který zlý. Namáhá se, chtěl by je zformovat, ale marně, mráčky krouží, obíhají, ale tvaru nenabývají.

Až za chvíli houstnou a srážejí se; vystupují z nich obrysy stále určitější. Bez jeho vůle a proti ní. A jak se ustalují, vidí Fricek, že jsou to obrazy velmi vzrušující ducha i tělo, ale zcela jiné, než jaké si přál vidět a po kterých toužil. Překrásná Luisa to je, s kterou se nikdy nesešel, v nadýchnutých šatech z mušelínu, se sladkým úsměvem a s očima nebesky modrýma. Ale už tu není Luisa, je zde červeně nahá slečna z břehu Sázavy, její ňadra se během roztrásají, vydulý spodek jejího břicha napíná triko a na maličký jen zlomek vteřiny se po její tváři míhá podoba sestry Olgy. Ale objevuje se ještě něco jiného, co napětí těla i ducha znásobuje: pohovka z černého hedvábí, tak černého, že již takového není na světě. Na ní dvě těla. Dvě nahá, růžová těla, zbrocená krví tak rudou, že již nikde není podobné rudosti.

Poznává ty dva lidi, kteří tam leží...? Ano...? Ne...?! Je to překrásná Luisa s andělsky modrýma očima, znesvěcená tím, že se zcela svlékla, a přec i v své potupě tak sladká? Nebo je to rudá slečna ze sázavského břehu, která nepotřebuje nic odkládat, protože i tak je nahá...? Ne, něco mnohem horšího: ta, která zde růžově leží na hedvábí úžasně černém, je jeho sestra Olga, ale jiná, než jak ji znával, ta, která má milence s rovným nosem, ona, jež z koutu svých stehů porodí sedm dětí a první dříve, než si myslí. A ten muž vedle ní je on sám... „Nu, a pak přijde čert,“ slyší Fricek neurčitý hlas, aniž ví, jak k tomu ke všemu patří.

Mrazí ho v zádech a svědivý pocit v zátylku se zesiluje. Odtrhuje oči od rezavé skvrny na stropě a třeští je do stáje. Na stěně svítí mastnými tabulkami mezi dráty formanská lucerna, pod ní vsedě usnula cikánka a mušličky v jejích vrkočích a dva stříbrné peníze odrážejí maličko žlutého světla. Vedle něho spí Olga a oddechuje.

Kde už viděl tu pohovku z černého hedvábí...? A tu krev tak rudou?

Namáhá paměť a je mu úzko.

„Nu... a pak přijde čert,“ slyší teď už jasně hlas zlý a přitom sobě samému se vysmívající, je to hlas Žakův a je promlouván na mezi za vesnicí v mateřídoušce, která voní, když si vymýšlejí hru o pomstě zrazeného milence.

Fricek vyskakuje z lože a stojí tu uprostřed chléva s očima vytřeštěnými.

Ano! Viděl pohovku! Viděl ji.

Jímá ho hrůza. Cítí minulost každou částičkou nitra, úžasně jasně, jakoby ve svém středu rozzářenou tisíci slunci a plnou víření neznámých zvuků, mnohem určitěji ji cítí, než jak by ji mohl vidět očima. A právě v tom je něco úžasného a strašného. Chce se mu křičet, vzbudit někoho, aby slyšel lidský hlas, cítil dotek lidské ruky, aby se nebál.

Žak! Žak!! Žak!

Žakův duch vyplnil tuto místnost. A v kruzích se vznáší nad její strop a letí do noci až k hvězdám a roste, stále ještě roste, objímá celý vesmír a nabývá ohromnosti, která člověka děsí.

Bratr Žak.

Je horko a dusno a pro úžas v prsou není možno lapnouti dech.

„Žaku...! Žaku!“

A pak tedy přišel den, který rozhodl o všem. Po noci strávené v horečce a podivném oblouzení.

Ráno bylo pochmurno a pršelo. Dešťová voda narážela do sotva průsvitných tabulek, pleskala o ně a stékala šíří celého okénka. Když se probudil, cikánka tu už nebyla a také Olga někam odešla; jen svůj uzlík tu nechala.

„Tak mazat, mazat, mládenče!“ řekl mu nějaký nevrlý vousáč, když vyváděl do práce koně, ale více se o něho nestaral.

Teď tu ležel sám. Vše bylo jiné než včera, bez stínů a vše mělo jedinou barvu, stěny, svítlna, koňská přehrada i pavučiny na zamlžených oknech: šedivou.

Snad byl poněkud unaven, ale jen tělesně. Mysl měl jasnou a podivná bystrost, která k němu v dnešní noci sestoupila, ho již neopustila. A bylo rozhodnuto. Cikánka měla pravdu, ať ji už znala nebo podváděla: budoucnost bude tisíckrát krásnější, než byla minulost. Byl mlád, nezapomněl nic z toho, co umíval, a pružnost svalstva a jistota se zas vrátí. Nejde o jiného, leč skoncovat s tímto ohavným, ponižujícím, špinavým životem bez cíle, s hloupým potácením po světě, které je kromě všeho ostatního také ještě zbytečné. To Olga! Proč se jí dal tak dlouho vléci? Přec také nemůže chtít jiného, než co chce on: začít znova! Proč prodlužuje tu hanebnost a proč se kroutí a vytáčí? Přiměje ji, aby vydala část peněz, slušně se oblékne a půjde hledat nějaký cirkus. Je březan a sezóna co nevidět začne. A nenalezne-li, najde jistě pro začátek alespoň vesnickou komedii. Půjde hned, dnes, teď, jen co přestane pršet! Pranic není ztraceno!

S Olgou? Ovšem! Sám by sice hledal místo snáz, ale také ona touží po vysvobození z tohoto močálu a opustit ji nesmí. Nemá milého, cikánka mluvila jen, aby mluvila, a myslila-li na píseckého muzikanta, není to pravda, Olga byla

tenkrát skoro dítě a skoro dítě je ještě dnes. Nemá milého, ale mohla by ho jednou mít, a to Fricek nechce. Ta představa mu je odporná.

Cvaká petlice u dveří, dovnitř se dere proud šedivého světla a do chléva vchází sestra.

„Kdes byla?“ zdvihl Fricek na slámě půl těla.

„Nesu ti něco k jídlu.“

Položila vedle něho balík z novinového papíru. Vrchní sukni měla přehozenou přes hlavu a byla celá promoklá.

„Dobře, že jdeš. Musím s tebou mluvit. O něčem velmi důležitém.“

„Teď ne. Počkej.“

Sbírala svůj uzlík.

„Kam jdeš?“ řekl jí zlostně.

„Tam v balíku je kousek bílého papíru, nezahazuj jej!“

Kdepak Olze zahodit kousek papíru, dokonce bílého! myslí si a je podrážděn, že s ním sestra nechce mluvit hned teď. A zdá se mu, že se na něho těma bledýma očima nějak dlouho dívá a jaksi nezvykle, a ten pohled ho odzbrojuje.

„Opravdu s tebou chci, Olgo, mluvit,“ pravil mírně, „kam bys šla v tom dešti?“

„A co budu dělat v stáji?!“ odsekla, obrátila se a s uzlíkem odešla.

Hodil sebou zas do slámy. S Olgou to přec jen nebude tak lehké, jak předpokládal! Ať! A třeba sám! Ještě dnes!

Teprve hlad ho přiměl, aby se na boku obrátil. Sáh po balíku. Proč balík? Ale ještě více byl překvapen, když jej otevřel: ležel v něm velký kus chleba, zcela čerstvého, ne okoralého, jaký dávají žebrákům, zřejmě koupenny, a kromě něho čtyři uzenice. Kde vzala Olga tolik peněz? A co se to děje s Olgou? Ano, kousek papíru tam bylo také, bílého, vejpůl složeného, také koupenného. Co chce s tím?

Jedl s chutí. Olga je přec jen milá! A má hezký pohled! Až se vrátí, promluví s ní! Jistě si dá říci!

Když se najedl a chtěl zabalit zbytky, vzal do ruky také bílý papír. Rozevřel jej. Bylo na něm tužkou něco napsáno. Zřejmě Olžinou rukou.

Přišel za mnou ten kočí ze Zálesí. Jdu s ním.

Nerozuměl z toho ani slovu.

Vstal. Četl ještě jednou.

Kočí ze Zálesí? Jaký kočí?

Olga... Olga... utekla...?

Bylo mu jako někomu, koho zezadu uhodili do hlavy dřevem a teď tu stojí trochu vyjevený, sahá si na čelo a mrká.

Kočí ze Zálesí? Ten s plavým knírem, který společně s nimi loni o žních sloužil u sedláka? Ten mladý vdovec s dítětem...? Aá... takhle!?

A teď vzpomínání letělo.

Ano: předvčírem ho potkali. Zastavil je, promluvil s nimi o ničem a Olga se k němu po rozchodu ještě na několik slov vrátila... Aá! Pravda! Asi před čtrnácti dny ho také potkali. Nebylo to před nocí, kdy Olga odešla ze stohu, vrátila se až ráno a říkala, že spala kousek dále, kde je také stoh a více za větrem? Ano, bylo to tenkrát!! A předvčírem v noci nebyla nikde? Fricek neví, ale myslí, arci, zdá se mu to teprve nyní, že ze spaní zaslechl, když se vracela, jak vrzla vrata do stodůlky, kde je sedlák nechal přespat... Takhle?!

Fricek stojí uprostřed konírny, v skleslé ruce drží papír, celé nitro se mu bouří, cítí kolotající krev narážet až na ohryzek a je purpurově rudý divokým hněvem a strašlivým studem nad její zkažeností a nesmírnou hanbou nad vlastní slepotou, která nikdy nepodezřívala a nikdy nic netušila.

Nemrava, nemrava, nemrava! Nestyda necudná!

A jak na něho tenkrát u Sázavy křikla, když se díval na slečnu, a jak ho donutila začervenat se!

A Fricka teď, ale právě teprve teď, napadá ještě mnoho jiného. Vzpomíná na obhroublé žerty kočího při polních pracích a na Olžinu živost v jeho přítomnosti, na jakousi stydnou rvačku na naloženém voze, kdy se kočí nahoře na snopech válel s dvěma holkami a tahal se s nimi a držel Olgu vysoko za bosé nohy a holky výskaly a křičely a shodily ho dolů, trochu se smějíce a trochu se rozhořčujícíce doopravdy. A hodně pozdě rozumí, jak to asi bylo, když jednou uprostřed noci zaslechl pod jejich noclehem na seníku šuškáni a šepot, tenkrát, když pak Olga vylezla po žebříčku k němu a na jeho otázku na něho odmítavě houkla: „No, kde bych byla?“ A rozpomíná se na celé její proměněné chování nejen k němu, na nestoudnost, s níž bez začervenání dovedla z ženských věcí činit předmět podvodu, na neochotu hnout se z tohoto kraje, kde čekala na svého milovníka, a na její zuřivé chránění knížky německobrodské spořitelny.

Fricek se zalyká.

„Táhni, svině!“ křičí nahlas uprostřed konírny a je rudý hněvem a hanbou.

A zelená knížka?

„Táhni si i s pěti stovkami, mrcho!“

Fricek mačká její psaní, hází je do koňského hnoje, naráží si na hlavu rozedranou čepici a vybíhá.

Drobný déšť, spíše jen mžení, v které se změnil ranní liják, ustávající chvílemi docela a chvílemi se měnící v drobnou pršku, je s to, chodí-li člověk krajem hodiny, aby ochladilo hlavu i tak horkou, jako byla Frickova.

Neví, kde toho dne byl. Zdá se mu však, že od zájezdní hospody vykonal cestu velmi dlouhou. Pamatuje se na polní cesty, plné bláta a louží, jejichž voda mu

čvachtala v botách, na silnice s žulovými patníky, na lesy, kde z přetížených větví stékaly kapky do vyhloubených důlků, vzpomíná na jakousi kapličku, pod jejíž stříšku se na chvíli schoval, a na obzoru odtud na vesnici s jedním domkem ku podivu bílým.

Někdy brzy odpoledne se octl na kraji vsi, u panského dvorce a u sadové zídky, která mu sahala po hlavu. Patrně proto, že byl unaven, složil na její mokré kameny ruce, na jejich hřbet podepřel bradu a hleděl do sadu na mokré pně starých třešní.

Za ním štěkl pes. Fricek se obrátil. Šel sem starší pán v zeleném klobouku a s bílou bradkou, snad správce, na rameni měl pušku, v levici vedl na řemeni urousaného křepeláka a v druhé ruce měl karabáč. Přišel blíže. Pes se rozštěkal naplno a trhal sebou, až se mu do krku zařezával obojek.

„Copak tady chceš?“ rozkřikl se správce.

Fricek se na něho podíval.

„No, co čumíš? Seber se a hybaj! Nebo pustím psa.“

Tulák neodpověděl, ale jeho pohled byl patrně takový, že zbavil pána v zeleném klobouku posledních rozpaků. Zdvihl karabáč a švihl Fricka přes nohy. Napravo a nalevo.

Fricek zaskřípěl zuby. U všech ďáblů, copak je nějaký zloděj? V očích se mu zakalilo.

Ale z dvorských vrat vedle vyváděl právě čeledín pár koní v postrojích a za ním šel ještě někdo s podávkami. Zastavili se, aby viděli, co se to zde děje.

Fricek se obrátil k odchodu.

„Tady pro tebe nic není. Nic pro tebe. Rozumíš?“ křičel za ním ještě správce. „A opovaž se mi sem ještě přijít!“

Fricek šel. Chlap surová!

Na obzoru se černal les. Stranou od vesnice. A chodec, vyhnuv se obydlím, dal se tím směrem. Dostal se na silnici.

Nebe, před chvílí se vyjasňující, se zas zatáhlo dešťovými mraky. Celá krajina zčernala, jako by v této odpolední hodině, ne ještě pozdní, měla nastat noc.

Rány od šlehů ho pálily. Ne tělesně. Proč ho bil ten pes? A co mu udělal? Nehledě k bratrským švihnutím Žakovým, co byl živ, ho nikdo nikdy v nepřátelském úmyslu neudeřil... Ach...!

Přec! Jednou! Frickovou myslí střelila představa zbirožského náměstí. Ne! Dvakrát! A vorlešská hospoda sáhla po něm z velké blízkosti svým teplem a půlkruhovými světly plynových kahanců.

Proč se mu zjevily tak náhle Zbiroh a Vorlech, na které již tak dlouho nepomyslel? Jistě: spojitost mezi šlehnutím správcovým a karabáčem v ruce zbirožského chlapce byla zřejmá. A přec! Vzpomíná-li na to Fricek, zdá se mu velmi podivné, že se to stalo na tomto místě zcela nepravděpodobném, skoro

stejně vzdáleném od Zbiroha i Králové Dvora, a právě v tuto chvíli, kdy vstupoval do brány lesa ponuře černého shlukem dešťových mraků nad sebou. A v tomto vzpomínání jako by se příčinné spojitosti a také čas snově převrátily: nedospěl do tohoto lesa v tuto hodinu a minutu proto, že tak dlouho a nesmyslně křižoval krajinou, nýbrž *proto* bloudil cestami, které jen zdánlivě nikam nevedly, *aby* ho v pravý čas dovedly na místo, kde měl být. A rány správcovým karabáčem nepřivolaly představu zbirožského náměstí a vorlešské hospody, nýbrž, ač se to zdá časově nemyslitelné, bylo tomu právě naopak.

Silnice, zahýbajíc zde do lesa napravo, šla do vrchu, pak se asi ve dvou třetinách kopce lámala v ostrém zákrutu doleva a stoupala tím směrem dále.

Fricek šel ne příliš rychle, ne příliš pomalu: jako člověk, který někam jde a ví kam. Když minul zátočinu v druhé třetině vrchu, potkal náklad cihel. I vůz a vše ostatní zdálo se mu podivné, ty cihly tak červené, příliš ostře a ne jako jiné, jako by se vydávaly za něco, čím nejsou, nebo jako by pod svým povrchem skrývaly cosi záhadného a pro něho osudného. Vedle kráčel vozka, měl vysoké boty a přes ramena přehozeny vlhké pytle. Z koní se kouřilo a těžce táhli povoz z kopce zabrzděný.

Asi po třech stech dalších krocích viděl, že jde z opačné strany člověk. Vysoký a dobře oblečený. Kráčel ostrým krokem proti němu.

Potkali se a Fricek mu pohleděl do tváře.

Zastavila se v něm krev. Cítil, jak zbledl.

Josef Havránek!

Sevřelo se mu srdce.

Panno Maria!

Josef Havránek kráčel rychle svažem dolů. Tuláka si ani nepovšiml.

Co se to děje...? Co se to děje?

Josef Havránek dohání vůz s cihlami, předhání jej a blíží se k zátočině. Ale dole musí vyjít!

Fricek skočil pod silnici do lesa. Dal se v běh vrchem dolů po mokrém jehličí, uhýbaje kmenům a skákaje přes kořeny.

Zahlédl silnici a zmírnil běh. Josef Havránek za tu dobu zde ještě být nemohl. Fricek se skryl za kmen okrajového smrku. Nohy se mu chvěly únavou a rozčilením. Byl to týž pocit, jako když přepínajíce cvičení skákávali z hrazdy. Jen kolena se teď více třásla.

Čekal.

Chtěl myslit, uvažovat, ale nebylo možno. Srdce mu prudce bilo. Proč nejde tak dlouho?

Ale pojednou zjistil, že nemá zbraň. Zahlédl na kraji cesty velký, hrotitý kámen. Skočil po něm. Sevřel jej v pěsti.

Konečně zahlédl Josefa Havránka, jak kráčí rázně dolů silnicí. A tehdy se srdce a spánky a tepny na krku rozehrály jako bubínky orchestru tři vteřiny před posledním švihem na visutých hrazdách, po němž měl následovat skok smrti. Sevřel kámen pevněji v dlani... Jak pomalu jde...! Proč jde tak pomalu...? Proč jde tak pomalu...? Proč jde tak pomalu?

Ještě pět kroků. Ještě tři, ještě dva, ještě...

„Panno Maria, stůj při mně!“

Vyskočil, napřáhl, uhodil.

A uskočil.

Josef Havránek okamžik stál. Zamžikal očima. Naklonil se dopředu, pak dozadu. A zvrátil se. Plesklo to a vystříklo trochu vody, která zde tekla vyjetými kolejnicemi. Klobouk mu upadl z hlavy.

„Ach...! Tedy přec!“

Jako by z něho byla spadla velká tíže.

Stál nad svou obětí jako myslivec nad lovnou zvěří, která zůstala v ohni, zlomila se, zhasla a teď se jí pomalu kalí světla. S trochou hrůzy a mnoho radosti.

Ale pojednou ho napadlo: Nemůže zde zůstat! Za chvíli tudy pojede povoz s nákladem rudých cihel!

Utéci? Ale nechtělo se mu od jeho kořisti. Chtělo se mu ještě chvíli Josefa Havránka mít.

Uchopil ho za nohy a táhl ho do lesa. Přes příkop mezi staré smrky. Havránkova hlava narážela o kořeny a kamení. Dovlekl ho do houštiny smrčků vyrostlých ze semene s podrostem travin a vysokého kapradí. Zde bylo bezpečí a nemohl ho nikdo vidět. Položil své břímě. Slyšel, jak na silnici zabrzděný vůz s cihlami drtí drobný štěrk.

Setřel si z čela pot.

„Tak!“

Sklonil se k Josefu Havránkovi. Snad ani nebyl mrtev, byl možná jen omráčen. Z rány ve vlasech tekla krev, kterou do sebe vpíjel mech.

„Nahodilo se.“

Fricek poklekl k bezmocnému nepříteli a zahleděl se mu do nenáviděné tváře, kdysi tak známé. Pocítil velkou radost. Oči mu zářily a na rtech měl široký úsměv.

„Konečně!“

Díval se a vše se v něm smálo.

„Poštěstilo se!“

Ale jak se dívá, úsměv se rtů mizí a radost z položené zvěře ustává. Ujasňuje si, kdo tento Josef Havránek je a čím byl. Nějaká ruka smazává na okamžik křídové číslice letopočtů, a mezi teplem a plynovými kahanci vorlešské hospody a touto chvílí leží jedna jediná noc.

Ve Frickovi cosi zařvalo. Zuřivě. A zoufale.

A najednou, aniž ví, jak se to stalo, má zas v ruce kámen a bije jím zběsile do Havránkovy lebky.

„Za maminku, za Romula, za tatínka, za Sašu!“

Krev mu stříká do tváří.

„A za Žaka! Za Žaka! A za mne, za mne a za Žaka, za Žaka, za Žaka!“

Rudo před ním, rudo v něm, vše kolem dokola je rudé a on bije.

Ruka mu klesá.

Kámen padá.

„Tedy přec!“

Před ním je beztvárná rudá hmota.

Často se zjistí až druhý den, že někdo na světě chybí, a bylo pro něho věru velkou výhodou, že ho nechali několik nocí spát. Rozedraného tuláka s rozbitým nosem, kterého vozka z cihelny potkal na místě činu a v době činu, ovšem najdou, obzvláště, když se ani neskrývá, ba, když je dokonce donucen hladem, aby vystoupil ve venkovské hospodě („Dovolte, pánové, cestujícímu artistovi!“) a s horním tělem obnaženým provedl několik přemetů a ukázal pár žongléřských kousků s talíři. Fricek neutíkal. Ne, že by byl máchl rukou a řekl: teď ať se děje co děje, byl naopak odhodlán budoucnost bránit, ale tušil, že to, co se stalo, stát se musilo, a teď, když skoncoval s potupnou minulostí, neboť tu zavraždil, a ne Josefa Havránka, že ho od nového života dělí už jen krátké utrpení, kterému se vyhnout není možno. Ať tedy na sebe nedají dlouho čekat!

Nedali.

Čtvrtou noc, když spal na troše slámy v prázdném kozím chlívku, kam ho pustil milosrdný chalupník, slyšel, jak mu nějaký hlas, skutečný, ne snový, a neobyčejně vemlouvavý, pološeptem mluví do tvrdého spánku:

„To jsi neměl kdy, vzít mu peníze, vid’?!“

Nit, rozdělující sen od bdění, byla přetržena ihned. Ale na druhou stranu záhonu, který půlila, se jaksi dostat nemohl. O jaké peníze běží? A jako poslední dozvuk spánku se mu před očima mihla maminka za flašinetem a na něm plechová miska plná krejcarů.

„To jsi už neměl kdy, vzít mu peníze, že?“ opakoval hlas už úplně jasně. A ten hlas byl zlý.

Pochopil. Byli tu četníci. Jeden klečel u jeho hlavy, druhý seděl v dřepu u vchodu chlívka a mířil na něho bajonetem na pušce. Nízko u země svítila dvě světýlka: z petrolejových lucerniček s broušenými skly, které měli četníci zavěšeny na knoflíku na prsou a jež Frickovi nedovolovaly plně otevřít oči. Bodlo, na které dopadalo světlo přímo, se blyštělo.

„To jsi udělal kamenem, vid'!?“ říkal hlasitě ten, který mu klečel v hlavách, a říkal to naléhavě, aby mu Fricek odpověděl dříve, než se pořádně rozdívá do bdění. Ted' opakoval již křiklavě: „Kamenem, vid'!“

Fricke měl chuť rychle přikývnout, jen aby se toho protivně upomínavého hlasu zbavil, ale jeho hlava se jasnila a věděl, že právě tohle, děj se co děj, nesmí. Bylo opravdu štěstí, že tuto otázku kladli až jako druhou a že ji nepoložili před několika vteřinami, kdy ještě spal, byl by na ni jistě přisvědčil. Ale: „Neměl jsi kdy, vzít mu peníze?“ Nikdy si na peníze nepomyslel, ani předtím, ani potom, nevěděl, o čem hlas mluví, a otázka ho mohla překvapit jen svou nesrozumitelností, ničím jiným.

„Kamenem, že!“ volal četník a stiskl mu prudce paži.

„Mám papíry v pořádku,“ zkroutil se v bolesti Fricek, „a peníze mám také.“ Jest zajisté ve smyslu nařízení, aby člověk, mající papíry v pořádku a na hotovosti korunu, nebyl zatýkán bez příčiny.

„Proč jsi to udělal?“ křičeli ted' oba a ten vedle něho jím cloumal. „Vrahu!“ A to mělo být slovo, které omráčí.

Ale Frickova hlava pracovala již přesně. Ne, ted' mu neudělají už nic!

„Tys byl v Pacově!“ hřměl mu do uší četník. „Přiznej se!“

„Byl.“

„Aha!“ volali vítězně. „Kdy jsi viděl naposled pana Havránka?“

Pana Havránka? Jméno Josef Havránek by snad na něho bylo něčím zavolalo. Pan Havránek mu neříkal pranic.

„Neznám žádného.“

„Chachá!“ zasmál se ten, který seděl v dřepu.

„Neznáš? No, však on ti to už řekne sám!“

Ted' mu první četník skočil po paži také druhou rukou a zkroutil mu ji.

„Odkud máš tu krev na rukávě?“

Fricke se bolestí skulil na bok. Tehdy mu po prvé prudce zabušilo srdce. Krev?? Ale srdce se uklidňovalo zároveň s bolestí. Byl si jist: na jeho oděvu už žádná není.

„Od čeho ji máš?“ křičel četník.

Fricke se rozhněval. Proč lžou? Což myslí, že se dá věčně podvádět, jako ho šidila Olga?

„Nemám žádnou!“ řekl zlostně a hned věděl, takhle že to říkat neměl.

V dřepu se k němu přišoural druhý četník a vzal ho také za paži. Drželi ji vzhůru, ale nehýbal-li se, nebolelo to. Prohlíželi mu ji, svítili si k tomu lucerničkami.

„Nu, toť se rozumí,“ říkal ten, co přišel, „tady a tady a tadyhle také,“ a dloubal ho do paže, „mládenec si to zapomněl vyprat. Podívejte se, pane závodčí!“ a zas ho prstem rýpl. Frickovi bušilo srdce. Drželi mu kolmo ruku dlouho, nic s ní nedělali

a on nevěděl proč. Ted' už mohl vidět, jak se před vrátky kozího chlívka krčí hodný chalupník, jen v podvlékačkách a bos, a jak vytřeštěně hledí dovnitř.

„Věc je jasná jako den, pane kolego,“ pravil ten, který tolik nekřičel.

„Nikommu jsem nic neudělal,“ řekl Fricek.

„Ach, nepovídej, když už to víme. Jdeme přec přímo za tebou. Potřeboval jsi peníze, vid' ? Nu, tak polez ven... nu, polez, polez, snad nám to všechno řekneš uvnitř.“

Vyvedli ho z chlívka a spoutali mu na zádech ruce. Proč na zádech? Aby si neviděl na rukáv? Snad.

Uvnitř chalupy rozsvítili nad trnožovým stolem lampičku a chalupníka se ženou a s dvěma malými dětmi poslali spát na půdu, zřejmě marně jim vyhrožující nepříjemnými věcmi, budou-li v sínce za dveřmi poslouchat. Četníci, šetřící petrolejem, stáhli knůtky svých svítilniček.

Prohlédli Frickovi papíry, oděv, nehty, zobraceli mu všechny kapsy. Pak ho vyslyšali. Otázky se sypaly jedna přes druhou a snažily se být záludné. Ale byl si příliš jist a věděl, že vše, nač se ho ptají, říci smí, jenom ne, že Josefa Havránka znal, a nic o místě činu. Ano, odpovídal, nějakého člověka nad zátočinou potkal, ale nezná ho a o věci nic neví. Zastrášovali ho, vylichocovali si přiznání, slibující mu malý trest, vkládali mu do úst odpovědi, které nedal; nepodřekl se ani jednou. Ne, že by se byl někde potřísnil krví, o tom také neví. Četníci na sebe hleděli.

Pak si zase vyšroubovali knůtky lucerniček, Frickovi přepoutali ruce dopředu a vyvedli ho do noci. Snad bylo před svítáním. Nebe bylo zataženo a mžilo. Pochodovali polními cestami a mezi lány, jejichž vůně dávala tušit lačnost, s níž se napájejí jarní vláhou. Pole byla černá tmou a hloubkou své prsti, a jen když někde na ohbí cesty na ně padla záře z četnických prsou, zazelenal se pruh mladého osení.

Za prvního svítání přišli do jakési obce ještě tvrdě spící, jejíž jméno neznal. Dovedli ho na četnickou stanici a vstrčili do prázdné cely, jejíž vzduch, prosycený zápachem plísně a moči, ho udeřil kontrastem se svěžím ránem venku. Bylo zde temno, neboť popelavý obdélník nahoře u stropu byl zamřížován a zvenčí ještě pokryt drátěnou sítí, zřejmě proto, aby byl vyšetřovancům znemožněn písemný styk se světem. Ale jitro se přihlásilo jinak než světlem. A stejně pěkně. Kdesi nablízku se probudil drozd, ted' asi seděl někde na větvi s nalitymi pupenci, a dříve než půjde za potravou, si hvízdal. Hlubokým hlasem, plně a v mnohých laděních, jak to právě jen drozdi dovedou. Fricek se spoutanýma rukama v klíně seděl na palandě, poslouchal a vzpomínal, jak se jednou večer u jarního hájku učili s Žakem drozdím motivům.

Nechali ho tu asi půl hodiny. Pak s týmiž dvěma četníky pochodoval dále k Pacovu jitrem, které slibovalo být počátkem krásného dne.

Lidí v té době ještě nepotkávali, jen babka s košem vajec, kterou předešli v stromořadí, se tak polekala četníků a vraha, o němž toho včera tolik slyšela, že vyjíkla, a nemohouc se udržet na roztřesených lýtkách, opřela se o patník a třikrát plivla, aby se zabezpečila před uhranutím.

Také počestný Pacov ve svých maloměstských postelích ještě spal a četnické kroky zněly ulicí do zabeđených oken obchodů. Ale na náměstí posílal již kupecký učeň do vzduchu nenasyceného posud zvuky řinkot otvíraného železného závěsu. Když spatřil kohoutí chocholy četníků a spoutaného tuláka, otevřel ústa dokořán a chvíli nebyl schopen pohybu. Ale pak se rozječel do krámu jako zběsilý: „Už ho mají! Už ho vedou! Pojd'te honém!“ A služka, kterou příliš přísná paní posílala tak časně pro housky, si v domovních dveřích přitiskla na ústa pěst, šeptala: „Ježíši!“ a připomínajíc si nejpříšernější místa románů o Rinaldo Rinaldinim a Žakovi Rozparovači, domnívala se v rozedraném chlapovi s rozpláclým nosem a obličejem zvířecky surovým poznávat postavy vyvrhelů tak dobře známé, a přec až do této chvíle na vlastní oči neviděné. Fricek kráčel mezi bajonety klidně.

Odevzdali ho na četnickou stanici, tam mu sňali řetízky a zavřeli ho do cely ne nepodobné té, v níž byl dnes za svítání.

Teprve zde měl možnost prohlédnout se.

Ovšem: žádnou krvavou skvrnu na rukávě nemá!

Zde to trvalo déle. Snad ne tak dlouho, jak Fricek předpokládal, ale několik hodin jistě. Celu si již prohlédl a teď se nudil.

Dovedli ho do místnosti pro mužstvo s karabinami zavěšenými nad kavalci a se zápachem vystydlého kouře. Kromě místního strážmistra a závodčího zde byl četnický důstojník, který přijel vyšetřovat zločin.

Fricka posadili na vojenskou lavici a výslech započal. Bylo to vcelku totéž, nač se ho tázali v chalupě četníci, jenže důstojník se choval vlídněji. Kdo je, co tu dělal, s kým byl, kde je teď sestra, kde před čtyřmi dny spal, kudy šel, kde byl před týdnem, co dělal před měsícem. Ať přesně popíše svou cestu z hostince „U Zastávky“ až ke stohu, v němž nocoval!

Fricek tak činil. Že u stolku za jeho zády závodčí výpovědi zapisuje, vidět nemohl, ale věděl to.

„Počkej!“ řekl důstojník, když Fricek vylíčil den od odchodu Olgy až po nocleh ve stohu, a také on počkal, zastaviv své přecházení mezi vojenskými postelemi.

„Vraťme se ještě jednou k tomu záhybu v lese! Kdy jsi tam přišel?“

„Snad asi ve čtyři hodiny.“

„Ano, tak asi. Ale musíš mi to říci podrobněji. Byl jsi ve čtyři hodiny na místě, kde byl pan Havránek přepaden, nebo nahoře nad záhybem?“

Necítí-li člověk výčitek svědomí a nemá-li strach, takovýhle úklad ovšem vystihne.

„Kolik bylo hodin, na minutu nevím, mluvím o tom lese vůbec.“

„Ale přece víš, kde byl přepaden pan Havránka.“

„Nevyznám se tu.“

„Ach, tak! Nu, ukážeme ti to místo.“ A ostře se na Fricka zadíval. „Ještě tohle mi řekni,“ pravil za chvíli. „Kde jsi potkal vůz s cihlami?“

„Někde nad záhybem.“

„A pana Havránka?“

„Asi tři sta nebo čtyři sta kroků dále.“

„Odkud jsi ho znal?“

„Neznal jsem ho.“

„Přec jsi ho jmenoval! Jak bys mohl vědět jeho jméno?“

„Od vás. A četníci o něm v noci také mluvili.“

„Aha! Nu, dobře: šel jsi tedy dále, v lese jsi už nikoho neviděl, nad lesem jsi potkal ty dvě ženské, pak jsi uviděl v polích stoh a šel jsi spát. Kdy jsi potkal ty ženské?“

„Snad asi za půl hodiny.“

Frickek to řekl bez rozmyšlení a podle pravdy. Ale hned se polekal. Kde byla doba, kterou strávil s Josefem Havránkem? A souhlasilo to? Neměl snad v lese potkat ještě někoho jiného?

„A kdy jsi přišel ke stohu?“

„Nevím, ale ještě za světla.“

„Proč tak brzy?“

„Pršelo.“

Ten hoch mluví docela klidně a rozumně! A odmyslí-li si člověk jeho rozbitý nos, jeho tvář je docela slušná a na vraha nevypadá.

„Poslyš, snad si na to vzpomeneš: tam, co zavraždili pana Havránka, se silnice svažuje do takového travnatého příkopu, pak je asi sto kroků starého lesa a pak mlází...“

„Když já se tady nevyznám.“

„Škoda! Byl bys mi mohl pomoci při pátrání.“

Důstojník chvíli chodil mezi vojenskými postelemi. Pak se před Frickem zastavil.

„Myslím, že s tou věcí přec jen nic nemáš. Ale v jedné věci pravdu nemluvíš.“

Frickek se mu klidně díval do očí a čekal.

„Proč to děláš, nevím, ale rozumné to od tebe není, protože takhle si tě tu přec jen budeme muset nechat.“

Frickek neodpovídal.

„Ty pana Havránka znáš!“ řekl důstojník přísně.

„Ne,“ zavrtěl hlavou Fricek.

„Ano! Co kdybychom o tom měli bezpečný důkaz?!“

„Leda by někdo lhal!“ A trochu se při odpovědi zajíkl.

Ne! Nehodil se mu do jeho teorie! Vyšetřující důstojník si načrtl pravděpodobný obraz zločinu již z výslechu kočího z cihelny a ze zjištěných skutečností. Kameny arci svědčí o primitivním vrahovi z přírody, ale dobové údaje vesměs souhlasí, a hlavní věc: jaký motiv mohl mít tulák s jedinou záchrannou korunou v kapse, který nesáhne zavražděnému pro náprsní tobolku s třemi stovkami, když už ho dopraví do houští, kde nemůže být nikým viděn a má dosti času k loupeži? Je pravda, z místa, kde Havránka potkal, mohl běžet lesem dolů, počkat si na něho, na silnici ho omrácit a dovléci kusem starého háje do mlází, to se za těch několik minut provést dá, ovšem jen tak zrovna a jde-li vše podle plánu. Ale nebylo by to počínání trochu šílené, když by byl musil vědět, že se na zátočině, odkud je sem vidět, objeví za chvíli vůz a že vozka uslyší každý výkřik přepadeného...? Ne! Stopa je asi nesprávná. Vrah přišel z opačné strany: zdola. Jen tak mohl nevědět o vozu. A motivem nebyla loupež. Jest jím snad sexuální šílenství, snad žárlivost, možná konkurenční zášť. Bude třeba pátrat jinde, také v Brně, bývalém bydlišti Havránkově. Toho mládence si tu ovšem prozatím nechá, nemá nikoho jiného. Nebo že by si ho byl někdo najal? Pak by se byl přec připravil!

„Nu, nepovíš – nepovíš!“ praví důstojník. „Budeš mluvit později... Ted' se svleč!“

Když si Fricek rozpínal knoflíky, byla mu položena ještě jedna otázka:

„Ty se dobře vyznáš v Brně, vid'?“

„Ne. Nikdy jsem tam nebyl.“

„Ne...? Nu, svlékej se!“

Musil tak učinit do naha. Před lidmi mu bylo hanba. Prohlíželi ho, není-li někde poškrábán, nebo nemá-li odřené prsty. Pak mu na záda hodili roztrhaný četnický plášť, půjčili mu nějaké pantofle a zas ho odvedli do cely. Jeho oděv si nechali k prohlídce.

V cele zastihl Fricek ještě jednoho vězně, snad dělníka, snad chudšího živnostníka. Ale nevšímal si ho a natáhl se na palandu.

Teprve za chvíli odtrhl pohled od bílého stropu, podíval se do pozorujících ho očí a otázel se:

„Kdo to vlastně byl ten pan Havránek?“

Neptal se tak ze lstivosti, nebo že by byl v společníkovi vytušil četnického důvěrníka, kterého mu sem nastražili, ale také on, hlavní osoba dnešního vzruchu, chtěl vědět něco z toho, co znalo celé rozčilené město.

„Vy jste ho zabil, vid'te?“ řekl domnělý dělník.

„Ani jsem ho neznal.“

„Ale nepovídejte!“

„A kdo to byl?“

„Však vy dobře víte.“

Fricek tedy pokrčil rameny a hleděl zas do stropu. A v mysli se mu s náladou letního podvečera pomalu rozsvěcovala představa šerfících se průčelí vorlešských továren, kde jednou dávno, už strašně dávno, takhle neúspěšně vyzvídal o Josefu Havránkovi na mladém kovákovi.

„Opravdu nevíte?“ navazoval muž znova rozhovor.

Fricek neodpověděl.

„Přece si tady loni s jedním zařídili zámečnickou dílnu, teď se hodně kupují velocipédy! Včera měl pohřeb. A vy to beztak víte! Mně to beze všeho můžete říci. Možná, že bych vám dovedl v leccěms poradit.“

Fricek je v cele několikátý den. Vodili ho do kanceláře, ale co od něho chtěli vědět, vědí, a teď ho již ani nevyslýchají. Patrně se vyptávají po úřadech, a jde-li o kočovné lidi, trvá to vždy dlouho. Zvykl si, plíce už zatuchlý vzduch necítí a četníci se k němu chovají slušně. Nu, ať se tedy vyptávají!

Jednoho dopoledne ho volají opět.

V kanceláři stojí Olga.

V nových kartounových šatech, dobrých šněrovacích botách naboso a v pěkném šátku. Frickovi se zdá, že je trochu přibledlá, snad i uplakaná, ale nedívá se na ni, hledí přes její hlavu na pušky, zavěšené na poličkách nad četnickými postelemi.

Co mohou chtít od Olgy? Ta přece jméno Josef Havránek nezná a na Zbiroh se asi sotva pamatuje!

„Když jste od něho odcházela, měl tyhle šaty na sobě?“ ptají se jí.

„Ano,“ odpovídá.

Nic více. Když už chtějí Fricka odvádět, Olga se rozplakává:

„V neděli jsem měla mít první ohlášky.“

Aťsi, couro! myslí si Fricek a jde s četníkem.

Za hodinu ho přivádějí znova. Důstojník je zas velmi přísný a zevrubně se ho vyptává na knížku německobrodské spořitelny, z níž bylo v den po vraždě vybráno čtyřicet korun.

Ne, tohle tedy nebezpečné není! A Fricek vypravuje všechno od otcovy smrti.

„Nu, vyšetříme si to,“ praví důstojník už ne zle, nýbrž jen mrzutě, že s tím člověkem nemůže být hotov.

„Vy si tu sestru také necháváte?“ ptá se vyšetřovaný.

„Neptej se na věci, po kterých ti nic není!“ odpovídá mu zlostně, ale pak, když už je Fricek ve dveřích na odchodu, volá ho zpět, hledí mu do očí a praví: „Dám věc zjistit rychle. Je-li pravda, co vypravujete, pustím ji brzy.“ A dodává mírně: „Nu, jdi si!“

Příštího dne volá Fricka opět.

„Sestra už je na svobodě,“ praví mu a je rád, že se jeho předpoklady potvrdily. „Myslím, že také tebe pustím. Kam odtud půjdeš?“

„Hledat nějaký cirkus nebo komedii.“

„Kam?“

„Chtěl jsem jít na Humpolec, na Brod, pak do Čáslavi. Musím se ptát lidí.“

„Dobře. Všude se pořádně hlas! Možná, že tě budeme ještě potřebovat. Dojdi si k sestře pro nějaké peníze a trochu se oblékni, ať nevypadáš jako trhan, chlape!“

Neřekl, že nepůjde a že ani neví, kde Olga bydlí. Ale zamračil se.

„No, no! Abych tě neurazil, milostpane!“ křikl důstojník.

„Já ne proto!“ řekl honem Fricek.

„Proč proto?“ osopil se důstojník.

„Pro toho trhana.“ A začervenál se.

Ne, hoch, který se ještě dovede červenat, není vrah!

A zprávy, které došly o něm a o celé jeho rodině, jsou docela slušné.

Teď je Fricek zas sám. Bez společníka, sám v cele.

Bílá krabice ze čtyř stěn a stropu. U něho prosvítá podélný obdélník okna, zamřížovaný a z vnějška opatřený drátěnou sítí, jejíž kosočtverečky jsou napolo zaneseny prachem. Za nimi padá sníh. Poslední odměrky zimy, které nebudou mít dlouhého trvání. Březnové vločky se snášejí v kosočtverečkované ploše hustě a tiše, a až minou spodní rám obrazu, upadnou na zem a zemřou.

Fricke leží na prkenné palandě, ruce má pod hlavou a hledí na opožděný sníh.

Vše, co mělo být vyřízeno, je dokonáno. Je mu dobře. Jako za svěžího jitra po dusné noci nebo po koupeli za červencového dne. Jako malým chlapcům po první zpovědi, dokud si svou radost hned za kostelem nezkaží křiknutím: „Ježíšmarjá, kluci, koukejte!“ A kdyby ovzduší této cely bylo jen o trochu dýchatelnější, chtělo by se mu nabrat dechu a myslit si jako tenkrát: „Bože, v tom Miličově mají krásný vzduch!“ A proč zde nezpívá drozd?

Nebude tu už dlouho. Možná, že již za chvíli zarachotí klíč v železných dveřích, že ho četník dovede do kanceláře, že mu dají papíry a řeknou, aby šel. Ale snad k němu budou laskaví, nepošlou ho do té plískanice a nechají ho tu ještě noc přespat. Ten odpočinek vklíněný mezi dva životy byl zcela zákonný a tak to také mělo být, že strávil několik dnů v této cele, nehostinné jen svým vnějškem, ale svým klidem vlídné. Nikdo nic neví. Ani Olga ne.

Bůh mu ho odevzdal v moc. Toho jednoho za všechny. Josefa Havránka.

A kdyby zde byl Žak, naklonil by se mu k uchu a vzal ho za ruku: „Zabil jsem ho,“ zašeptal by. „A tvá byla ta na čele. Ta největší.“

Jemu jedinému by svěřil své krásné tajemství.

A ptal se již: Proč právě Josef Havránek to byl? Planeta? Och, jaký nesmysl! Ví jen, že se tak stát musilo, že tak bylo osudem určeno již od pradávna, že nebylo možno jinak a že o tom věděl od malička. On, jeden za všechny! Ne tak! Jeden za všechno!

Jak dobré bude žít!

Leželi ve vysoké trávě. U jejich nohou zurčel potok, nad ním se tyčily olše a vysoko bylo modré nebe. Vše okolo nich bylo zelené a slunce prozařovalo průhlednými listy obrovských vstavačů.

„Ženských nechej, hochu! To není pro artistu. Přisaje se k tobě a vezme ti krev. Jako škorpion.“

Užíval rád takových knižních výrazů.

A Olga?

Ať si jde!

Visutá hrazda. Zdravé tělo v triku kolotá kolem ní. Vše mizí. Publikum, náměstí. Celý svět je průsvitným kotoučem, který víří. Jen bílá barva trika ještě a zvuky kolovrátku, na který hraje maminka. A svět se točí.

Skáče z hrazdy.

Publikum tleská. Hoši křičí.

Uklání se s pravou nohou předsunutou, s levou skrčenou a s pažemi široce rozevřenými.

* * *

Kde jsi, Žaku?

Ivan Olbracht
O zlých samotářích

Ilustrace na obálce z Pixabay.com
Redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 29. 9. 2023

ISBN 978-80-274-3569-2 (epub)
ISBN 978-80-274-3570-8 (pdf)
ISBN 978-80-274-3571-5 (prc)